

T.C.
Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı İktisat Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
**KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE
MİKRO KREDİ UYGULAMASI:
IĞDIR ÜZERİNE
BİR SAHA ARAŞTIRMASI**
Duygu Demirkol
Iğdır-2018

T.C.
İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ
UYGULAMASI: İĞDIR ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI**

Hazırlayan
Duygu DEMİRKOL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Serkan KÜNÜ

İğdır-2018

TAAHHÜTNAME

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ UYGULAMASI: IĞDIR ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI**” adlı çalışmanın kendi çalışma ve gayretim sonucunda meydana geldiğini, alıntılara kaynak gösterdiğimi ve yürürlükteki tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, bu çalışmamın kağıt ve elektronik kopyalarının Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirtilen koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri doğrultusunda gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin tamamının veya uygun görülen kısımlarının erişime açılması tamamen Sosyal Bilimler Enstitüsünün takdirindedir.
- Tezim sadece Iğdır Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

25/12/2018

Duygu DEMİRKOL

KABUL VE ONAY

Duygu DEMİRKOL tarafından hazırlanan **Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması: Iğdır Üzerine Bir Saha Araştırması** adlı çalışma, 25/12/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı, İktisat Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

(İmza)

Prof. Dr. Şevki ÖZBİLEN

(Başkan)

(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Murat AYKIRI

Üye

(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Serkan KÜNÜ (Danışman)

Üye

ÖZET

Yoksulluk, dünya çapında en çok tartışılan ve çözüm yolları aranan en önemli sorunlardan biridir. Temelinde insan ögesi olarak karşımıza çıkan yoksulluk; insanın en temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını giderememesi, kalacak ve korunacak yer bulamaması olarak ifade edilmektedir.

Günümüzde kadınlar dünyanın birçok yerinde çeşitli sıkıntılarla karşılaşmakta ve erkeklerden daha dezavantajlı bir konumda yer almaktadırlar. Kadınlar yoksulluğu en şiddetli yaşayan kesimdir. Kadın yoksulluğu sadece gelir eksikliği değil bunun yanında itibar, boş zaman ve şiddetten korunma eksikliğini de içeren çok boyutlu bir olgudur. Bu çalışmada kadın yoksulluğu ile mücadelede kullanılan mikro kredi uygulamasının, Iğdır ilindeki kadın yoksulluğu üzerindeki etkisi araştırılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Iğdır ilinde kadın yoksulluğuyla mücadelede mikro kredi uygulamasının kadınlar üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerini incelemektir. Bu araştırmanın örneklemini, Iğdır Grameen Bankası Mikro finans şubesinden mikro kredi kullanan 135 kadın oluşturmaktadır. Veriler söz konusu örneklemden bizzat araştırmacı tarafından anket yöntemi yardımıyla elde edilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle Iğdır ilinde mikro kredi kullanan kadınların; sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, kadınların mikro krediden haberdar olma durumları, kadınların mikro kredi kullanma amaçları, kadınların mikro krediyle ne tür işler yaptıkları belirlenmiştir. Daha sonra mikro kredinin kadınların gelir düzeylerinde ve sosyal yaşamlarında bir değişikliğe yol açıp açmadığı, mikro kredinin istihdama katkı sağlayıp sağlamadığı ve son olarak kadınların mikro kredi uygulamalarında ne tür sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, Iğdır ilinde mikro kredi kullanan kadınların söz konusu uygulamadan büyük ölçüde memnun oldukları, mikro kredi uygulamasının ekonomik ve sosyal yaşamlarına önemli katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Buna karşın mikro kredi uygulamasında verilen mikro kredi miktarının yetersiz olması, tarıma dayalı Iğdır ekonomisinde tarım kaynaklı ürünlerde mikro krediden yararlananların oranının çok düşük olması, mikro kredi uygulamaları konusunda kadınların kamu kurumları ve meslek kuruluşları tarafından yetersiz bilgilendirilmesi gibi bir takım sorunlarla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bağımsız gruplar için Ki-kare testi sonuçlarına göre mikro kredi kullanan kadınlar açısından hanede çalışan kişi sayısı ile hanenin ortalama aylık geliri arasında, kredi kullanan kadının eşinin mesleği ile eşinin aylık geliri arasında, hanede çalışan kişi sayısı ile mikro kredi kullanarak üretilen veya satılan ürünler arasında, kadının mikro kredi almadan önceki çalışma durumu ile mikro kredi kullanarak üretilen veya satılan ürünler arasında; mikro kredi kullanmadan önceki gelir ile mikro kredi kullandıktan sonraki gelir arasında ve eğitim düzeyi ile eşinin çalışma durumu arasında istatistiki olarak ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kadın Yoksulluğu, Mikro Kredi Uygulaması, Iğdır

ABSTRACT

Poverty is one of the most important problems that are being discussed and are sought for solutions around the world. Poverty, which is basically a human element; it is expressed as the insufficient of the human being to meet the basic needs of nutrition, the absence of the place where the person will stay and be protected.

Nowadays women are confronted with various problems and are in a more disadvantaged position than men in many parts of the world. Women are the most severely affected segment of society from poverty. Women's poverty is not only income deficit, but also a multidimensional phenomenon, including lack of reputation, leisure and protection from violence. In this study, it was tried to investigate the effect of microcredit implementation used in struggling with women's poverty in Iğdır Province.

The aim of this study is to examine the socio-economic effects of microcredit implementation used in struggling with women's poverty in Iğdır Province. The sampling of this research consists of women using micro credit from Iğdır Grameen Bank Microfinance branch (N=135). The data were obtained by the researcher herself the help of the questionnaire method.

In this study, it determined firstly the socio-economic and demographic characteristics of women who use micro credits, awareness of women related to micro-credit, the purposes of using micro-credit of women and what kind of job women do with micro-credit in Iğdır Province. It was later revealed that whether the micro-credit contributed to the changes in the income levels and social life of the women, whether the micro-credit contributed to the employment, and finally, it stated what kind of problems women encounter in their micro-credit applications.

According to the results of the research, it was determined that women using micro credits in Iğdır province were greatly satisfied with the application, and that micro credit application provided important contributions to economic and social life. However, it showed that some problems such as the amount of credit given in the application of micro-credit, and they encountered some problems such as inadequate micro-credit amount, Inadequate informing of women about micro credit applications by public institutions and professional organizations, the low ratio of micro-credit beneficiaries of agriculture-based products in the Iğdır economy.

According to the results of the chi-square test, it determined that there were a statistically relationships between the number of people working in the household and the average monthly income of households, between the profession of the husband of the woman using the loan and the monthly income of the husband, between the products produced or sold using micro-credit and the number of people working in the household, between the previous working status of the woman without micro-credit and the products produced or sold using micro-credit; between the income before using micro-credit and the income after using micro-credit, between education level and work status of the husband with respect to women using micro-loans.

Keywords: Poverty, Women's Poverty, Microcredit Implementation, Iğdır Province

ÖNSÖZ

Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması: Iğdır üzerine bir saha araştırması adlı bu çalışmanın amacı, mikro kredinin yoksul kadınlara sosyo-ekonomik açıdan ne gibi faydalar sağladığını göstermektir. Bu amaçla Iğdır ilindeki mikro kredi alan kadınlarla anket çalışması yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar, mikro kredinin yoksul kadınlara önemli ölçüde ekonomik katkı ve sosyal çevre sağladığını ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında göstermiş olduğu destek ve anlayışından dolayı danışman hocam Dr.Öğr.Üyesi Serkan KÜNÜ'ye teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca analizlerim ve anket sonuçlarının değerlendirilmesi noktasında her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen hocam Doç.Dr.Deniz ÖZYAKIŞIR'a mikro kredi alan kadınlara erişmemde yardımcı olan Iğdır İl Mikro Finans Şubesi Yetkilisi Leyla KOÇBAŞI GÜNDERE'ye ve anketimize katılan mikro kredi kullanıcısı olan kadınlara bilgilerini samimi bir şekilde paylaştıkları için ayrıca teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli aileme ve özelliklede çok kıymetli annem Nane DEMİRKOL'A sonsuz şükranlarımı sunarım.

Duygu DEMİRKOL

Iğdır 2018

İÇİNDEKİLER

Sh No

TAAHHÜTNAME	
KABUL VE ONAY	
ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1.1. Yoksulluk Kavramı, Tanımlanması ve Türleri	4
1.1.1. Mutlak Yoksulluk.....	8
1.1.2. Nispi (Görelî) Yoksulluk.....	10
1.1.3. Objektif (Nesnel) –Sübjektif (Öznel) Yoksulluk	11
1.1.4. İnsani Yoksulluk-Gelir Yoksulluğu	12
1.1.5. Kırsal-Kentsel Yoksulluk.....	12
1.2. Yoksulluğa Sebep Olan Faktörler	14
1.2.1. Büyüme, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk	14
1.2.2. Sosyal Dışlanma	14
1.2.3. Demografik Unsurlar.....	14
1.2.4. Dışsal Unsurlar	15
1.3. Yoksulluğun Boyutu Olarak Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluğun Kadınlaşması. 16	
1.4. Dünya’da Kadın Yoksulluğu ve Önemi	21
1.5. Kadın Yoksulluğunun Nedenleri.....	22
1.5.1. Kadın İstihdamı	25
1.5.2. Ayrımcılık	26
1.5.3. Sosyal Dışlanma	26
1.5.4. Eğitim	26
1.5.5. Aile İçi Şiddet.....	27

1.6. Türkiye’de Kadın Yoksulluğu	27
1.7. Türkiye’de Kadın Yoksulluğu İle Mücadele Eden Kurum ve Kuruluşlar	32
1.7.1. Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.....	32
1.7.2. Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)	33
1.7.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	33
1.7.4. Kadın Emeğini Destekleme Vakfı.....	34
1.7.5. Kadın Dayanışma Vakfı	34
1.7.6. Kadın Merkezleri.....	34
İKİNCİ BÖLÜM	35
2.1. Mikro Kredi Kavramı	35
2.1.1. Mikro Kredinin İlkeleri ve Özellikleri	36
2.2. Mikro Kredinin Amacı, Hedef Kitle ve Yorumlanması	38
2.2.1. Mikro Kredinin Amaçları	38
2.2.2. Mikro Kredinin Hedef Kitle ve Etkileri	38
2.2.3. Mikro Kredinin Türkiye’de Uygulanması ve Yorumlanması	47
2.2.4. Ticari Bankalar ile Mikro Kredi Arasındaki Farklar.....	48
2.3. Mikro Kredi Hizmeti Veren Kuruluş Modelleri	50
2.3.1. Grameen Tipi Model	50
2.3.2. Birlik Modeli	51
2.3.3. Grup Modeli	51
2.3.4. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli	51
2.3.5. Toplum Bankacılığı Modeli	51
2.3.6. Kooperatif Modeli	51
2.3.7. Kredi Birlikleri Modeli.....	52
2.3.8. Aracı Kuruluş Modeli.....	52
2.3.9. Sivil Toplum Örgüt Modeli.....	52
2.3.10. Grup Baskısı Modeli	52
2.3.11. Küçük İşletme Modeli	53
2.3.12. Köy Bankacılığı Modeli	53
2.3.13. Bireysel Model	53
2.4. Türkiye’de Mikro Kredinin Gelişimi ve Uygulamaları	53
2.4.1. Iğdır’da Kadınların Genel Durumu	55

2.4.1.1. Iğdır İli Genel Bilgiler	55
2.4.1.2. Iğdır'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı	55
2.5. Dünya Geneline Mikro Kredi Uygulamaları.....	69
2.5.1. Asya.....	69
2.5.2. Amerika.....	71
2.5.3. Avrupa.....	72
2.5.4. Afrika	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	75
3.1. Araştırmanın Literatür Taraması.....	75
3.2. Araştırmanın Metodolojisi	80
3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	80
3.2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları.....	81
3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Süreci	81
3.2.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	81
3.2.5. Araştırma Bulguları ve Analizi	82
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	101
KAYNAKÇA	107
EKLER.....	116

TABLolar LİSTESİ

Sh. No

Tablo 1.1. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı %20'lik Gruplar	29
Tablo 1.2. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (%).....	30
Tablo 1.3. Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay).....	31
Tablo 2.1. Yıllara Göre Iğdır'ın Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu	56
Tablo 2.2. Iğdır'ın Yıllık Nüfus Artış Hızı	57
Tablo 2.3. Iğdır'da Nüfusun Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (Bin Kişi).....	58
Tablo 2.4. 1998-2017 Döneminde Iğdır'da Göç Durumu	59
Tablo 2.5. Iğdır'da Okuma-Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	60
Tablo 2.6. Iğdır ve İlçelerine Göre Eğitim Düzeyi (2017)	61
Tablo 2.7. Iğdır'da Kişi Başın Düşen Sağlık Personeli.....	62
Tablo 2.8. Iğdır'daki Sağlık Personeli Sayısı.....	63
Tablo 2.9. Iğdır'ın Temel İşgücü Göstergeleri.....	64
Tablo 2.10. Iğdır'da İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları	65
Tablo 2.11. Iğdır'da İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları (2017).....	66
Tablo 2.12. Iğdır'da Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (Bin \$).....	68
Tablo 3.1. Katılımcıların Medeni Durumları	82
Tablo 3.2. Katılımcıların Yaş Düzeyleri	82
Tablo 3.3. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri.....	82
Tablo 3.4. Katılımcıların Mülkiyet Durumu	83
Tablo 3.5. Katılımcıların Hanedeki Kişi Sayısı.....	83
Tablo 3.6. Katılımcıların Hanedeki Çalışan Sayısı	83
Tablo 3.7. Katılımcıların Eşinin Çalışma Durumu.....	84
Tablo 3.8. Katılımcıların Eşinin Mesleği	84
Tablo 3.9. Katılımcıların Eşinin Aylık Geliri.....	84
Tablo 3.10. Katılımcıların Hanedeki Toplam Geliri	85
Tablo 3.11. Katılımcıların Mikro Kredinin Varlığından Haberdar Olma Durumu.....	85
Tablo 3.12. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Başka Bir İşte Çalışma Durumu	86
Tablo 3.13. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanarak Üretim ve Sattığı Ürünler.....	86

Tablo 3.14. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanmadan Önceki Geliri.....	86
Tablo 3.15. Katılımcıların Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Artan Geliri.....	87
Tablo 3.16. Katılımcıların <i>Mikro krediyi kendi işimi kurmak (bağımsız çalışmak) için kullanıyorum</i> İfadesine Katılım Düzeyleri	87
Tablo 3.17. Katılımcıların <i>Mikro krediyi mevcut işimi büyütmek için kullanıyorum</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	88
Tablo 3.18. Katılımcıların <i>Mikro krediyi geçimimi sağlamak için kullanıyorum</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	88
Tablo 3.19. Katılımcıların <i>Mikro krediyi aldıktan sonra iş hacmim büyüdü</i> İfadesine Katılım Düzeyleri	88
Tablo 3.20. Katılımcıların <i>Mikro kredi kullandıktan sonra birikim yapmaya başladım</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	89
Tablo 3.21. Katılımcıların <i>Mikro kredi kapsamında bana verilen tutar ihtiyaçlarımı karşıladı</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	89
Tablo 3.22. Katılımcıların <i>Mikro kredide verilen tutarı geri ödemede zorluk çekmeyeceğimi düşünüyorum</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	90
Tablo 3.23. Katılımcıların <i>Mikro kredi ile maddi durumum düzeldi</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	90
Tablo 3.24. Katılımcıların <i>Mikro kredi sayesinde evde ekonomik konularda karar verme gücüm arttı</i> İfadesine Katılım Düzeyleri	90
Tablo 3.25. Katılımcıların <i>Mikro kredi bireysel anlamda özgürlüğümü (aile,eş,arkadaş ortamı vb.) genişletti</i> İfadesine Katılım Düzeyleri	91
Tablo 3.26. Katılımcıların <i>Mikro krediyi kullandıktan sonra girişimci özelliğimin olduğunu fark ettim</i> İfadesine Katılım Düzeyleri	91
Tablo 3.27. Katılımcıların <i>Mikro kredi kadının toplumdaki konumunu güçlendirmektedir</i> İfadesine katılım Düzeyleri	92
Tablo 3.28. Katılımcıların <i>Mikro kredi sayesinde aile içi ilişkilerimiz olumlu etkilendi</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	92
Tablo 3.29. Katılımcıların <i>Mikro kredi sayesinde çevremdeki insanların bana olan davranışları çok olumlu gelişti</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	92
Tablo 3.30. Katılımcıların <i>Tekrar mikro kredi almayı düşünüyorum</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	93

Tablo 3.31. Katılımcıların <i>Kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmaları için mikro kredi almalarını öneririm</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	93
Tablo 3.32. Katılımcılar <i>Mikro kredi uygulaması yoksulluğu azaltıcı niteliktedir</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	94
Tablo 3.33. Katılımcıların <i>Tekrar mikro kredi kullanımasam bile şimdiki işimi ilerletmeyi düşünüyorum</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	94
Tablo 3.34. Katılımcıların <i>Kadınların daha çok ekonomik hayata katılmaları için mikro kredi tutarının artırılması gerekir</i> İfadesine Katılım Düzeyleri.....	94
Tablo 3.35. Hanede Çalışan Sayısı İle Hane Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki.....	95
Tablo 3.36. Eşinizin Mesleği İle Eşinizin Aylık Geliri Arasındaki İlişki	96
Tablo 3.37. Hanede Çalışan Kişi Sayısı İle Mikro Kredi Kullanarak Ürün Üreten Veya Satan Arasındaki İlişki.....	97
Tablo 3.38. Mikro Kredi Almadan Önceki Çalışma Durumu İle Mikro Kredi Kullanarak Ürün Üreten Veya Satan Arasındaki İlişki	98
Tablo 3.39. Mikro Kredi Kullanmadan Önceki Gelir İle Mikro Kredi Kullandıktan Sonraki Gelir Arasındaki İlişki	99
Tablo 3.40. Eğitim Düzeyiniz İle Eşinizin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki.....	100

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
GB	Grameen Bankası
KADAV	Kadın Dayanışma Vakfı
KAMER	Kadın Merkezleri
KEDV	Kadın Emegini Destekleme Vakfı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
MFK	Mikro Finans Kuruluşu
SPSS	Statistical Packagefor Social Sciences
SRAP	Sosyal Riski Azaltma Projesi
SYDGM	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
ŞNT	Şartlı Nakit Transferleri
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanat karları Konfederasyonu
TGMP	Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi
TİSVA	Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
TKV	Türkiye Kalkınma Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Yoksulluk, özellikle de yoksulluğun kadınlaşması sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerde de görülen, sürekli ve uzun dönemli ciddi bir problemdir. Her ne kadar 1970'lerin ortalarından bu yana, Sahra Altı Afrika hariç tüm dünyada yoksulluk oranları düşse; yaşam beklentisi, eğitim ve gelir seviyesi artsa da, yoksulluk tüm dünyada hala ciddiyetini ve önemini korumaktadır. Günde 1 dolardan daha az kazanarak yaşamını sürdüren insanların oranı, dünya nüfusunun %21'idir. 1990'larda yoksul insanların toplam sayısı azalmasına rağmen, ülkeler ve bölgeler arasında dikkate değer eşitsizlikler vardır. En yoksul %20'lik dilim, dünya gelirlerinin %1,5'ini alırken; en yoksul %40'luk dilim, dünya gelirlerinin sadece %5'ini almaktadır. Bu nedenle yoksulluğun azaltılması, doğrudan ya da dolaylı olarak hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların politika ajandalarında yer almaktadır. Yoksulluk genel bir problem olmasına rağmen son yıllarda kadınların gittikçe artan bir oranının yoksulluk sınırının altına düşmesi, yoksulluğun kadınlaşması kavramını gündeme getirmiştir.

Yoksulluğun yalnızca gelire bağlı olduğu yaklaşımının bir ifadesi olarak mutlak yoksulluk kavramı ortaya çıkmıştır. Toplum kapsamında bireyin yaşamının ekonomik olarak en az oranda sürdürülebilir olması, mutlak yoksulluk ile tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin maddi gelirlerine bağlı olarak yoksulluk durumunun meydana geldiğini benimsemektedir.

Kadınlar dünyadaki işlerin %66'sını ve dünya gıda üretiminin %50'sini gerçekleştirdiği halde, dünya gelirinin ancak %10'una, mülkiyetinin de %1'ine sahiptirler. Bu veriler kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun en çarpıcı göstergeleridir. Kadınlar dünyanın sadece gelişmekte olan ülkelerinde değil, gelişmiş ülkelerinde de yoksulların büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar eğitimsiz, iş tecrübesi olmayan, bekar fakat bağlayıcı sorumlulukları olan, dezavantajlı, etnik ve kırsal azınlıklara dâhil olan kadınların yoksul nüfus içinde yer aldıklarını göstermektedir. "Kızların okumasına gerek olmadığı" düşüncesiyle eğitim hayatının dışında kalan, kendilerine biçilen toplumsal roller doğrultusunda aile üyelerinin bakım sorumluluğunu üstlenen kadınlar, işgücü piyasasının dışına itilmektedir. Herhangi bir

bireysel gelire sahip olmayan kadınlar evlendiklerinde ise eşlerinin getirdiği parayla evi geçindirmeye çalışmaktadır.

Kadın yoksulluğu, kendini hane içi ilişkiler ile birleştiren bir kavramdır. Hane içi ilişkiler, Bora (2002)'nin belirttiği üzere kadının hanenin “yönetişim” sistemine dâhil edildiği ve kalkınma verimliliğinin beklenildiği bir konumla ilişkilendirilmesini sağlamıştır. Hane içi ilişkilerin destekleyicisi olarak cinsiyet eşitsizliklerinin, kalkınmayı engelleyen ve verimini düşüren bir faktör olarak görülmesi de kadının yoksullukla ilişkilendirilmesinde bir rol oynamıştır.

Bu çerçevede yoksulluğu önleme amacıyla tasarlanan mikro kredi, yoksul insanların kendi işlerini kurabilmeleri ve kendi hesabına çalışmalarını sağlayarak yoksulluğu azaltmakla beraber istihdamı da artırmaktadır. 1970’li yılların sonunda Bangladeş’te iktisat profesörü olan Prof. Muhammed Yunus tarafından uygulanmaya başlayan mikro kredi zamanla uygulama alanı genişleyerek Dünya çapında yayılmıştır. Mikro kredi olarak başlayan bu uygulama gelişerek günümüzde Mikro Finans Sektörü haline gelmiştir. Bu alanda çalışan kuruluşlar ise Mikro Finans Kuruluşu (MFK) olarak adlandırılmaktadır. Dünyada 1980’li yıllardan itibaren uygulanan mikro kredi Türkiye’de ilk uygulaması 2003 yılından itibaren başlamıştır. Bu da bize Türkiye’nin pek çok alanda olduğu gibi mikro kredi alanında da Dünyadaki uygulamaları geriden takip ettiğini göstermektedir.

Kadın yoksulluğu kavramı, evlerde bulunan çoğunlukla çocuklu anneler ve tek başına yaşayan yaşlı kadınlar için kullanılmaktadır. Yoksulluğun kadınlaşması ve kadın yoksulluğu kavramının Doğu ülkelerinde karşılaşılan toplumsal cinsiyet olgusunu tam olarak karşılamadığı da savunulmaktadır. Bu iki nedenden birincisi, öncelikle kadınların boşanmış veya bekar olsalar bile tek başlarına yaşama eğiliminde olmamaları, ikinci olarak yoksulluk boyutunun çarpıcı biçimde hanelerde görülme sıklığının olmasıdır. Bu nedenle Türkiye’nin kendine özgü bir kadın yoksulluğu vurgusu olduğunu belirtebiliriz.

Bu çalışmanın amacı, Iğdır ilinde kadın yoksulluğuyla mücadelede mikro kredi uygulamasının kadınlar üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerini analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın sorusu, kadınlara yönelik mikro kredi uygulamaları yoksulluk ile mücadelede etkili bir yöntem midir? Bu soruya yanıt aramak için yetersiz

zaman ve bütçe kısıtı nedeniyle Iğdır Grameen Bankası Mikro finans şubesinden mikro kredi kullanan 135 kadından oluşan örneklemden anket yöntemi ile elde edilen veri seti analiz edilmiştir.

Yukarıdaki araştırma sorusunu cevaplandırmak için tasarlanan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yoksulluk kavramı ve kadın yoksulluğu kavramı üzerinde durulmaktadır. İkinci bölümde mikro kredi kavramı, amaçları, hedef kitlesi ve yorumlanması, mikro kredi veren kuruluş modelleri ve dünya genelinde mikro kredi uygulamaları ele alınmıştır. Son bölümde ise kadın yoksulluğu ve mikro kredi uygulaması ile ilişkili olarak Iğdır Grameen Bankası Mikro finans şubesinden mikro kredi kullanan 135 kadın üzerinde yapılan bir saha araştırmasının sonuçları yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Yoksulluk Kavramı, Tanımlanması ve Türleri

İnsanın en temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını giderememesi, kalacak ve korunacak yer bulamaması dar kapsamlı yoksulluğu ifade etmektedir. Geniş kapsamda yoksulluk ise, insanın Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan basamaklardaki beslenme, barınma, giyim gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına rağmen içinde buldukları toplumun yaşam düzeylerinin altında bir yaşam sürdürmeleridir (Dansuk, 1997: 3).

Bireyin temel yaşam sürecini sağlayabilmesi için gerekli olan barınma, beslenme, korunma ve kalınabilecek yaşam ortamının olabilmesi yoksulluğun kısıtlı anlamda tanımlanması olarak var olmaktadır. Temel ihtiyaçlar haricinde Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidine göre ise yoksulluk, bireyin yaşamı için gerekli olan temel ihtiyaçların dışında var oldukları toplumun standartları altında yaşam sürdürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Toplumda var olan yaşam standartları kapsamında, bireylerin temel ihtiyaçları haricinde etkileşimde buldukları çevrenin etkisiyle var olan ihtiyaç güdülerini giderememesi de yoksulluğu tanımlayabilmektedir (Şenkal, 2005: 392).

Dünya Bankası'nın tespitiyle yoksulluk sınırının günlük 2 ABD doları olduğu saptanmıştır. Dünya genelinde günlük bu tutarın altında çalışan ve yaşamaya çalışan insanlar bulunmaktadır, bu koşulların oluşturduğu sebeplerden birçok insan, hastalık ve yoksulluğun getirdiği olumsuzluklardan dolayı ölmektedir. Dünya bankası yoksulluğu parasal gelir olarak tanımlamakta ve yoksul kelimesini belirli bir gelir seviyesinin altında kalanlar için kullanmaktadır. Ekonomik anlamda Dünya bankası yoksulluğu tanımlamak için bireylerin günlük elde ettikleri maddi kazançları ölçmektedir. Belirli bir tutar oranının altında günlük kazanç elde eden bireyler için, Dünya bankası yoksul olarak tanımlamaktadır (Kabaş, 2009: 22). Günlük kazancı 1,25 ABD doları kazanç yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır. Dünya genelinde ülkelerin gelişmişlik durumlarına göre, en fakir ülkeler için yoksulluk sınırı 1 ABD doları, Latin Amerika ülkeleri için 2 ABD doları ve gelişim sağlayan geçiş ülkelerin de ise 4 ABD doları tutarlarının altında genel yoksulluk sınırı olarak tanımlanmaktadır (Şenkal,2005: 393).

Yoksulluk, nitelendirilemeyen unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumda ve bireyde yoksulluğun nitelendirilmesi farklılık gösterebilmektedir. Bu durum bireylerin insani açıdan toplum içerisinde ki çevrelerini ve bireylerin motivasyonlarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Yoksulluk ile ilgili yapılan tanımlamalar her otoritede farklılık göstermektedir. Otoritelerin toplumsal ve bireysel olarak gereksinim algıları ve ihtiyaç halleri farklılık arz edebildiği için, yoksulluk tanımlamaları da bu kapsamda farklılık göstermektedir (Buğra ve Keyder, 2003: 41).

Yoksulluk ile ilgili değişik tanımlamalar olmasına rağmen yoksul yalın haliyle farklı olan tanımlardaki düzeye veya noktaya erişemeyen kimse olarak ifade edilir. Herhangi bir toplumda yaşayan bireyler eşit şartlara sahiplerse bu toplum diğer toplumlara göre yoksul olsa dahi yoksulluktan söz edilemez. Toplumların sahip oldukları veya meydana getirmiş oldukları değerler olarak ifade edilir. Toplum tarafından oluşturulan değerlerin kişilere eşit olarak dağıtılması gerekecektir. Değerlerin dağılımında eşit dağıtım gerekir. Bunların sonucunda ise yoksulluk gelir dağılımındaki eşitsizlik olarak kabul görmektedir. Yaşam içerisinde ki süreçler nedenlerle beraber sonuçları var etmektedir. Yoksulluk da bu süreçler kapsamında meydana gelmiş sonuçlar içerisinde bulunmaktadır. Toplum, süreçler içerisinde bireylerin yaşantılarını idame ettirdikleri bir bütünlük oluşturmaktadır ve bu süreçler bireylerin yaşantıları için tavan ve taban yaşam gereksinimlerini var etmektedir. Bu standartlar toplumda var olan her birey için eşit oranda var olmaktadır, bireylerin bu standartlardan eşit yararlanamaması durumu yoksulluğun var olmasına yol açmakta ve eşitsizlikler meydana gelmektedir. Yoksulluğun sözlük anlamı yeteri kadar paraya sahip olmayan ve bir takım araçlara ulaşamamış kimse olarak ifade edilir. Bu tanıma göre yoksulluk gerekli olanaklardan yoksunluk halidir (Aktan, 2002: 1).

Temel olarak yoksulluk tanımlaması sözlük de, sahip olunan yer ya da mal kadar paraya sahip olunamaması, istenilen araç ve gereçleri elde edememe durumu olarak tanımlanmaktadır. Bireyin ihtiyaç duyduğu fakat bu ihtiyacı karşılayabilecek maddi imkâna sahip olamaması durumudur. Yoksulluk algılaması kişiden kişiye içinde yaşanılan toplumlara ve coğrafik özelliklerine göre değişir. Yoksulluk bireysel ele alındığında anlam kazanır. Toplumda yoksulluk yüksek olsa dahi bireysel yoksulluğun sanılanın tersi düşük olduğu görülür. Yoksulluğun gelire bağlı olup olmadığının

sorgulanması yeni tanımları oluşturmuştur. Yoksulluk var olan durum ile gereken durumun kıyaslanması sonucunda belirginleşir. Yoksulluğun temel beslenme ihtiyaçları ile sınırlı olmaması, barınma, giyim, sağlık, kültür, eğitim gibi birçok konuda gereksinimlerinin olduğu bilinir. Bu nedenlerden dolayı insanların pek çok gereksinimlerinin olduğu görülür (Ala, 2009: 2).

Toplumları oluşturan bireylerin çeşitliliği gibi yoksulluk da her toplumda farklılık gösterebilmektedir. Toplumların var oldukları kültürel ve coğrafi özelliklerine göre yoksulluk yaklaşımları ve anlamları farklı olmaktadır. Bireylerin yaşam standartları ile yoksulluk toplumda belirgin olmaktadır. Toplum genelinde yoksulluk oranı bireylerin yaşam standartları kapsamında gözlenmektedir. Toplumun genel durumu ve bireylerin genel durumunun oranı yoksulluğun göstergesidir. Temel gereksinimler dışında elde edilebilen giyim, barınma, sağlık, eğitim ve kültür gibi gereksinimlerin giderilip giderilmemesi bireylerin toplumda ki yoksulluk durumunun göstergeleridir (İlik, 1992: 71).

İhtiyaçların karşılanabildiği sorusuna verilecek cevapların öznel yargılardan uzak olması gerekir. Toplumun bir kesiminde ihtiyaçların karşılanmış olması ile diğer kesimin karşılaştırılması doğru bir seçim olacaktır (Dağdemir, 1992: 92).

Var olan ihtiyaçların karşılanabilir olması, bireysel neticelerden uzak olmalıdır ki toplumun belirli bir kesiminin değil, her kesiminin elde edilebilirlik durumunun eşit olması gerekmektedir. Toplumun belirli kesimi ile diğer kesiminin toplumun var ettiği gereksinimleri karşılayabilme oranı ile yoksulluk belirgin olabilmektedir. Beşeri ihtiyaçlar inanlara bağlı olduğu için belirli kalıplar oluşturmak zor olacaktır. Meydana gelen olaylara yenilik ve geliştirme faaliyetlerine bağlı olarak miktarlarının ve şekillerinin de değiştiği görülür. Belirli dönemlerde görülen ihtiyaçların zaman içerisinde yetersiz kaldığı görülür. İnsanlarla beraber beşeri ihtiyaçlarında değiştiği görülür. Beşeri ihtiyaçlar maddi imkânlarla dayanan ve dayanamayanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi olmayan ihtiyaçlar çerçevesinde yoksulluğun açıklanmasında sorunlar oluşabilir. Maddi yönden sıkıntısı olmayıp manevi olarak ihtiyaçlarını karşılayamayan kişi için de yoksulluk ifade edilebilir. Bu nedenle yoksulluğun ifade edilmesinde manevi imkânlarla ihtiyaçlarda söz konusu olur. Bu ihtiyaçların var oluşlarından dolayı problemler söz konusu olacaktır (Aktan, 2002: 2).

Yoksulluğun sadece ihtiyaçların karşılanarak önlenabilir bir durum olmadığı bilinmektedir. Karşılanmış olan ihtiyaçların sürekliliğinin oluşturulması gerekir. Yoksullukta önemli bir gösterge ise ekonomik ölçütlerin mi yoksa sosyo-kültürel ölçütlerin mi kullanılacağına göz önünde bulundurulmasıdır (Şenses, 2001: 62).

Yoksulluğu meydana getiren içerikler de önem arz etmektedir. İhtiyaçların karşılanması durumu haricinde sürekli giderilebilir olması da gerekmektedir. Bireylerin yoksulluk durumunun belirli bir oranda giderilmesi yeterlilik sağlamayabilmektedir. Sosyal ve ekonomik olarak, toplumda bireylerin yoksulluk koşullarının süreklilik kapsamında giderilebilir olabilmesi amaçlanmaktadır. Yoksullukla ilgili iki ayrı görüş bulunmaktadır. İlk olarak sadece gelirin bir sonucu olarak savunurken, diğer yaklaşım ise gelirin önemli olduğunun bunun yanında ise bireylerin sosyo-kültürel potansiyellerini ortaya koyabilmesi için gerekli araçları göz önünde bulundurmaktır. Toplum oranında sorgulanan yoksulluk ile ilgili iki farklı temel görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki, maddi gelirin yoksullukla ilgili sonuçları meydana getirdiğini savunurken, diğer görüş de ise toplumda ki bireylerin sosyo-kültürel zenginliklerinin var edebilmeleri için ihtiyaçlara ulaşabilirliğini savunmaktadır. Yoksulluk ekonomik ölçütlerle tanımlanmış olsa bile temelinde birçok değişkeni kapsayan geniş bir görünümdür (Sen, 2004: 126-131).

Yoksulluk en belirgin özelliğini ekonomik anlamda gösterirken, yoksulluğun temelinde birçok değişken durumlar da bulunabilmektedir. Fakat genel olarak yoksulluk, toplum ve bireyin ekonomik olarak elde edebilirlik oranlarıyla belirgin olabilmektedir. Yoksulluğun sosyal varlık olan insan için sadece gelir olarak görülmemesi gerekmektedir. Yaşam içerisinde var olma savaşı veren insan için yoksulluğun sadece gelir olarak görülmemesi bunun tek boyutlu bir kavram olduğunun bilinmesi gerekmektedir. İnsanların sosyo-kültürel ilişkileri ve yaşamları dikkate alındığında yoksulluk tek boyutlu bir kavram olmaktan çıkacaktır. Asgari ihtiyaçlara ulaşamama ya da o araçlardan mahrum edilmesi ile tanımlanan yoksulluk; istihdam, sosyal yaşam, toplumsal dışlama gibi farklı değişkenler göz önüne alındığında farklı boyut kazanmaktadır (Demir Şeker, 2008: 10).

Maddi kazanımlar haricinde yoksulluk, bireyin var olduğu sosyal toplum içerisinde ki edinimlerine ulaşabilirlik oranı olarak değerlendirilmelidir. Ekonomik

tabanlı olarak sorgulanan yoksulluk, bireyin elde edemediği maddi olanaklar ve bunun getirdiği imkânsızlıklar olarak bulunabilirken, sosyo-kültürel olarak yoksulluk bireyin yaşadığı toplum içerisinde ki elde edilemeyen sosyal yaşam, toplumsal dışlanma ya da farklı tutulma, istihdam gibi değişkenler ile farklı bir boyutta var olmaktadır. Yoksulluğun bulunmasının yanında yoksulluğun derinliği de önemlidir. Bu çerçevede farklı unsurlarda bulunmaktadır. Yoksulluğun bireyin ve aile bireylerinin maddi ihtiyaçlarını karşılayamaması, öğretim imkânlarından yoksun olma, yoksulluktan kurtulmak için kişinin maddi ve manevi güçsüzlüğü, dışarıdan yapılacak olan programlara katılamama, iş dışında herhangi bir şeyle ilgilenememe, doğada ve çevrede ortaya çıkan tahribatlar sonucu geçim kaynaklarının ortadan kalkması olarak belirlenmiştir (Gündüz, 2006: 38).

Maddi olan ve maddi olmayan etmenlerin ve bireylerin sahip oldukları yaşam koşullarının farklı olmasından dolayı yoksulluk tanımlamasında zorluklar yaşanmaktadır. Araştırmacılar yoksulluğun boyutuna vurgu yapacaklarsa bu uygun tanımlamalarla olacaktır (Aktan, 2002: 5).

Yoksulluk temel olarak ekonomik tabanlı sorunlar süreci konumundadır. Fakat bireylerin toplumsal durumları dâhilinde yoksulluk, ekonomik tabanı haricinde sosyo-kültürel tabanlarda da şekillenmektedir. Bunlar; mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, objektif (nesnel) yoksulluk, sübjektif (öznel) yoksulluk, insani yoksulluk, gelir yoksulluğu ve kırsal- kentsel yoksulluk şeklinde sınıflandırılmaktadır.

1.1.1. Mutlak Yoksulluk

Dünya genelinde geçerli bir düzeyde yoksulluk ölçümlerinin uygulanabilir ve ölçülebilir olabilmesi mutlak yoksulluk kavramını meydana getirmektedir. Bireylerin nesne tabanlı ölçütlere dayanan ve hayatını idame ettirebilmesi için gerekli günlük kalori ihtiyaç durumunu gösteren genel geçerli bir cetvel sistemi oluşumudur (Şenses, 2001: 63).

Yoksulluğun yalnızca gelire bağlı olduğu yaklaşımının bir ifadesi olarak mutlak yoksulluk kavramı ortaya çıkmıştır. Bireyin yaşamını en düşük seviyede sürdürmesi olarak açıklanır. Yoksulluğu ekonomik olarak temel alan mutlak yoksulluk kavramı,

bireylerin maddi gelirlerine bağı olarak yoksulluk durumunun meydana geldiğini benimsemektedir. Toplum kapsamında bireyin yaşamını ekonomik olarak en az oranda sũrdũrebilir olması, mutlak yoksulluk ile tanımlanmaktadır. Toplumu oluşturan birey ve ailesinin yaşam sũreçlerini devam ettirebilmeleri için gerekli olan en asgari oranda ki ekonomik harcamalar mutlak yoksulluğu tanımlamaktadır. Bireylerin yaşamları için sağladıkları ekonomik alımlar mutlaklık ifade edip, evrensel anlamda bu ekonomik alım sũreci ile yoksulluk sınırları belirlenebilmektedir. Belirlenen bu sınır ve sınırın altında kalan bireyler yoksul olarak tanımlanmaktadır (Aktan, 2002: 6).

Parasal kazançları çok az derece olan insanlar gũnlũk ihtiyaçlarını karşılamakta gũlũk çekmektedirler. Bu tip yoksulluklar mutlak yoksulluk kapsamında ele alınmaktadır (Adaçay,2008:34). Gũnlũk ihtiyaçlarını bireylerin en az oranda giderebilmesinde zorluk yaşaması, bireylerin yoksulluk durumunun mutlak yoksulluk dâhilinde olması olarak gruplandırılmaktadır. Mutlak yoksulluk kavramının tanımında iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. İnsanların gıda harcamalarını dikkate alarak yapılan yaklaşıma dar gũrũş denilmektedir. Gıda ve gıda dışı yapılan tũketime harcamaları ise yoksulluğuun geniş tanımı ile açıklanmaktadır (şenses, 2001: 64).

Mutlak yoksullukta hanede yaşayan insanların en az tũketime seviyesi esas alınmaktadır. Bunu belirleyen hane içinde yaşayan birey veya bireylerdir. Aile bũyũklũđu ile asgari dũzeyde yapılacak tũketime için gerekli mal ve hizmetler hane halkının bũtesindeki temel unsurlardır. Diğer unsurda mal ve hizmetlerin ihtiyaçlarına denk gelecek harcamayı belirleyen mal ve hizmet fiyatıdır. Mutlak yoksulluk sınırı bireylerin dışında belirlenen objektif bir kavramdır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası analizlerde başvuru kaynağu olacaktır (Dumanlı, 1996: 6).

Yoksulluğuun belirli bir zamanda önlenmesi dũřũnũlũyorsa, politikaların etkilerinin değerlendirilmesi yapılacaksa ve yoksullukla mũcadele için geliştirilen projelerin etkilerinin tahmini yapılıyorsa mutlak yoksulluk verileri esas alınmalıdır. Planlı bir sũrete yoksulluğuun belirli bir sistem içerisinde önlenebilir olması amaçlanıyor ise bunun için oluşturulan politikaların etkilerinin değerlendirilir olabilmesi, eylemler kapsamında ũretilmiř plan ve projelerin uygulanabilirlik etkilerinin önceden tahmin edilir olması gereklidir. Tũm bu sũrelerde mutlak yoksulluk verilerinin temel alınması gereklilik taşımaktadır. Mutlak yoksulluk yardımı ile yapılmak istenen

ya da yapılacak olan taban alınmalıdır, yoksullukla mücadelede gelinen noktayı tespit etmeye yardımcı olacaktır. Kaynakların doğru ve gerekli yerlere tahsisi için son derece önemlidir (Ensari, 2010: 9).

1.1.2. Nispi (Görel) Yoksulluk

Yoksulluğun farklı şekilde tanımının yapılmasında mutlak olma durumu önem taşımaktadır. Yoksulluğun mutlak olması en az tüketim yapma durumunu göstermektedir. Fakat bu durum ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ve insanların davranışları da buna göre değişmektedir. İzlenen politikalar ve süreçler ile toplumun belirli bir oranını oluşturan yoksul kesimin dikkate alındığını ve toplum kapsamında çözüm sunumlarının oluşturulmaya çalışıldığı aktarılmaktadır. Toplumlarda yoksul kesimler en az oranda beşte birlik kısmını oluşturmaktadır, bazı toplumlarda bu oranda yükselmeler söz konusu olabilmektedir. Yoksul bireylerin ve yoksulluğun toplumlarda her zaman varlığı söz konusu olmaktadır. Oluşturulan politika, proje ve faaliyetler ile yoksulluğun birey ve toplum üzerinde ki zararının en az oranda oluşabilmesinin hedeflendiğinin unutulmaması gerekmektedir. Yoksulluğun tanımlanmasında ve ölçülmesindeki amacın doğru tanımlama ve uygun müdahale olduğudur. Amaç doğrultusunda ulusal düzeyde ve bölgesel olarak yoksullukla mücadelelerde uygulanılacak politikaların başarı için geçerli tanımlanması gerekir. Doğru olarak yapılacak tanımlamaların etkilerinin sonucunda uygun müdahaleler yapılacaktır. Görel yoksulluk kavramı, temel olarak mutlaklık kavramını da kapsayan bireyin toplumun genel yaşam düzeyinin altında olmasından dolayı toplumun yaşam standartlarına erişememe yoksulluğu olarak tanımlanabilmektedir. Gelir düzeyinin toplumda ki süreçlere uyum sağlayamama fakat temel ihtiyaçlarını karşılayabilme durumu, bireylerde izlenen ve tespit edilebilen görel yoksulluk tanımlamasını oluşturmaktadır (Şenses, 2001: 91).

Tüketimlerin ve harcamaların ortaya çıkardığı işsizlik ve benzeri toplumsal sorunların açıklanabilirliği görel yoksulluk kavramı ile açıklanabilmektedir. Toplumsal sorunların daha basit ve temel anlamda anlatılabilir olmasını mümkün kılabilir. Toplumsal konumda ortalama gelire sahip bir ailenin, yine aynı toplumda alt gelire sahip fakir bir ailenin tüketim ve harcama oranına göre fark ve eşitsizlik durumu görel yoksulluk kavramı ile analizi mümkün olabilmektedir (Dumanlı, 1996: 8).

1.1.3. Objektif (Nesnel)–Sübjektif (Öznel) Yoksulluk

Objektif yoksulluk da yoksulluk nedenleri aranarak çözüm yollarının üretilmesi sağlanmaktadır. Yoksulluğu meydana getiren sebepler ve yoksul olan bireylerin bu durumlarını düzeltilebilmesi amacıyla önceden planlanmış çalışmalar yapılmalıdır (Aktan, 2002: 6).

Bu yaklaşım hane halkının elde ettiği faydayı net bir şekilde ortaya koyduğu için daha çok tercih edilen bir yaklaşım olmuştur (Erol, 2006: 11).

Toplumda refah düzeyinin oluşabilmesi ve belirli bir düzeyde artırılabilmesi, bireylerin refah durumu ile değil bilimsel araştırmaların sonucunda elde edilebilen faktörlerle, objektif yoksulluk durumunun olasılığının saptanabilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu faktörlere göre, asgari oranda yaşam düzeylerine bağlı olarak yoksulluğun tanımlaması yapılabilmektedir (Adaçay, 2008: 32).

Bireylerin kendi sorgulamaları ile saptanan ihtiyaçlar ve elde edilebilirlik durumları sonucunda nesnel yoksulluk durumu oluşmaktadır. Uzmanların hem fikir olduğu konu, ihtiyaçların gereklilik ve önemlilik durumlarına göre tüketim oranlarının en az maliyet durumu olarak adlandırılmaktadır (Güven, 2001: 25).

Sübjektif yoksulluk yaklaşımında bireylerin tercihleri ön plana çıkmaktadır. Yaklaşımında, yoksulluğun tanımlanması kişilerin ve hane halkının değerlendirmesine bırakılmaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin ekonomik yeterlilik ve tercihlerini ön plana çıkaran yaklaşım sübjektif yoksulluk (öznel) olarak tanımlanabilmektedir. Bu yaklaşımda bireylerin ve aile fertlerinin değerlendirmeleri temel alınmaktadır (Şenses, 2001: 94).

Bireylerin kendi ihtiyaçlarının önemliliklerini belirlediği sübjektif yaklaşımla, temel ihtiyaçların belirginliğinin önüne bireysel istekler ve arzuların geçmesinden dolayı iktisatçılar, objektif yaklaşımı benimsemişlerdir. Objektif yaklaşımda temel oranda gerekli minimum besin gereksinimleri benimsendiği için daha belirgin sonuçlar elde edilebilmektedir. Sübjektif yaklaşım temel alındığı takdirde, bireylerin temel ihtiyaçlarının önüne istek ve arzuları geçebilecektir. Bu durum ise tüketimlerinde besin

çeşitliliği ile miktarların farklı olmasına ve net bir sonucun alınmamasına neden olacaktır (Coşkun ve Tireli, 2008: 23).

1.1.4. İnsani Yoksulluk-Gelir Yoksulluğu

Toplumun gerektirdiği minimum düzeyde yaşanabilmesi için, bireyin temel ihtiyaçları haricinde sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının da karşılanabilir olması insani yoksulluk olarak tarif edilmektedir. Bu kavram yoksulluğu birçok boyutta ele almaktadır. Maddi refahın en asgari şekilde karşılanması insani yoksulluk kavramının boyutlarından birisi olarak ele alınmaktadır. Bu kavram insani gelişme konusunda yaşanan tartışmaların odak noktası haline gelmiştir. İnsani yoksulluk endeksi, insani yoksulluğun ölçülmesini sağlayan en önemli faktör olarak değerlendirilmektedir (Bağdadioğlu, 2009: 6).

Bireyin ihtiyaçlarını elde edebilirlik durumunun yoksulluk ya da mahrumiyetten dolayı boyutlarının ne derece olduğunun ortaya konulabilmesi, insani yoksulluk endeksi olarak tanımlanmaktadır. Toplumda var olan gelişmelerin dışarısında kalmış bireylerin durumu açıklanmaktadır. Toplumun ve bireylerin asgari oranda ihtiyaçlarını giderebilmeleri için gerekli olan maddi kazanımları elde edememeleri gelir yoksulluğu olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin toplum içerisinde güç elde etmeleri için gereklilik taşıyan tüm kaynaklar, insani gelişme endeksinin tüm faktörlerine temel oluşturmaktadır (Şenses, 2001: 101).

1.1.5. Kırsal-Kentsel Yoksulluk

Global konumda birçok araştırma ve analiz ile yoksulluk ve yoksulluk sınırlarının tespit edilebilmesi, tanımlanabilmesi sağlanmaktadır. Ulusal olarak her ülkenin kendine ait yaşam yapısı ve koşulları bulunmaktadır. Bundan dolayı global tanımlamalar ve analizler de farklılık gösterebilmektedir. Kırsal yoksulluk, gelişim oranı az ya da gelişim süreci devam eden ülkelerde, tarımsal kesimde oluşan daralmalar kapsamında işsizlik oranının netlik kazandığı yoksulluk çeşidi olarak adlandırılmaktadır. Global olarak bakıldığında, kırsal bölgelerdeki yoksulluğun artış gösterdiği gözlenmektedir. Bu artışın en fazla olduğu ülkeler Bangladeş ve Çin gibi kırsal yoğunluğun ve birey nüfusunun yüksek olduğu ülkelerdir. Kırsal bölgelerdeki yoksulluk durumu kentsel

bölgelere göre daha iyi tespit ve analizi mümkün kılabilir. Bireylerin tüketim süreçleri ve imkânları kırsal bölgelerde çeşitlilik bakımından daha az farklılık içermektedir. Kentsel yoksulluğun süreçleri hususunda ortak bir kapsayıcı analizde uzlaşa sağlanamamıştır (Coşkun ve Tireli, 2008: 23).

Buna rağmen, kentsel yoksulluğa dair iki kapsayıcı yaklaşımda anlaşılabilmiştir. Ekonomik ve bireysel yorumlarla, geleneksel kavramların çerçevesi dâhilinde ortak süreçlerde anlaşma sağlanabilmiştir. Bireylerin ekonomik süreçlerde sorgulanmaları ile gelir ve tüketim süreçlerine bir dizi sosyal gösterge dâhil edilerek ekonomik oranlardaki saptamalar gerçekleştirilmektedir. Bunlar ise, yaşam sürecindeki beklentiler, bebek ölümleri, okuma-yazma oranı, sağlık hizmetlerine erişebilirlik, hane bütçesi ve beslenme gibi sosyal ve ekonomik tabanlı göstergelerdir. Bu sosyal göstergeler maddi refah endeksi yaklaşımı taşıyan yoksullara karşı ortaya getirilmiştir (Bilen, 2005: 11).

Kırsal ve kentsel yoksulluklar tanımlamaları kapsamında birbirleriyle farklılıkları sıralanmasına rağmen her iki yoksulluk türü de iç içe var olmaktadır. Niteliksel ve niceliksel özellikler barındırmaları, kırsal ve kentsel yoksulluğun farklılıklarını var etmektedir. Bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri topluluk ortamlarına göre yoksulluk faktörleri de sorgulanmaktadır. Ancak birbirleriyle ilişkilendirilmeleri ile ilgili görüşlerde bir takım problemler meydana gelebilmektedir. Kırsal yoksulluğun sürekli oluşu kentlere olan göçü ve nüfus artışını çoğaltmaktadır. Aslında kent yoksulluğunun kırsal kesimdeki yoksulluğu azaltmak için ortaya çıktığı görülmektedir (Aktan, 2002: 9).

Kırsal alanda temel kamu hizmetlerindeki ihmalin etkisiyle, kırsal ve kentsel yoksulluk oranı artmaktadır. Kamu hizmetleri, kırsal kesimden gelen vasıfsız iş gücü ile kentlerdeki resmi olmayan kayıt dışı sektörlerce kullanılmaktadır. Bu nedenle, geçici ve düşük istihdam birçok ülkede kent-kır yoksulluğunu artırmaktadır. Sektörler açısından buldukları bölgelerin kırsal ve kentsel konumları birçok eşitsizliğin meydana gelmesine neden olabilmektedir. Ekonomik imkânlar bakımından kent ve kırsal bölgeler arasında ki yeterlilik faktörleri, yoksul bireylerin gerekli maddi getiri imkânlarını sınırlandırmaktadır. Maddi kazanç oranını yükseltebilmek amacıyla yapılan kırsaldan kentlere göçler, kentsel yoksulluğu besleyen ana kaynaklardır (Gençtürk, 2001: 5).

1.2. Yoksulluğa Sebep Olan Faktörler

Yoksulluğa sebep olan faktörleri sadece ekonomik olarak sınırlandırmak doğru değildir. Bunların yanında çevresel faktörler, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum, altyapı sorunları gibi nedenler de yoksulluğa sebep olan faktörler arasında yer almaktadır.

1.2.1. Büyüme, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk

Yoksulluk, gelir düzeyi, ekonomik büyüme ve eşitsizlik düzeyiyle doğrudan ilgilidir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde özellikle yapısal uyum programları ve ekonomik büyüme politikası çabaları büyük bir gelir dağılımı uçurumuna sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Bu sebeple yoksulluk, büyüme ve gelir dağılımı ile birlikte incelenmesi gereken bir kavramdır. İstikrarsız büyüme politikaları, piyasalardaki başarısızlıklar yoksulluk sorununun giderek daha da büyük bir sorun haline gelmesine sebep olmuştur. Büyüme yoksulluk sorununun çözümünde katkı sağlayacak bir modeldir. Ancak büyüme beraberinde eğitim, sağlık gibi fırsatları getirmenin yanında, her bireyin bu fırsatlardan eşit düzeyde yararlanma imkânını da aynı ölçüde azaltacaktır. Dolayısıyla büyüme ve gelir dağılımı bazı durumlarda yoksulluğu azaltmak yerine artışına da sebep olabilmektedir (Aktan, 2002: 10).

1.2.2. Sosyal Dışlanma

Üzerinde birçok otoritenin sosyal dışlanmayı ekonomik boyutlu olarak kabul etmelerinin yanında sosyal dışlanma; bireylerin sosyal yaşamda faaliyetlerin dışında kalması olarak tanımlanmaktadır. Politik, kültürel, sosyal boyutlarda da incelenen bir kavramdır.

1.2.3. Demografik Unsurlar

Gelişmiş ülkelerde nüfus, düşük düzeylerde seyretmektedir. Gelişmiş ülkelerin bu istikrarlı yapıya kavuşmalarının yanında, az gelişmiş ülkelerin birçoğunun yoğun bir nüfus baskısıyla ve buna bağlı olarak işgücü artışıyla karşı karşıya olduğu görülmektedir.

Nüfus: Az gelişmiş ülkelerde sık rastlanan bir sorun olmasının yanında kişi başına düşen milli gelirin azalmasına yol açması, besin tüketiminde kişi başına düşen ortalama gıdanın azalması gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla yoksulluğa neden olan ciddi bir faktördür. Hane halkı büyüklüğünün yoksullukla yakından ilişkili olduğu konusu sıkça rastlanılan bir durum olmasına karşın, yoksulluk araştırmalarında kesin bir sonuca varılamamıştır. Ancak yoksulluk düzeyi ve profili değişikliklerini belirleyen unsurlardan aile yapısı zaman içinde değişime uğradıkça yeni hane halklarının oluştuğu görülmektedir (Pire, 2011: 20).

Eğitim Durumu: Yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri de eğitim durumudur diyebiliriz. Aynı zamanda gelir dağılımının en önemli göstergelerinden de birisidir. Hane halkı reisinin eğitim düzeyi yoksulluk ölçümlerinde baz alınan göstergelerdendir. Hane halkı bireylerinin eğitim düzeyi arttıkça yoksulluk oranının genelde düştüğü görülmektedir. Bunun yanında hane halkı bireylerinin eğitim için ayırdıkları bütçe arttıkça özellikle düşük gelirli ailelerde bu bütçeyi karşılamak zorlaşmaktadır. Dolayısıyla daha önce de belirttiğimiz gibi eşit fırsatlara sahip olunması beklenirken, çocuklar fırsat eşitsizliğiyle karşılaşmaktadır (Şahin, 2009: 22).

Göç: Gelişmiş ülkelerde kentleşmenin giderek önem kazanması köylerde geçimini tarımla sağlayan ailelerin istihdam için kırdan kentlere göç etmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple yoksulluğu belirleyen temel unsurlardan birisi de kırdan kente göçtür. Kent hayatında iş sahalarını dolduran aileler kendilerine belirli bir düzen kurmaktadır. Ancak kırsal kesimdeki aile bağları kentlerde yerini iş bölümü ve düzene bıraktığından, ilişkiler giderek zayıflamaktadır. Kırsal kesimde daha fazla gelişmiş olan aile ve akrabalık bağları geçmişten günümüze halen devam etmektedir. Dolayısıyla geçimlerini tarımdan ve hayvancılıktan sağlayan kırsal kesim, bu gelişmişlik bağlarının etkisiyle de çoğunlukla kendi üretimlerini kendileri sağlayarak beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir (Özpınar vd., 2012: 28).

1.2.4. Dışsal Unsurlar

Bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları olumsuzluklar şok olarak adlandırılabilir ve önemli bir yoksulluk nedenidir. Hane halklarının yaşamlarında etkili olabilecek birçok şoktan bahsetmek mümkündür. Bunlar devletin ya da bazı yardımlaşma kurum

ve kuruluşlarının yetersizliği durumunda haneye gelir getiren bireyin ölmesi ya da çalışmasına engel teşkil edecek bir hastalığa yakalanması en sık karşılaşılan şok durumlardır (Buğra, 2005: 9).

Ayrımcılık: Kişilerin ayrımcılık sebebiyle toplumdan dışlanmaları sosyal hayata adaptasyonlarını ortadan kaldırmıştır. Özellikle yoksulluk temelli ayrımcılığa maruz kalan bireyler kendilerini ifade etme, üretme gibi faaliyetlerini giyinme, barınma, zaruri ihtiyaçların karşılanması gibi sorunları çözememelerinden dolayı gerçekleştirememektedirler. Kişileri yoksulluğa iten “ırk/etnik kökenli ayrımcılık” ve “cinsiyete dayalı ayrımcılık” olmak üzere iki çeşit ayrımdan söz etmek mümkündür (Pire, 2011: 22).

Bireylerin yaşadığı yer onların yoksulluk düzeyini gösteren bir unsurdur. Yoksulluğun belirli bölgelerde yoğunlaşmasının iklim, bitki örtüsü, altyapı, konut, istihdam olanakları, hizmetlerden faydalanma, ekonomideki dalgalanmalardan etkilenme gibi sebepleri olabilmektedir. Her ülkenin nüfus yoğunluğu farklılık göstermektedir. Özellikle kentlerde istihdam olanaklarından yararlanmak için göç etmiş kırsal kesimde yaşayan bireyler, kentlerde yeni yerleşim alanları oluşturarak kentin yapısına zarar vermektedir. Yapıları bozulan bu tür yerleşim alanlarında yaşayan bireyler yaşam alanını ve dolayısıyla meydana gelen yoksulluk olgusunu da paylaşmak durumunda kalmaktadır (Şenses, 2001: 161).

1.3. Yoksulluğun Boyutu Olarak Kadın Yoksulluğu ve Yoksulluğun Kadınlaşması

1970’li yıllar Amerika’da cinsiyet eşitliğinde gözle görülür gelişmelerin ve kadınların işgücüne katılım oranlarında önemli artışların yaşandığı bir dönem olmasına rağmen, bu dönemde yoksulların büyük çoğunluğunu (2/3ünü) kadınların oluşturduğu ve yoksulluğun reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde yoğunlaştığı görülmüştür. ABD’de tüm yoksul hane halkları arasında yalnız annelerden oluşan hane halklarının oranı 1960’da %28 iken, 1987’de %60’a yükselmiştir. Yine 1980’li yıllarda ABD’de yardımlardan yararlanan yalnız annelerin oranı %40-44'lere kadar ulaşmıştır. Bu eğilim 1990’lar boyunca devam etmiş ve günümüze kadar gerçekliğini korumuştur (Sallan Gül, 2005: 26). Pearce, bu paradoksal duruma dikkat çekmek üzere 1978 yılında

“yoksulluğun kadınlaşması” kavramını ortaya atmış ve bu kavram 1995 yılında Pekin IV. Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen Pekin Eylem Platformu’nda yoğun olarak kullanılmıştır. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı, yoksulluğun zaman içinde giderek artan oranda kadınların problemi haline geldiğine dikkat çekmektedir. Yoksulluğun kadınlaşması yalnız yaşayan belirli bir nüfus grubu içerisindeki kadınların oranına ve kadınların yoksulluk oranları ile diğer bireylerin yoksulluk oranları arasındaki farka bağlıdır. Geniş anlamda yoksulluğun kadınlaşması kavramı, yoksulluğun ekonomik ölçümünün yanı sıra boş zaman ve dinlenme gibi maddi olmayan yoksunluğu da içermektedir. Boş zamanın yetersizliği durumunda yaşam kalitesi bundan zarar görmektedir. Boş zamanın yetersizliği, bağlayıcı zamanları daha çok olan yalnız anneler için özellikle daha büyük bir problemdir. Eğer yoksulluk, ücretli çalışma ile evdeki çalışmanın bileşiminden doğan boş zamanının yetersizliği olarak tanımlanırsa, dar anlamda yoksulluğun kadınlaşmasının geçerli olmadığı bazı gelişmiş ülkelerde dahi yoksulluğun kadınlaşmasından söz edilebilmektedir (Cömertler, 2004: 23).

Reisi kadın olan hane halklarının ekonomik kaynaklarının, reisi erkek olan hane halklarınınkinden daha düşük olduğu ekonomilerde, kadınlar aleyhine bir cinsiyete bağlı yoksulluk açığı oluşmaktadır. Cinsiyete bağlı yoksulluk açığı iki değişken tarafından belirlenmektedir. Bunlardan ilki, reisi kadın olan ve erkek olan hane halklarının ortalama refahlarındaki fark, ikincisi de bir ülkedeki hane halklarının cinsiyet kompozisyonudur. ABD’de cinsiyete bağlı yoksulluk ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçları, Amerikalı kadınların yoksul duruma düşme risklerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu ve tüm yaş gruplarında kadınların yoksulluk oranlarının erkeklerinkine oranla arttığını göstermektedir. ABD’de yoksulluk oranı 1990’da %1,29 iken, 2000’de %1,26’ya gerilemesine rağmen; cinsiyete bağlı yoksulluk oranı neredeyse aynı kalmıştır. ABD, Kanada, Avustralya, İngiltere, Batı Almanya, İtalya, Hollanda ve İsveç gibi gelişmiş ülkelerde cinsiyete bağlı yoksulluk ile ilgili yapmış oldukları çalışmaların sonuçları da İsveç hariç tüm ülkelerde kadınların erkeklerden daha yüksek yoksulluk oranlarına sahip olduğunu göstermektedir. Almanya hariç diğer ülkelerde ise, cinsiyete bağlı yoksulluk oranı yüksek olan ülkeler, aynı zamanda genel yoksulluk oranı da yüksek olan ülkelerdir (Sallan Gül, 2005: 27).

Reisi kadın olan hane halkları, başka bir deyişle tek başına yaşayan kadın ebeveynler (yalnız anneler) ve yalnız kadınlar gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun yoğun olduğu bir hane halkı tipi olarak ön plana çıkmaktadır. Cinsiyetler arasında yoksulluk oranlarındaki en yüksek farklılıklar İngiltere, İrlanda, Portekiz ve Fransa'da yaşanmaktadır. Çalışma sonuçları, tüm ülkelerde tek ebeveynli ailelerin sayısının zaman içinde arttığını ve tek ebeveynli ailelerin %80'inin kadın olduğunu göstermektedir (Casper vd., 1994: 594).

Reisi kadın olan hanelerin önemli bir kısmını yalnız anneler oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalarda yalnız annelerin yoksulluk oranının, evli ebeveynlerin yoksulluk oranından (Evans, Kanada, 2010), genel yoksulluk oranından kadınların yoksulluk oranından (Klammer, Almanya, 2010), erkeklerin yoksulluk oranından ve yalnız babaların yoksulluk oranından daha yüksek olduğu ve bu anlamda yoksulluğun kadınlaştığı tespit edilmiştir. Japonya için yapılan çalışmada ise yalnız annelerin yoksulluk oranı (%53) çok yüksek olmasına rağmen, yalnız annelerden oluşan hane halklarının yoksul hane halkları arasındaki oranının düşük olmasından dolayı Japonya'da dar anlamda yoksulluğun kadınlaşmasının geçerli olmadığı bulunmuştur. Yoksulluğun kadınlaşması kavramının ortaya çıktığı ABD'de ise yalnız annelerin yoksulluk oranlarında 1990'ların ortalarından itibaren azalma olmasına rağmen, yoksulluk oranlarının hala yüksek olduğu ve yoksulluğun kadınlaşmaya devam ettiği tespit edilmiştir (Golberg, 2010: 230).

Yoksulluğun kadınlaşmasına ilişkin mevcut yazın daha ziyade yalnız annelere odaklanmakla birlikte; yaşlı ve yalnız nüfusun yoksulluğunun kadınlaşıp kadınlaşmadığını araştıran çalışmalar da bulunmaktadır. Fransa, Almanya, İngiltere, Kanada ve ABD gibi gelişmiş ülkeler için yapılan çalışmalarda, yalnız yaşlı kadınların yoksulluk oranının genel itibarıyla azalma eğiliminde olmasına rağmen yaşlı insanların yoksulluk oranından ve yalnız yaşlı erkeklerin yoksulluk oranından daha yüksek olduğu ve bu anlamda yalnız yaşlı kadınlar arasında yoksulluğun kadınlaştığı tespit edilmiştir. Japonya'da ise yalnız yaşlı kadınların (%43) yoksulluk oranları yüksek olmasına rağmen dar anlamda, yoksulluğun kadınlaşması geçerli değildir. Çünkü yalnız yaşlı kadınların oluşturduğu haneler yoksul hane halkları arasında yeteri kadar baskın değildir (Golberg, 2010: 240).

Görüldüğü üzere yoksulluğun kadınlaşmasına ilişkin literatür reisi kadın olan hanelere yalnız genç kadınlar, yalnız anneler, yalnız yaşlı kadınlar odaklanmaktadır. Oysa evli veya partneri olan kadınların potansiyel ve cari yoksulluklarını da göz önüne almak gerekmektedir. Çünkü kadınların yoksulluğu esas itibariyle iki ebeveynin de mevcut olduğu çocuklu geniş aileler içerisinde saklanmıştır. Yoksulluk, sadece gelir yetersizliği olarak değil; ücretli çalışma ile evdeki çalışmanın bileşiminden doğan boş zamanının yetersizliği olarak tanımlanırsa, dar anlamda yoksulluğun kadınlaşmasının geçerli olmadığı bazı gelişmiş ülkelerde bile yoksulluğun kadınlaşmasından söz edilebilmektedir. İsveç, ABD, Almanya, İngiltere ve İtalya'da tam zamanlı çalışan kadın işçiler ev işlerine partnerlerinden 1,7 veya 3,6 kat arasında daha fazla zaman harcamaktadır. Bu durum söz konusu gelişmiş ülkelerde geniş anlamda yoksulluğun kadınlaşmasının geçerli olabileceğini göstermektedir. Eğitim hizmetlerine erişimde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği yoksulluğun kadınlaşmasının bir nedenidir. Sahra Altı Afrika için yapılan çalışmada mutlak yoksulluk sınırının altında yaşayanların %80'inin kadınlardan oluştuğu ve kadınların %50'sinin okuma yazma bilmediği tespit edilmiştir. Bu oran erkeklerde %30'dur (Jato, 2004: 4).

Siyasal hayata katılımıda yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadın ve erkeklerin yoksulluğu farklı deneyimlemesine ve yoksulluktan farklı şekilde etkilenmelerine neden olmaktadır. Sahra Altı Afrika'da yaşayan kadınların yerel ve ulusal düzeyde kamu kurumlarında temsil edilme oranları ve karar alma sürecindeki payları oldukça düşüktür. Afrika'da kadınların sadece %6'sı parlamentoda temsil edilmektedir. Siyasi kurumlarda yaşanan dışlanma ise kadınları yoksulluğa karşı daha savunmasız bırakmaktadır (Jato, 2004: 4).

İstihdama katılımıda yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yoksulluğun kadınlaşmasına neden olabilmektedir. Yoksulluğun kadınlaşmasına ilişkin yapılmış çalışmalar kadınların ücretli bir işte erkeklere göre daha az istihdam edildiklerini göstermektedir. Kadın ve erkeklerin istihdam durumundaki farklılıkların yoksulluk oranları üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu ABD, Kanada, Avustralya, İngiltere, Batı Almanya, İtalya, Hollanda ve İsveç gibi gelişmiş ülkeler için tespit edilmiştir. Boşanma ve evlilik dışı çocuk sahibi olma oranlarının artması, çocukların kadınlar tarafından bakılması ve dolayısıyla reisi kadın olan hanelerin artması gibi hane halkı

kompozisyonunda ve yapısında meydana gelen değişimler de, yoksulluğun kadınlaşmasına ve cinsiyete dayalı yoksulluğa neden olabilmektedir. Bu anlamda daha önce açıklandığı üzere reisi kadın olan hane halkları, yoksulluğun yoğun olduğu bir hane halkı tipi olarak ön plana çıkmaktadır. Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların yetki ve ehliyetlerinin oldukça az olması, kadınların yoksulluktan kurtulabilme yeteneklerinin var olan kültürel, yasal ve işgücü piyasası koşulları tarafından zorlaştırılması yoksulluğun kadınlaşmasına ve cinsiyete dayalı yoksulluğa sebep olabilmektedir (Casper vd., 1994: 595). Etnik köken de yoksulluğun kadınlaşmasına neden olabilmekte ve bazı etnik kökenlerde yoksulluğun kadınlaşması daha güçlü yaşanabilmektedir. Farklı etnik gruplardan insanların yaşadığı ABD için yapılan çalışmalar, erkekler ve kadınlar arasında bir cinsiyet açığı olduğunu ve bu açığın, farklı etnik gruplar arasında daha da belirgin olduğunu göstermektedir. Bulgular siyah kadınların, kadın olmak ve de bir azınlık gruba dâhil olmak üzere iki kere dezavantajlı olduklarını ve sosyo demografik özelliklerin azınlık kadınların yoksulluk oranları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulguların aksine ABD'deki en büyük 11 etnik ve azınlık grup arasında profesyonel ve yönetim pozisyonlarında cinsiyet eşitsizliğinin derecesinin incelendiği çalışmada cinsiyet eşitsizliğinin, refah seviyesi yüksek olan gruplarda en fazla; dezavantajlı gruplarda ise en az olduğu tespit edilmiştir. 1990-2004 yılları için İsveç'te yapılan çalışmanın sonuçlarına göre yaşlı göçmenler tüm yaşlılardan; göçmen kadınlar ise göçmen erkeklerden daha yüksek yoksulluk oranına sahiptir. Göçmen yalnız anneler ve göçmen yaşlı kadınlar daha yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Bu anlamda İsveç'te yoksulluğun etnikleşmesi söz konusudur (Popova, 2002: 395).

Yoksulluğun kadınlaşmasının nedenleri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılaşabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde kadınların, özellikle yalnız annelerin yoksullaşmalarının temel nedeni, kadınların çalışmamaları ya da çalışmayı istememeleri değil, piyasaya niteliksiz işgücü olarak girmeleri ve işgücü piyasasında cinsiyete dayalı ayrımcılık dolayısıyla kadınlara düşük ücret verilmesidir (Sallan Gül, 2005: 27).

ABD'de yoksulluğun kadınlaşması için yapılan çalışmalar kadınların erkeklerden daha uzun çalışmasına rağmen daha az ücret aldığı kadınların düşük ücretli işlerde istihdam edildiğini kadın işgücüne düşük ücret oranları uygulandığını göstermektedir.

1980'li yıllarda Avrupa'da yoksulluğu inceleyen çalışmanın sonuçları da Avrupa genelinde kadınların aldığı saat başı ortalama ücretin erkeklerinkinden daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu çalışmalar, yoksulluğun kadınlaşmasının gelişmiş ülkelerde temelde işgücü piyasasında yaşanan cinsiyet ayrımcılığından kaynaklandığını destekler niteliktedir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ise, yoksulluk daha çok yapısal bir nitelik taşımaktadır. Cinsiyetçi ideoloji ise bunu pekiştirmektedir. Kadınların yoksulluğunun nedenleri genellikle kızların okumasına gerek olmadığı düşüncesine sahip, çok çocuklu, düşük gelirli ailelerden gelmeleri ve geleneksel rolleri gereği ailede yaşlı, sakat ve çocukların bakım sorumluluklarını üstlenerek çalışma yaşamına girmemeleri ya da çalışmalarına izin verilmemesidir. Başka bir ifadeyle kadınlar, birçok ülkede geleneksel işbölümü sürecince belirlenen toplumsal rolleri gereği evlerini idare etme ve ailenin bakım sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Piyasada çalışmalarına izin verilse bile, ya ücretsiz aile işçisi olarak üretime katılmakta ya da ev eksenli işlerde çalışabilmektedirler (Sallan Gül, 2005: 30).

1.4. Dünya'da Kadın Yoksulluğu ve Önemi

Kadın yoksulluğu sadece gelir eksikliğini değil; aynı zamanda kendi kendini yönetme (autonomy), itibar, boş zaman ve şiddetten korunma eksikliğini de içeren çok boyutlu bir olgudur. Kadın yoksulluğu, yoksulluğun özünde toplumsal eşitsizliklerin yattığı gerçeğinden hareketle kadınların, toplumda var olan toplumsal eşitsizliklerden daha fazla pay aldıklarına dikkat çekmektedir. Haklarda, kaynaklarda, ekonomik faaliyet alanında, sağlık hizmetlerine erişimde, şiddet, taciz ve istismarda, kamusal yaşam ve siyasal alanda eşitsizliği ifade eden toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınları yoksulluğa karşı korunaksız hale getirmektedir. Kadınlar fırsat eşitliklerini, normlar, kültürel ve toplumsal değerler karşısında kaybetmekte; daha derin ve yoğun bir yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır.

Kadınlar dünyadaki işlerin %66'sını ve dünya gıda üretiminin %50'sini gerçekleştirdiği halde, dünya gelirinin ancak %10'una, mülkiyetinin de %1'ne sahiptirler. Bu veriler kadınların yaşamış olduğu yoksulluğun en çarpıcı göstergeleridir. Kadınlar dünyanın sadece gelişmekte olan ülkelerinde değil, gelişmiş ülkelerinde de yoksulların büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Kadınlar, sosyal haklardan

yeterince yararlanamadıkları gibi, dünya genelinde kadınların nominal ücretleri erkeklerden %17 daha azdır. Yapılan araştırmalar eğitimsiz, iş tecrübesi olmayan, bekâr fakat bağlayıcı sorumlulukları olan, dezavantajlı etnik ve kırsal azınlıklara dâhil olan kadınların yoksul nüfus içinde yer aldıklarını göstermektedir. “Kızların okumasına gerek olmadığı” düşüncesiyle eğitim hayatının dışında kalan, kendilerine biçilen toplumsal roller doğrultusunda aile üyelerinin bakım sorumluluğunu üstlenen kadınlar, işgücü piyasasının dışına itilmektedir. Herhangi bir bireysel gelire sahip olmayan kadınlar evlendiklerinde ise eşlerinin getirdiği parayla evi geçindirmeye çalışmaktadır. Yoksul hanelerde çocuklarının okuldan alıkonulmasına karar verilirken de öncelik kız çocuklarına verilmektedir. Sonuç olarak yoksulluk kadınlar açısından bir kısır döngüye dönüşmektedir. Kadın yoksulluğunu ve her alanda yaşanan cinsiyet eşitsizliğini azaltarak yoksulluk kısır döngüsünü kırmak dünya ekonomisi için çok büyük faydalar sağlayacaktır. Çünkü gelir ve kaynakların kontrolüne sahip olan kadınlar, çocuklarına (kızlar da dâhil), daha çok harcama yapacak ve çocuklarını yoksulluktan koruyacaktır. Kadınların gelirlerinde artış olduğunda hane halkının genel refahındaki artışın; gelirin erkeklerin kontrolünde olması durumuna göre daha yüksek olduğunun tespit edilmesi kadın yoksulluğunun uluslararası kurumların gündeminde etkinlik kazanmasına neden olmuştur. Bu durum ise, kadınların refah düzeylerinin incelenmesi ve bu yönde politikalar oluşturulmasında kadınları etkin bir aktör haline getirmektedir. Bu anlamda kadın yoksulluğu önlenirse aile yoksulluğunun ve gelecek nesillerin yoksulluğunun da farkına varan uluslararası kuruluşlar, sosyal yardımları öncelikli olarak kadınlara vermeye başlanacaktır (Dedeoğlu, 2003: 41).

1.5. Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Kadın yoksulluğu, kendini hane içi ilişkiler ile birleştiren bir kavramdır. Hane içi ilişkiler, Bora'nın belirttiği üzere kadının hanenin “yönetişim” sistemine dâhil edildiği ve kalkınma verimliliğinin beklenildiği bir konumla ilişkilendirilmesini sağlamıştır. Hane içi ilişkilerin destekleyicisi olarak cinsiyet eşitsizliklerinin, kalkınmayı engelleyen ve verimini düşüren bir faktör olarak görülmesi de kadının yoksullukla ilişkilendirilmesinde bir rol oynamıştır. Bora, böylelikle haneyi hem dayanışma hem de karşılıklı güç ilişkilerinin görüldüğü bir alan olarak tanımlamaktadır (Bora, 2002: 63).

Fodor, yoksulluğun kadınlara fazladan görevler yüklediğini belirtmektedir. Kadınlar kaynakların sınırlı olması durumunda genellikle ev idaresinden sorumlu olmakta, pazarlık ve indirimlerin takibine daha çok zaman ayırmakta ve ihtiyacı olan malzemelere ulaşmada (meyve ve sebze alımı, kıyafetlerin tamiri vb.) daha çok zaman ve çaba göstermektedirler. Yukarıda belirtilen geleneksel rollerin varlığı kadını dezavantajlı bir konuma düşürmektedir. Enformal sektördeki düşük ücretli işler, işgücünün kadınlaşması (feminization of workforce) ve ücretsiz ev emeği ile çoğalmaktadır. Kadınların iş alanı üçlü bir şekilde görülebilir. Öncelikle evsel görevlerini yaparlar, ikinci olarak hanenin gelirini arttırmak isterler ve son olarak da devletin sağladığı toplumsal hizmetlere ulaşmak isterler (Fodor, 2006:6).

Bora (2002)'ya göre aileyle, yakınlarla, hemşerilerle ilişkili olarak söylenen "kimseden kimseye hayır yok" sözü, bu kimsesizleşmeyi vurgulamaktadır. Günümüzde hayırseverlik ve akrabalık vurgularıyla yoksulun hissiyatı artık uyuşmamaktadır. Kadınların karşı karşıya kaldıkları bir diğer önemli etken taleplerini ve öfkelerini siyasi bir dil ile anlatamamalarıdır. Bora, erkeğin evi geçindirme sorumluluğunu kolaylıkla yöneticilere, siyasilere ya da dışarıdaki herkese yansıtabilirken kadının bunu yapamamasının önemine değinmektedir (Bora, 2002: 65).

Wolff (2004)'a göre, kadın ve erkek arasındaki statü farkı, özellikle erkek olan "bilim adamları ve araştırmacıların" kadın konusundaki ön yargılı ve ortaya net bir açılım koyamayan çalışmaları, kadın olarak yaşamının çeşitli zorlukları gibi sorunlara net bir şekilde cevap vermeye çalışsa da en sonunda pes etmiştir ve konunun gelecek yıllardaki seyrini merakla bekleyecektir. 19. yüzyıl başında kadınlar yaşlılara kitap okuma, çiçek düzenleme, çocuk yuvalarında yardımcı olma gibi "evsel" hizmetler yapmakta ve bu çabalarının karşılığında çok az bir para kazanabilmektedirler. Wolff (2004), kadının toplum hayatına katılmasındaki en önemli aracın bir "gelirinin olması" olduğunun altını önemle çizer; "Bozuklukları çantama koyarken o günlerin burukluğunu anımsayıp belirli bir gelirinin sende yarattığı huy değişikliği gerçekten olağanüstü," diye düşündüm. Dünyadaki hiçbir güç beş yüz poundumu elimden alamaz. Kadının toplum hayatında etkin ve gelir sahibi olması, feminist teorilerin üstünde durduğu olmazsa olmaz bir unsurdur. Bu noktada, tüm Batı ülkelerinde de feministlerin üzerinde durmuş olduğu ve eleştirdiği etkenler, kadının işgücüne katılım oranı ve kalitesinin

düşüklüğü ve aynı statüdeki kadın ve erkeğin arasındaki gelir farklılığıdır. Şenses, bu etkenleri “dolaylı ayrımcılık” ve “doğrudan ayrımcılık” olarak belirtmektedir (Şenses, 2006: 143) .

Bu ayrımların ABD’de özellikle 1960’lı yılların ortalarından başlayarak yaşlıların payının düşmesiyle birlikte reisleri kadın olan hane halklarının payının artmasıyla oluştuğunu belirtir. Aynı işi yaptıkları halde düşük ücret almalarına yol açan doğrudan ayrımcılık, diğeri ise kadınların daha düşük verimlilik ve ücret düzeyinde işlerde yoğunlaşmalarına yol açan dolaylı ayrımcılıktır. Wolff’un, kadının iş yaşamındaki yerini yaklaşık 100 yıl önce dramatik olarak belirttiği dönemde, kadının geliri erkeklerin gelirinin yarısı kadardı ve cinsiyete dayalı gelir farklılığı halen günümüz Britanya’ında ve tabii genelde tüm dünya ülkelerinde devam etmektedir (Browne, 2007: 191).

Kadın yoksulluğu kavramı, evlerde bulunan çoğunlukla çocuklu anneler ve tek başına yaşayan yaşlı kadınlar için kullanılmaktadır. Yoksulluğun kadınlaşması ve kadın yoksulluğu kavramının Doğu ülkelerinde karşılaşılan toplumsal cinsiyet olgusunu tam olarak karşılamadığı da savunulmaktadır. Bu iki nedenden birincisi, öncelikle kadınların boşanmış veya bekâr olsalar bile tek başlarına yaşama eğiliminde olmamaları, ikinci olarak yoksulluk boyutunun çarpıcı biçimde hanelerde görülme sıklığının olmasıdır. Bu nedenle Türkiye’nin kendine özgü bir kadın yoksulluğu vurgusu olduğunu belirtebiliriz. Feminist kuramcılara göre, kadın yoksulluğu kavramı ile birlikte, artık içinde coğrafik, kültürel, ulusal, dinsel, dilsel, sınıfsal ve etnik unsurların bulunduğu yeni çözüm stratejileri üzerinde durulmasının vakti gelmiştir (Lie ve Lund, 2005: 2).

Aynı bakış açısından toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve kimliklerinin ekonomik, kültürel ve politik boyutta ele alınması gerektiğini savunmuşlardır. Çünkü küreselleşme hem bu ilişki ve rolleri etkileyebileceği gibi, bu ilişki ve rollerde küreselleşmeyi etkilemektedir. Birlikler, kadınlar ve karar verici mekanizmalar ücret farkını azaltmak için eşit istihdam fırsatının sağlanmasını veya kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi fikrini savunmaktadırlar. Kadınlar, kapitalizmin küresel yayılımına ve neo-liberal politikalara bünyelerinde oluşturdukları kadın örgütlenmeleri ve kadın grupları ile cevap vermeye başlamalıdır (Kakad, 1999: 421).

Kadın yoksulluğunun gelişiminden kaynaklanan problemlerin esas yükünü taşıyan fakir kadınlar, çevresel bozulma ile birebir bağlantılıdır. Şehirlerdeki kadınlar; şehirlerde çevre kalitesi, eksik temel hizmetler, kıt iş olanakları, artan şiddet ve kadınlaşmış yoksulluk gibi büyük sorunlarla mücadele etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, çevresel problemlerin bir sonucu değildir ancak bu eşitsizlikler, kadınları hassaslaştıran ve daha zayıf bir konuma düşüren sosyal güçlerce oluşurlar (Ecevit, 2003: 63).

1.5.1. Kadın İstihdamı

2015 verileriyle Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı %24,8 kadın istihdam oran ise %22,2’dir. Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu oranın son derece düşük olduğu görülmektedir. 2015 yılında istihdama katılan kadınların %38’i, kırsal alanda ise %77’si ücretsiz aile işçisi konumundadır. 2005 yılında istihdamda yer alan 100 kadından 64’ü herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaksızın çalışmakta, bunların da %59’unu ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Ücretli veya maaşlı çalışan kadınların %22’si, yevmiyeli olarak çalışan kadınların %94,5’i işveren kadınların %29’u, kendi hesabına çalışan kadınların %92’si herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmaksızın çalışmaktadır (TÜİK, 2016).

TÜİK verilerine göre ise, 2016 yılında kadınların %34,4’ü ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Ancak ücretsiz aile işçiliği kent ile kırsal arasında büyük farklılıklar barındırmaktadır. Tarımda çalışan kadınların %75’i ücretsiz aile işçisi iken, kentte istihdama katılanların sadece %0,05’i ücretsiz aile işçisidir. Kırsal istihdamın azalmasıyla birlikte kadın istihdamının da ücretsiz aile işçiliğinin azalacağı öngörülebilir. Bu azalışın kendiliğinden kentsel alanlarda kadının işgücüne katılımını artıracaklarını ise beklemek doğru olmaz. Türkiye’de hali hazırda yaşanan, kırsaldan kopan kadının kentte eve kapanmasıyla da üretimin dışına düşmesidir. Bunun gerisinde ataerkil şekillenişin ev dışında çalışmayı olumsuzlayan bakışa kadar, uygun iş bulma umudunun olmaması, bir başka deyişle Türkiye ekonomisinin yeterli düzeyde istihdam yaratmaması yer almaktadır (TÜİK, 2016).

Türkiye’de kadınların istihdama katılım oranlarının bu denli düşük olması, ücretsiz aile işçisi olarak çalışmanın yüksek oranda gerçekleşmesi, kadınların aileye ve erkeğe bağımlılığını artıran, yaşam seviyesini erkeğin elde ettiği gelire bağlayan bir durumu ortaya çıkarmaktadır. 2016 yılı verilerine göre tek başına yaşayıp yoksul olanların %75,7’sini kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2016).

1.5.2. Ayrımcılık

Kadınlar pek çok konuda ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Kadına yönelik ayırım en başta hane içerisinde kendisini göstermektedir. Aile içerisinde kız çocuklarına farklı erkek çocuklara farklı davranılmaktadır. Erkek çocuklar kız çocuklarına oranla daha az baskı görmekte ve daha serbest yaşamaktadırlar. Eğitim olanaklarından yararlanmada, evin dışındaki hayata uyum sağlamada ve ev dışındaki sorumlulukları üstlenmede hep erkek çocukları ön plandadır. Kız çocukları ev içerisinde çok erken yaşlarda sorumluluk almaktadırlar. Evin dışında ise özgürlükleri son derece sınırlıdır. Yetişkin sayılan kızlar ev işlerini yapar, annelerine yardım eder, küçük kardeşlerinin bakımını üstlenebilirler. Bazı durumlarda da ev işlerini üstlenmek, evlenmek, ev dışında çalışmaya başlamak gibi nedenlerle eğitimlerini yarıda bırakırlar. Çalışan kız çocukları her konuda ailenin onayını almak durumundadır. Kendi kazancını ise istediği gibi harcayamamaktadır. Diğer yandan kız çocuklarının hane dışında çalışmaya başlamaları onların ev içindeki sorumluluklarını azaltmamaktadır. Onlar ev içindeki işleri de eskisi gibi yapmaya devam etmektedirler (Körükmez, 2008: 217).

1.5.3. Sosyal Dışlanma

Yoksulluk maddi unsurdan öte insanın toplum içerisinde başka insanlar gibi yer alamamasının önüne geçen sosyal dışlanma problemidir. Toplumun genelinin ulaşabildiği imkânlarla ulaşamama, emek pazarının biçimsel olmayan ve kayıt dışı işlerdeki artış, sosyal dışlanma ve marjinalleşme kavramının özellikleridir (Özbudun, 2002: 55).

1.5.4. Eğitim

Kadın yoksulluğu üzerinde etkisi bulunan en önemli etkenlerden birisinin eğitim düzeyi olduğu ifade edilebilir. Kendini ifade edememek, yeterli becerilere sahip

olamamak, toplumda kabul görmemek gibi konular hep eğitimle alakalıdır. Mesleki beceri kazanmak da eğitimle ilgilidir. Yoksul kadınların çoğu eğitimsiz olduğu gibi, aynı zamanda mesleki beceriden de yoksundur. Bu yüzden ki, yoksulluk çoğu zaman kapasite yoksunluğu ile tarif edilmektedir (Sen, 2004: 126).

1.5.5. Aile İçi Şiddet

Aile içerisinde yer alan bireylerden birinin başka bir birey üzerine uyguladığı şiddet türüne aile içi şiddet denilmektedir. Aile içinde yer alan bireyler arasında şiddete en fazla kadınlar maruz kalmaktadır. Başka bir ifade ile aile içi şiddet kavramının yansıması kadına yönelik şiddettir. Evlenmeden önce kendi ailesinde baskıya ve şiddete maruz kalan kadın evlendikten sonrada baskının ve şiddetin daha ağırlığını kendi eşinden görmektedir. Bunu ise kader olarak kabul etmek durumundadırlar. Bu konuda herhangi bir yere başvuramamakta ve kimseden yardım alamamaktadırlar. Aynı şekilde yoksul ve eğitimsiz olan erkek eşini kendi malı olarak görmekte ve dolayısıyla onun üzerinde kendi hegemonyasını kurmaktadır. Ona onun istediği gibi değil kendi istediği gibi davranmaktadır. Yoksulluğun getirmiş olduğu moral bozukluğunu ve sıkıntılarını bahane ederek eşine her türlü şiddeti uygulamaktadır. Bağırma, aşağılama, hakaret etme ile başlayan duygusal ve psikolojik şiddet zamanla dayak ve işkence gibi ağır fiziksel şiddete dönüşebilmektedir. Rahnema (2009)'nın belirttiği üzere, 1995 yılında nüfus konseyi tarafından yayınlanan bir rapora göre, Birleşik Devletler'de, yani yasalar ve kurumlar açısından dünyanın en ilerileri arasında olan bu ülkede, her on sekiz dakikada bir kadının dövülmekte ve kadınların aldığı yara berelerin ilk sebebini aile içi şiddet oluşturmaktadır.

1.6. Türkiye'de Kadın Yoksulluğu

Yoksulluk oranları dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de zaman içinde azalmasına rağmen halen önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Türkiye'de yoksulluk oranları hane halkı büyüklüğü, hane halkı fertlerinin istihdam durumları, çalıştığı sektörler, eğitim durumu ve cinsiyeti açısından farklılık göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye'de yoksulluk oranları açısından önemli bölgesel eşitsizliklerde mevcuttur. Türkiye'de yoksulluğun boyutu ve yoksul kesimin profili Türkiye İstatistik

Kurumu (TÜİK) tarafından derlenen veriler ve ilgili literatür yardımıyla aşağıda kısaca değerlendirilmiştir.

Türkiye’de temel veri toplayıcı kurum Türkiye İstatistik Kurumudur (TÜİK). Bu anlamda Türkiye’de yoksullukla ilgili yapılan çalışmalarda temel veri kaynağı olarak, TÜİK tarafından 2002 yılından itibaren her yıl düzenli olarak uygulanan “Hane Halkı Bütçe Anketleri” kullanılmaktadır. Hane Halkı Bütçe Anketleri, bireylerin ve hane halkının tüketimlerini, gelir düzeylerini, sosyo-ekonomik kesimler, nüfus tabakaları ve bölgelere göre derlemektedir. TÜİK tarafından Türkiye’deki yoksulluğun boyutunun ve profilinin belirlenmesi için yürütülen çalışmalarda hem mutlak yoksulluk, hem de göreceli yoksulluk oranları hesaplanmakta ve düzenli olarak yayımlanan “Yoksulluk Çalışmalarında gerek gıda, gerekse gıda dışı harcama bileşenlerini içeren mutlak yoksulluk sınırları hesaplanmaktadır. TÜİK tarafından ayrıca uluslararası karşılaştırmalarda kullanılmak üzere satın alma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 dolar, 2.15 dolar ve 4.30 dolar olmak üzere çeşitli yoksulluk sınırları da hesaplanmaktadır (Buğra ve Keyper, 2007: 12).

TÜİK’nun “*Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2016*” raporuna göre Eş değer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,4 puanlık düşüş ile % 14,3 olarak gerçekleşmiştir. Medyan gelirin %60’ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre ise yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,7 puan azalarak %21,2 olmuştur. Hane halkı tiplerine göre eş değer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranlarına bakıldığında; tek kişilik hane halklarının yoksulluk oranının bir önceki yıla göre 0,8 puan artışla %8,9 bağımlı çocuğu olmayan hane halklarının yoksulluk oranının 0,8 puan düşüşle %4 bağımlı çocuğu olan hane halklarının yoksulluk oranının ise 0,2 puan düşüşle %17,9 olduğu görülmüştür (TÜİK,2017).

Tablo 1.1. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı %20'lik Gruplar

Yüzde 20'lik fert grupları	2015	2016
Toplam	100.0	100.0
İlk yüzde 20 (En düşük)	6.1	6.2
İkinci yüzde 20	10.7	10.6
Üçüncü yüzde 20	15.2	15.0
Dördüncü yüzde 20	21.5	21.1
Son yüzde 20 (En yüksek)	46.5	47.2
P80/P20 oranı	7.6	7.7
Gini Katsayısı	0.397	0.404
Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır. Tablolardaki rakamlar,yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.		

Kaynak:TÜİK, 2015-2016

Hane halkı kullanılabilir gelirinin, hane halkı büyüklüğü ve kompozisyonu dikkate alınarak hesaplanan eş değer hane halkı büyüklüğüne bölünmesi ile elde edilen eş değer hane halkı kullanılabilir fert gelirine göre; en yüksek gelire sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak %47,2 en düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun aldığı pay 0,1 puan artarak %6,2 oldu. Buna göre; toplumun en zengin %20'sinin gelirinin en yoksul %20'sinin gelirine oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı 7,6'dan 7,7'ye yükseldi.

Gelir dağılımı eşitsizliği ölçütlerinden olan Gini katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında bozulmayı ifade etmektedir. 2016 yılı sonuçlarına göre Gini katsayısı bir önceki yıla göre 0,007 puan artış ile 0,404 olarak tahmin edildi.

Tablo 1.2. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (%)

Yöntemler	Fert Yoksulluk Oranı (%)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
TURKIYE								
Gıda yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87	0,74	0,48	0,54	0,48
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	29,96	28,12	25,60	20,50	17,81	17,79	17,11	18,08
Kişi başı günlük 1\$'in altı	0,20	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2,15\$'in altı	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22
Kişi başı günlük 4,3\$'in altı	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35
Harcama esaslı yoksulluk	14,74	15,51	14,18	16,16	14,50	14,70	15,06	15,12
KENT								
Gıda yoksulluğu (açlık)	0,92	0,74	0,62	0,64	0,04	0,07	0,25	0,06
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86
Kişi başı günlük 1\$'in altı	0,03	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2,15\$'in altı	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04
Kişi başı günlük 4,3\$'in altı	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96
Harcama esaslı yoksulluk	11,33	11,26	8,34	9,89	6,97	8,38	8,01	6,59
KIR								
Gıda yoksulluğu (açlık)	2,01	2,15	2,36	1,24	1,91	1,41	1,18	1,42
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69
Kişi başı günlük 1\$'in altı	0,46	0,01	0,02	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00
Kişi başı günlük 2,15\$'in altı	4,06	3,71	4,51	2,49	3,56	1,49	1,11	0,63
Kişi başı günlük 4,3\$'in altı	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92
Harcama esaslı yoksulluk	19,86	22,08	23,48	26,35	27,06	29,16	31,00	34,20

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması Sonuçları, 2016

Yukarıdaki tabloda 2009-2016 yılları arasında Türkiye'deki fert yoksulluk oranlarını, farklı yoksulluk sınırı yöntemlerine göre Türkiye geneli ve kır-kent ayrımında ortaya koymaktadır. Tablodan da görülebileceği üzere 2016 yılı itibariyle Türkiye genelinde fertlerin yaklaşık olarak %0,5'i açlık sınırının altında %18'i ise yoksulluk sınırının altında yaşamlarını sürdürmektedir. 2009 yılı itibariyle satın alma gücü paritesine göre kişi başına günlük 1 doların altında yaşayan fert bulunmamaktadır. 2009-2016 arasında Türkiye geneli için fert yoksulluk oranları harcama esaslı görelî yoksulluk tanımlaması hariç, diğer tüm yoksulluk tanımlamalarında genel itibariyle azalma eğilimindedir. Harcama esaslı görelî yoksulluk tanımlamasına göre ise 2009

yılında %14,74 olan yoksul fert oranı, 2016 yılına kadar dalgalı bir seyir izlemiş ve 2016 yılında %15,12 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, toplumdaki ortalama harcama düzeyinin artmış olması ile açıklanabilir.

Yoksulluk oranları kent ve kırsal olarak ayrı ayrı incelendiğinde, 2009-2016 döneminde hangi yoksulluk sınırı yöntemi kullanılırsa kullanılsın kırsal yaşayanların yoksulluk oranlarının, kentte yaşayanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Kent için hesaplanan tüm yoksulluk göstergelerinde incelenen dönemde bir düşüş yaşanırken, kırsal için hesaplanan göstergelerden yoksulluk ve harcama esaslı görece yoksulluk oranında artış yaşanmıştır. Bu anlamda Türkiye genelinde harcama esaslı görece yoksulluk oranındaki artışın kırsal alanlarda yaşayanlardan kaynaklandığı söylenebilir. Türkiye’de kırsal ve kentsel yoksulluk ile ilgili yapılan çalışmalarda da kırsal yaşayanların yoksulluk oranlarının, kentte yaşayanların yoksulluk oranından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2002: 12).

Öte yandan TÜRK-İŞ tarafından her ay açıklanan *Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması* da yoksulluk hakkında oldukça çarpıcı bilgiler sunmaktadır.

Tablo 1.3. Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)

	Kasım 2016	Aralık 2016	Kasım 2017	Aralık 2017
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	397,32	399,91	436,48	445,58
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	325,46	328,19	359,46	368,86
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	420,21	424,40	465,73	476,69
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	273,84	279,67	305,79	317,01
Açlık Sınırı	1.416,83	1.432,17	1.567,45	1.608,13
Yoksulluk Sınırı	4.615,10	4.665,04	5.105,71	5.238,22

Kaynak: <http://www.turkis.org.tr/> Açlık ve Yoksulluk Sınırı, 2017

Yukarıdaki tabloda 2016-2017 yılları arasındaki dört kişilik ailenin açlık ve yoksulluk sınırları arasındaki değişim ortaya konulmuştur. Kasım 2016’da açlık sınırı 1.416,83 iken bu sınır Kasım 2017’de artarak 1.567,45 olmuştur. Aynı şekilde yoksulluk sınırı Kasım 2016’da 4.615,10 iken bu sınır Kasım 2017’de artarak 5.105,71 olmuştur. Aynı durum Aralık 2016 ve Aralık 2017 yılları içinde geçerlidir. Yoksulluk ve açlık sınırı çıkılmaz bir hale gelmiştir.

1.7. Türkiye’de Kadın Yoksulluğu İle Mücadele Eden Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’de dolaysız yaklaşım yöntemi ile çok çeşitli yoksullukla mücadele programları uygulanmaktadır. İlk olarak 1976 yılında, yoksul, malul ve engellilere yönelik aylık ödenmesine başlanmışsa da enflasyonist süreçte bu ödeme önemini yitirmiştir. Yoksullukla mücadelede etkili bir hale getirilebilecek başka bir uygulamayı da Dünya Bankası’nın Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) kapsamında yer alan Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT) oluşturmaktadır. Yoksulluk ve sosyal dışlanma konusunda SRAP kapsamındaki diğer bir proje ise, Yerel Girişimler projesidir. Yerel Girişimler uygulaması gelir getirici projeler, istihdama yönelik beceri kazandırma eğitimleri, toplum yararına çalışmalar için geçici istihdam, sosyal altyapı ve hizmet merkezlerinin kuruluş ve geliştirilmesi ve toplum yararına yönelik kapsamlı çalışmalar olmak üzere beş ayrı bileşenden oluşmaktadır. Gelir getirici projeler kapsamında, bitkisel, hayvansal üretim, tarımsal ürün işleme, el sanatları, hediyelik eşya üretimi, perakendecilik gibi birçok konuda projelere destek sağlanmaktadır. İstihdama yönelik beceri kazandırma bileşeninde ahşap, taş, metal işleme, dokumacılık gibi el sanatları eğitimleri veya kentsel alanlar için sekreterlik, tesisatçılık, bahçıvanlık, bakıcılık gibi hizmet sektörüne yönelik işler kapsamındaki eğitimler desteklenmektedir (Buğra ve Keyder, 2007: 31).

1.7.1. Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü

Genel Müdürlük kadınların sosyal yaşamın her alanında güçlendirilmesine yönelik politikalar geliştirilmesinden ve uygulanmasından sorumludur. Bu yönüyle, Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın ulusal kurumsal mekanizması konumundadır. Genel Müdürlüğün görevleri şöyle tanımlanmaktadır (Özbudun, 2002: 56):

- Türkiye’de kadınların genel eğitim düzeyinin yükseltilmesi,
- Kadınların tarım, sanayi ve hizmetler alanındaki faaliyetlere katılımının artırılması,
- Kadınların sağlık, sosyal güvenlik ve hukuk alanlarındaki güvenliğinin sağlanması,

- Kadınların toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasal açılardan eşit statü kazanmalarına yönelik politikalar geliştirilmesi ve uygulanması.

1.7.2. Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)

“Çok amaçlı toplum merkezleri, kırsal kesimden gelenlerin yerleştikleri yoksul kent mahallelerinde veya kimi köylerde kurulan topluluk temelli sosyal merkezlerdir. ÇATOM 14 yaşından büyük kadınları hedef kitlesi olarak tanımlamakta; kadınların kendi sorunlarına ilişkin bilinç ve duyarlılıklarını geliştirmeyi ve bu sorunlara çözüm bulunmasında onlara yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Merkezlerde kadınların sosyal katılım kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla kamusal mekânlar yaratılmakta kadınların güçlendirilmeleri ve yerel koşullara uygun modeller geliştirilmesiyle, toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan kalkınma projeleri gerçekleştirilmektedir. ÇATOM program ve etkinlikleri, eğitim ve öğretim, sağlık, gelir yaratma, sosyal destek ve kültürel-sosyal etkinlikler olmak üzere, temel olarak beş alanda gerçekleştirilmektedir. Gelir getirici etkinlikler bağlamında çok amaçlı toplum merkezleri kadınlara ortak kullanılan atölyeler ve satış yerleri sağlamak, temel iş eğitimi vermekte ve mesleki becerilerini güçlendirmektedir. ÇATOM kadınlara kendi işlerini kurmalarında yardımcı olmaktadır” (Erdoğan, 2002: 13).

1.7.3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

“SYDGM'nin kadın yoksulluğuyla mücadele kapsamında gerek sosyal yardımlar gerekse proje destekleri bağlamında uygulamaları mevcuttur. Müdürlüğün misyonu adil bir gelir dağılımının sağlanmasına katkıda bulunmak, yoksullukla mücadele kapsamında kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasını sağlamak, temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun nüfusun en yoksul diliminde yer alan vatandaşlarımızı sosyal yardımlarla desteklemek; üretim ve istihdama yönelik projeleri sürekli kılarak vatandaşların toplumsal hayata entegre olmalarını sağlamak, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar ve diğer paydaşlar ile eşgüdüm içerisinde çalışarak sosyal yardımların etkin bir biçimde dağıtılmasını sağlamak ve bu doğrultuda sosyal yardım politikaları geliştirmektir” (Erdoğan, 2002: 13-14).

1.7.4. Kadın Emeğini Destekleme Vakfı

Kadın Emeğini Destekleme Vakfı (KEDV) “*dar gelirli kadınların yaşam kalitelerini ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine destek olmak ve yerel kalkınmada liderliklerini güçlendirmek*” için 1986 yılında kurulmuştur. Vakıf dar gelirli kadınların uzmanlık alanlarını dikkate alan bir iş birliği ile toplumu ve dar gelirli aileleri geliştirmeyi hedeflemektedir (KEDV, 2017).

1.7.5. Kadın Dayanışma Vakfı

KADAV, “*1999 Marmara Depreminden zarar gören kadınları desteklemek üzere bir araya gelen bir grup kadın tarafından kurulmuştur. Amacı, kadınları güçlendirmek ve kadınlar arasında dayanışma ağları oluşturmak için araçlar ve fırsatlar geliştirmektir.*” (Başbakanlık, 2017) şeklinde tanımlanmaktadır.

1.7.6. Kadın Merkezleri

KAMER, 1999 yılında özel bir statüyle kurulan, hükümet dışı ve kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Merkezi Diyarbakır’dadır. Hedefi, kadınların hukuksal, ekonomik, siyasal ve toplumsal açıdan güçlendirilmelerine katkı sağlamak ve kadınların uzun dönemli istihdamı ve eğitimi için destek mekanizmaları geliştirmektir (KAMER, 2017).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Mikro Kredi Kavramı

Tarihsel süreç içerisinde yoksulluk dünyadaki tüm ülkelerin temel problemlerinden birisi halini almıştır. Geline nokta yoksulluk yalnızca az gelişmiş ülkelerin problemi olmaktan çıkmış gelişmiş ülkelerinde gündemlerinde yerini almıştır. Yoksulluk dünya genelinde her geçen gün önemini bu şekilde artırırken yoksulluğun önlenmesi için bir çok politika ve program uygulamaya konulmuştur. Uygulanan programlar günden güne ihtiyaca göre yeniden şekillenmekte veya yeni programlar ortaya çıkmaktadır. Mikro kredi ile ilgili uygulamalar da yoksullukla mücadelede dolaylı politikaların bir aracı olmuştur. Mikro kredi için temel amaç özellikle klasik finansal sektörde destek alamayan yoksul kadınlara yardım etmektir. En bilinen ve basit şekliyle mikro kredi uygulamasının fikir babalığını yapan ekonomi Profesörü Muhammed Yunus 1970'li yıllarda uygulamayı hayata geçirmiştir. Birçok sebepten (kefil veya teminat bulamamak, kırsal alanlarda yaşamak, eğitim seviyesinin düşük olması gibi) dolayı klasik finansal sektörden faydalanamayan yoksul kimseler ihtiyaçlarını karşılayacakları krediyi mikro kredi uygulamasından temin edebilmektedirler. İlk bakışta küçük miktarda paralarla başlayan uygulama zaman içinde yoksul kimselerin durumlarında öncesine göre gözle görülür derece olumlu gelişmelere yol açmıştır. Türkiye'de ise mikro kredi uygulaması ilk olarak 2003 yılında Diyarbakır'da Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi (TGMP) çatısı altında başlatılmıştır (Yunus, 1999: 13).

Dünya genelinde ülkelerin önemli problemlerinden birisi de işsizliktir. Ülkemiz açısından bakıldığında zaman işsizlik oranları gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksek iken istihdam oranları da bir o kadar düşük seviyededir. İstihdamın düşük olmasının sebepleri arasında kadınların iş gücüne katılımının çok düşük olması, eğitim imkânlarından herkesin eşit olarak faydalanamaması, iş kurmak isteyenlerin finansal sektörde desteklenmemesi sayılabilir. TGMP özellikle yoksul kadınları destekleyerek kadın istihdamında bir artış sağlamayı amaçlamaktadır. Proje kadınların sadece iş gücüne katılımlarını sağlamakla kalmayıp onların sosyal yaşamın içine çekilmesinin gerekliliğini de temel hedefleri arasında saymaktadır (Erdoğan, 2002: 14).

2.1.1. Mikro Kredinin İlkeleri ve Özellikleri

Mikro kredi sistemi, insanların, borç teşviki olmaksızın, ekonomik konumlarını iyileştirmede ihtiyaç duydukları kaynakları sağlamaları için dikkatli bir şekilde planlanır. Bu açıdan mikro kredi, kırsal bölgelerdeki yoksul insanların sosyo-ekonomik kalkınmasını arttıracak en önemli faktörlerden birisidir. Devlet ve sivil toplum kuruluşları, yoksulluğun üstesinden gelmek ve yoksulluk sınırının altında kalan kişilerin durumlarını iyileştirmelerine yardım etmek için, mikro kredinin bu kişilere dağıtımında en önemli rolü oynamaktadır. Mikro kredi uygulamasındaki sosyal hedef, sürdürülebilir mikro finans kuruluşlarına sahip olmak değil, aksine beklenen sosyal değeri en üst düzeye çıkarmaktır (Navajas vd. 2000: 337).

Mikro kredi, yoksulların üretken faaliyetlerde bulunabilmeleri için onlara kredi vermekte, bunun yanı sıra tasarruf, sigorta ve diğer finansal hizmetler de sunmaktadır. Ayrıca onlara mal varlığı edinmelerinde, istikrarlı bir tüketim yapmalarına ve çeşitli risklere karşı kendilerini korumalarına yardımcı olmaktadır (Özmen,2012: 78).

Mikro kredinin etkisini değerlendirmede kurumsalcı (minimalist) ve refahçı yaklaşım olmak üzere iki farklı yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşımlar mikro kredi hareketinde, yoksul insanlara finansal hizmetler ulaştırarak onlara en iyi şekilde yardım etme konusunda farklı bakış açıları sunmaktadır. Her iki yaklaşımın savunucularının dünya görüşleri özünde birbiriyle uyumsuz değildir ve uygulamada her iki yaklaşımı da kapsayan çok sayıda mikro finans kuruluşu olmasına rağmen her iki yaklaşımın savunucuları arasında, aralarındaki iletişimi zorlaştıran büyük bir ayrım bulunmaktadır. Birinci yaklaşım, mikro kredi programlarına verilmiş kaynakların kullanımını finansal açıdan doğrulamakta kullanılmaktadır. İkinci yaklaşım ise daha çok bağışta bulunan kimselere ve araştırmacılara hitap etmektedir. Kurumsalcı yaklaşımı savunanlar, mikro finansın birincil amacının finansal derinleşme olduğunu iddia etmektedir. Finansal derinleşme, yoksullar için ayrı bir sürdürülebilir finansal araç buluculuk sisteminin oluşturulmasını ifade etmektedir. Kurumsalcıların önerdiği finansal sistem yaklaşımı, çok sayıda yoksul kişiye yüksek kalitede finansal hizmet sunan büyük ölçekli ve kâr amaçlı çok sayıda finansal kurumun hâkim olduğu bir mikro finans geleceği ön görmektedir. Finansal açıdan kendi kendine yeterlilik konusunda ısrarlı olmalarından dolayı her çeşit sübvansiyondan kaçınılmaktadırlar. Sübvansiyon kavramı, kurumsalcı

literatürde, bir mikro finans kuruluşu tarafından piyasa fiyatlarının altındaki bir maliyetle teslim alınan ve tüm bağış türlerini içeren herhangi bir finansal kaynağı tanımlamak için kullanılmaktadır (Woller vd. 1999: 31).

Kurumsalci yaklaşım, resmi finansal sistemler tarafından kendilerine az hizmet sunulan veya hiç sunulmayan kişilere hizmet edecek finansal kurumların yaratılması üzerine odaklanmaktadır. Burada, finansal açıdan kendine yeterli olmanın sağlanmasına vurgu yapılmakta ve sosyal genişlik düşüncesi sosyal derinlikten önce gelmektedir. Sosyal yardımın genişliği, sosyal yardımdan faydalanan kullanıcıların sayısını ifade eder. Genişlik, yoksul sayısının fazla, ancak yardım için ödenen miktarın az olduğu durumlarda söz konusu olur. Sosyal genişlik, mikro kredi kullanan müşteri sayısını ifade ederken, sosyal derinlik ise mikro kredi hizmetinden yararlananların yoksulluk düzeyini ifade etmektedir. Sosyal yardımın uzunluğu ise, bir mikro finans kuruluşunun krediyi verdiği zamanı ifade etmektedir. Uzunluk, toplumun yoksul kesimin refahını şimdiki ve gelecek zamanda önemseydiği durumda söz konusu olur. Uzunluk olmaksızın bir mikro finans kuruluşu, kısa dönemde sosyal refahı iyileştirebilir ancak, uzun dönemde bunu yapabileme yeteneği bozulur. Artan uzunluk, sosyal maliyetleri azaltmak için geri besleme sağlamaktadır. Sosyal yardımın kapsamı ise, bir mikro finans kuruluşu tarafından sunulan finansal sözleşme türlerinin sayısını ifade eder. Kapsamın genişliği, kullanıcılar için mikro kredinin değerini arttırmakta ve sosyal yardımın uzunluğunu arttıran teşvikleri güçlendirmektedir (Navajas vd. 2000: 338).

Refahçı yaklaşımı savunan kişiler bu krediler aracılığıyla, ekonomik olarak aktif yoksullar arasındaki en yoksulların, özellikle kadınların serbest meslek sahibi olması olasılığını önemsemektedirler. Böylece kendi başına tasarruf etme ve gelir artışına ilişkin kontrolü eline geçiren kadınların, bu durumu kendileri ve çocukları için yaşam koşullarını iyileştirmek için kullanabileceklerini öne sürmekte, bunun da onları aile içinde güçlendireceği varsaymaktadırlar. Buradaki dikkat merkezi ailedir. Sonuç olarak hem kurumsalci yaklaşım hem de refahçı yaklaşımın ifade ettiği nihai amaç, yoksulluğu azaltmaktır. Ancak her iki yaklaşım da pratik amaçlar belirlemiştir. Her biri yoksulluk kavramını farklı tanımlamıştır ve mikro finans hizmetlerine erişimi arttırarak yoksul kişilere nasıl yardım edilebileceği konusunda farklı bakış açıları belirtmiştir. İki yaklaşım arasındaki farklılıklar şunlardır: (Nader, 2008: 649).

- Hizmet edilen nüfus bölümündeki farklılıklar (çok yoksul olmayan gerçek girişimciler, hayatta kalma sınırında mücadele edenler)
- Bu bölümlere sunulan hizmet için yapılan tasarımdaki farklılıklar ve tasarım nedenlerindeki farklılıklar (bireylere kredi verme, küçük yardımlaşma gruplarına kredi verme, büyük köy bankalarına kredi verme)
- Kurumsal yapıdaki farklılıklar ve bu hizmetleri destekleyecek kurumların finanse etme biçimindeki farklılıklar

2.2. Mikro Kredinin Amacı, Hedef Kitlesi ve Yorumlanması

2.2.1. Mikro Kredinin Amaçları

Çoğunluğu kadın olan ve klasik yollarla kredi alamayacak kişilere yönelik işsizliği, yoksulluğu ve gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltacak şekilde bireyi topluma ve ekonomiye katmaktır (Şengür, 2011: 83).

- Mikro kredi uygulamasında senet, teminat ya da kefalet gibi işlemler istenmemekte, icra takibi yapılmamaktadır. Mikro kredide güven esastır.
- Haftalık taksitlerle geri toplanan paralar kredi olup, borç olarak verilir.
- Mikro kredi kendi işini kurup, gelir sağlayıcı faaliyette bulunan yoksulları desteklemeyi esas alır.
- Başlangıç kredisi alan üye, aldığı krediyi düzenli ödeyerek kredisini artırma hakkını elde eder.

2.2.2. Mikro Kredinin Hedef Kitlesi ve Etkileri

Son yıllarda, gelişmiş ülkelerdeki hükümetler ve sivil toplum kuruluşları, düşük gelir düzeyindeki ailelere, özellikle kadınlara finansal hizmetler sunan mikro finans programlarını uygulamaya başlamıştır. Bu durum, yoksul evlerdeki kadınların krediye ulaşımının daha sınırlı olması ve bundan dolayı gelir getirici faaliyetlere daha az girişebildikleri düşüncesine dayanmaktadır. Krediyeye erişim, yoksulluğun azalması ve kadınların güçlendirilmesi amaçları bağlamında daha çok dikkat çekmiştir. Kırsal bölgeleri kalkındırma amacıyla oluşturulan finansal programların önemli bir teması olan mikro kredi teşvikinde kadınlar, yoksulluk kredilerinin hedefi olmaya başlamıştır. Bu açıdan mikro kredi bir hükümet stratejisi olarak, kadınların neoliberalizm ile tutarlı olan

ihtiyaçları ve sosyal vatandaşlıktan oluşmaktadır. Bu, devlet gücü ve cinsiyet baskısı arasındaki bağlantıları göstermektedir (Rankin, 2001: 19).

Mikro kredinin devlet stratejisi aracılığıyla neoliberalizm ideolojisi, başarılı olmaya başlamıştır. Mikro kredi kuruluşlarına bağışta bulunanlar ve kredi verenlerin bakış açısına göre kadınların mikro kredi programlarına katılımı, mikro kredi programlarının finansal sürdürülebilirliğini geliştirmek için dikkate alınmaktadır. Kadınlar için ödenen mikro girişim kredileri giderek Dünya çapındaki gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltmak için bir müdahale olarak yaygınlaşmaktadır. Bu programların hızlı bir şekilde büyümesi, yüksek geri ödeme oranlarına ulaşılması, verimlilik ve finansal sürdürülebilirlik ile gerçekleşmiştir. Oysa minimalist yaklaşım sonucu toplum içerisinde sosyal ve politik açılardan bilinçlenme, okur-yazarlık eğitimi ve beceri geliştirme gibi bileşenler giderek küçümsenmeye başlamıştır. Kadınlar için uygulanan minimalist mikro girişim kredi programlarının en baskın örneklerinin çoğu Bangladeş'tedir. Bunların bazıları düşük ve azalan düzeydeki sübvansiyonlara oranla büyük bir ölçek üzerindeki kırsal bölgelerde yaşayan yoksul kadınlara finansal hizmetler sunmada kayda değer biçimde başarılı olmuştur (Rankin, 2001: 19).

Mikro kredi uygulamasının başladığı yer olan Bangladeş'teki kadınların yapabilecekleri işler, kültürel, dini ve sosyal sınırlandırmalar sebebiyle çoğunlukla çiftlik işleriyle sınırlıdır. Ancak ülkenin sosyo-ekonomik durumundaki büyük gerilemeye karşın kadınlar, çiftlik dışındaki geliştirme faaliyetlerine katılmak için çoğu zaman geleneksel normları yıkararak sınırların ötesine geçmeye çalışmaktadırlar. Kadınların toplum içinde güçsüz kabul edilmesinin sebebinin, onların düşük ekonomik konumlarıyla yakından bağlantılı olduğu söylenebilir. Kredi programları, gelir getirici faaliyetlerin oluşturulmasına aracılık etmekte böylece, kadınlar para kazanma imkânı bularak bir ölçüde finansal bağımsızlık elde edebilmektedirler. Bu durumun kadınların toplum içindeki duruşunu ve ev içerisindeki gücünü geliştirmesi beklenmektedir. Böylece kadınların çeşitli alanlarda kendi başlarına karar alabilecek özerkliğe ulaşmaları mümkün olabilecektir. Kredi programlarına üye olan kadınların çoğunun, aile gelirlerine yaptığı katkı miktarı başlangıçta küçük iken, aşırı kıtlık şartları altında, bu küçük gelir miktarı, bir ailenin refahı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratabilmektedir. Başka bir ifadeyle Bangladeş'te bir aile, kıtlığın olduğu bir mevsimde bir gün boyunca

bir öğün yerine iki öğün yemek yiyebilmekte veya kadının kocasının hasta olup çalışmadığı günlerde aile aç kalmamakta, hiç olmazsa bir öğün yemek yiyebilmektedir (Elahi ve Danopoulos, 2004: 643).

Grameen Bankası, mikro kredi imkânından yararlanmak isteyen kişilere bir danışmanlık hizmeti sunarak bir süreç içinde bu kişilerin gruplar oluşturmasına aracılık etmektedir. Bu sayede mikro krediden yararlanmak isteyenler kendi akranlarını seçtikleri gruplar halinde organize olmaktadır. Bu danışmanlık süreci ile bir grup içinde yer alan özellikle kırsal bölgelerdeki kadınlar, çevrelerinden gelen eleştirilere karşı daha güçlü olabilmekte, olumsuz görüşlere direnerek bankanın mikro kredi uygulamasına katılmaya motive olabilmektedirler. Mikro kredi programına katılan kadın sayısının artması, toplum içerisinde kadınlara yönelik sosyal tutumun değiştirebilmesi bakımından son derece önemlidir (Rankin, 2001: 19). Mikro kredi kullanımı yoluyla gelir elde eden kişiler hem toplum gözünde itibar kazanmakta, hem de aile içinde güçlü hale gelmektedirler. Böylece genelde çok dar bir çevrede yaşayan bu kişiler sadece komşuları tarafından takdir edilmekle kalmayıp aile üyelerinin kendilerine karşı tutumu da olumlu yönde değişmektedir. Bunun sonucunda, aile üyelerinin ve yakın çevrenin bankanın mikro kredi programına katılma konusundaki itirazları zamanla azalarak kaybolabilmektedir. Bangladeş'teki ilk uygulamalarda çoğu kadın, bankanın mikro kredi verme yolundaki faaliyetlerinin ilk aşamalarında, aile üyelerinden ve komşularından itirazlarla karşılaşmışlardır. 1990'ların ortalarında, Grameen Bankası'nın toplum nezdindeki itibarı artmış, kabul görmeme durumu kaybolmuştur. Grameen Bankası'nın faaliyetlerinin onaylanması, faaliyetleri sonucu meydana gelen değişmelerin onaylanması anlamına geldiği için oldukça önemlidir (Basher, 2007: 175).

Mikro kredi uygulamasının iki önemli etkisi bulunmaktadır. Bunlar ekonomik ve sosyal etkilerdir. Ekonomik olarak en büyük etki gelirdeki artıştır. Bu artış geliri artan bireylerin daha fazla ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tüketime yönelmesine sebep olmakta bu da ekonominin canlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca gelirin artması, ihtiyaç harici kısmın tasarruf edilmesini ve yeni mal edinilmesini sağlamaktadır. Mikro krediler ekonomik olarak üretimde artışa katkı sağlamaktadır. Bu durum istihdam edilen birey sayısını artırarak başkalarının da gelirinin artmasını sağlayan döngüyü

başlatmaktadır. Sonuçta güçlenen ekonomi iskonto oranlarının düşmesine sebep olmaktadır. İskonto oranlarının değişmesi bireylerin gelecekteki gelirini belirlemesine imkân verir. Çünkü bireylerin geliri arttıkça tüketim ihtiyaçlarıyla daha az meşgul olacaklardır. Dolayısıyla gelecekteki sürekli bir getiri için mevcut bazı tüketim ihtiyaçlarının ticareti mümkün olmaya başlar. Mikro kredilerin sosyal etkisi ise, bireyin toplum ve aile içinde daha güçlü hale gelmesini sağlamak ve kendi kararlarını verebilmesi üzerindeki katkısı bakımından çok önemlidir. Özellikle de bu kişi ezilen taraf olan kadın olunca daha da önemli gözükmektedir. Çünkü bu güçlenme kadının bilinçlenmesine ve kendine güvenir hale gelmesine imkân vermektedir. Diğer taraftan, mikro krediden yararlanmak adına grup haline gelen kadınlar çevreye karşı birlik olup engellemelere karşı direnebilmekte böylece birbirleri için bir sosyal teminat yaratmaktadırlar. Kadınların mikro kredi uygulaması için tercih edilmelerinin altında yatan bütün nedenlerin incelenmesi, mikro kredi uygulamasının kadınlar üzerindeki sosyo ekonomik etkilerini belirlemek açısından önem taşımaktadır. Buradaki amaç, kadınlara, ekonomik kararlara katılımında eşit bir rol dağılımı sağlamak için onları güçlendirmektir. Uygulamalara bakıldığında kadınların finansal hizmetler için alternatif kaynaklara ulaşımının erkeklere nazaran daha az olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle kendilerine hizmet eden yegâne finans kuruluşundan aldıkları kredinin geri ödemesinde kuruluş tarafından yapılan kredi değerlendirmesine zarar verecek risklere girmek istememektedirler. Ayrıca kadınlar, geri ödeme konusunda zorlandıklarında, kendilerine erkeklerinki kadar fazla sayıda yardım edecek sosyal ve politik ağlara sahip değildirler. Muhtemelen bu tür sınırlamalar nedeniyle kadınlar, kredi alma ve geri ödemenin rutin olarak standartlaştırılmış şartlarını, erkeklere oranla daha fazla kabul etme eğilimindedirler (Harper, 2011: 51).

Kadınları, yerel toplulukların geleneksel faaliyet ve sınırlamalarından kurtaracak çok da fazla fırsatları bulunmamaktadır. Hatta toplum tarafından geleneksel olarak kadınlara verilen çocuk doğurma, yetiştirme ve ev ile ilgili diğer görevler, onların daha büyük miktarlarda kredi alarak farklı türdeki faaliyetlere yatırım yapma isteklerini olanaksız hale getirebilmektedir. Ayrıca kadınlar, hizmet edilmesi daha ucuz ve daha az riskli bireyler olmalarını sağlayan tahmin edilebilir tüketici davranışına sahip bireyler olarak düşünülmektedir. Mikro kredi uygulamasının çıkış noktası olan Bangladeş'te kadınların toplum içerisindeki konumunun oldukça kötü şartlar taşıdığı söylenebilir.

Bangladeş'in özellikle kırsal bölgelerinde, baba soyundan gelme, patrilokal aile (kadının kocasının akrabalarıyla yaşadığı evlilik türü) ve purdah (terbiye ve ahlâkın sosyal standartlarını korumak için kadınları saklama ve tecrit etme uygulaması) sistemleri, kadınları ikinci plana atmak ve onları toplumdan izole etmek için birbirleriyle etkileşim halindedir. Burada kadınlar sosyal ve ekonomik olarak erkeklere bağlı olmaktadır. Kültürel normlar, her cinsiyet için neyin uygun olduğu, kadın ihtiyaçlarına karşı erkek ihtiyaçlarının önemi ve neyi hak ettikleri konusunda asimetrik varsayımlara dayanmaktadır. Kızlar için eğitim çoğunlukla bir zaruret gibi düşünülmemektedir. Kız çocukları erken yaşlarda kadınların erkeklere göre bir çok şeyden mahrum olması durumunu kabul etmeyi öğrenmektedirler (Rankin, 2001: 19).

Purdah sistemi nedeniyle çoğu kadının hayatı, çiftlik, çiftliğin içindeki evler ve onu çevreleyen bölge ile sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla aileleri dışındaki dünyayla bağlantıları fazlasıyla sınırlı kalmaktadır. Bu sosyal normlar, kadınların pazardaki alışverişe katılımını bile kısıtlamakta ve onların gelir oluşturma potansiyelini sınırlandırmaktadır. Bangladeşli kadınlar, hem ev içinde hem de evin dışında çok önemli rol oynamasına rağmen kadınlar ve erkekler arasında eğitim, sağlık, iş ve gelir fırsatları, varlıkları üzerinde kontrol sağlama, kişisel güvenlik ve politik sürece katılım konularında eşitsizlikler mevcuttur. Bangladeş'in kırsal bölgelerinde, kızların yeni gelinler gibi utangaç, hizmetkâr bir tarzda davranmaları beklenmekte, kızlar erken yaşta evlenmeye zorlanmakta ve çok sayıda çocuk yapma baskısı altında kalmaktadırlar. Yaşamlarının bu aşamasında, doğum kontrolü veya kendi refahlarıyla ilişkili olarak bağımsız bir şekilde karar almaları olası değildir. Bangladeş'in kırsal kesiminde yoksul kadınlar için erkeklere sosyal ve ekonomik açıdan bağımlılık normal bir durumdur. Kadınların dış dünyadan izole edilmesi, onların gelir getirme potansiyellerini sınırlamakta ve aile plânlama, sağlık ve diğer hizmetlerden, bu hizmetler ayaklarına gelmedikçe, yararlanmayı zorlaştırmaktadır (Schuler ve Hashemi, 1994: 67).

Mikro Kredinin Kadınlar Üzerindeki Güçlendirme Etkisi:

Yapılan bazı araştırmalarda mikro kredi uygulamasının, kadınları sosyo-ekonomik açılardan güçlendirdiği belirlenmiştir. Kadının güçlendirilmesi, bireyler veya gruplar aracılığıyla kadının boyun eğme yönündeki farkındalığını geliştirerek ve onda bununla mücadele etme kapasitesi oluşturarak cinsiyet ilişkilerinde meydana getirilen bir dönüşüm süreci olarak tanımlanabilir. Güney Asya bağlamında kadının güçlendirilmesi, kadının mevcut norm ve kültürlere meydan okuması ve etkili bir şekilde çalışarak refahını artırma süreci olarak görölmektedir. Ancak, güçlendirme, doğrudan gözlenemediğinden ve güçlendirmenin birden çok yönleri olduğundan kadının güçlendirilmesinin nasıl ölçülebileceği başka bir sorundur (Sultana ve Hasan, 2010: 45).

Güçlendirme, mikro kredi programından yararlananların ekonomik davranışlarındaki değişimlerine dayandırılmaktadır. Mikro krediden yararlanan bir kadın toplumdaki sosyal değerler ile kendi ekonomik faaliyeti arasındaki uyumsuzluğa karşı çıkmak için güçlü bir motivasyon elde etmeyi başarırsa, kendisine karşı yapılan itirazlara meydan okuyarak ekonomik olmayan faaliyetlere de katılabilir. Benzer olarak gösteri etkisinin bir sonucu olarak, sadece mikro kredi programlarından yararlananlar değil, yararlanmamış olanlar da mevcut sosyal değerlere meydan okumaya güçlü bir istek duyabilirler. Bu yüzden herhangi bir mikro kredi programının güçlendirmeyi artırma rolü, sadece doğrudan ekonomik sonuçlara sahip faaliyetlere dayanarak değerlendirilmemelidir. Aksine bu programlar, katılımcıların ekonomik olmayan davranışlarını ve sadece bireydeki değer, sosyal tutumdaki değişmeleri de içermelidir. Örneğin bir toplum içerisinde doğum kontrol yöntemlerini kullananların sayısında artış olduğunda, toplumdaki diğer bütün kadınların aile plânlamasını benimsemesi daha kolay olur. Çünkü bir kadının, doğum kontrol yöntemlerini kullanan başka kadınları görmesi, onun, yöntemin ciddi yan etkileri ve toplumdaki sosyal normlar tarafından eleştirilmesi konusundaki korkularını azaltır (Schuler ve Hashemi, 1994: 68).

Grameen Bankası, verdiği mikro krediden yararlananları kamusal alana almakta ve onların yeni fikirler ortaya koymalarını sağlamaktadır. Bu açıdan Grameen Bankası'ndaki katılım, krediden yararlananların tutumlarında değişimler oluşturan bir bilgi kanalı olarak görev görmektedir. Bu dolaylı etkiler, gelirdeki anlamlı artışla birleştiğinde, sosyo-ekonomik gelişimdeki gelir dışı ön koşulların elde edilmesini

sağlayabilir. Başka bir ifadeyle Grameen Bankası gibi mikro kredi sağlayan kurum ve kuruluşlar, bu krediler aracılığıyla insanların çocuklarının cinsiyetine karşı olan tutumlarını bile değiştirebilir ve onların, hem ekonomik hem de ekonomik olmayan olaylara katılımlarını teşvik edebilir. Kadınların, ailelerinin gelirine katkısının geliştirilmesinin, kadınların aile içerisindeki pazarlık gücünü arttıracığına ve böylece kararlara katılımında daha belirleyici bir rol oynamak kadar bağımsız kararlar da alabileceklerine inanılmaktadır. Çünkü kadınların ekonomik rolleri, onlara daha fazla özerklik ve onları ve ailelerini etkileyen önemli kararlar üzerinde daha fazla kontrol gücü kazandırmaktadır. Kadınların ekonomik rollerinin özgüvenlerine ve gelecek için plân yapma yeteneklerine katkıda bulunmaktadır (Schuler ve Hashemi, 1994: 70).

Mikro Kredinin Kadınlar Üzerindeki Sosyal Etkileri:

Mikro kredi programlarının başarısı, kadınların baskıcı sosyo-kültürel koşullara meydan okuyabilecek duruma gelmelerini sağlaması açısından son derece etkileyici olarak kabul edilmektedir. Bu programların özünde, kadınların aldıkları krediler ve bu krediler üzerindeki kontrolleri sayesinde, toplumdaki cinsiyete ilişkin sorunlara karşı duruş yer almaktadır. Halk arasında, kadınların birer girişimci olmalarını sağlayacak kurumların oluşturulma sürecinin hızlandırılması ve kadınlara yatırım yapabilmeleri için gerekli eğitim ve teknoloji desteğini sağlayacak bütünleşik programlar tasarlanması gerektiği öne sürülmektedir. Özellikle sivil toplum örgütleri tarafından idare edilen bu tür programlarda kadınların, cinsiyet ve sınıf ilişkileri konusundaki bilinçlerini arttırmak için çalışmalar yapılmaktadır (Goetz ve Gupta, 1996: 74).

Mikro kredinin sağladığı sosyal faydalar kadınların, kişisel ve sosyal yönden güçlenmesini sağlamaktadır. Bu da kadınların özgüveninde sosyal ve politik konulardaki farkındalığında artışla sonuçlanmaktadır. Bangladeş'te kadınlar, mikro kredi uygulamasına başvurduklarında bir katılım töreni gerçekleştirilmektedir. Daha sonra kadınlar arasında gruplar oluşturulmaktadır. Mikro krediye başvuran kadınlar, katılım törenleri ve kendi kredi gruplarındaki diğer üyelerle bağlantı kurarak, aileleri dışında bir kimlik geliştirme fırsatı bulabilmektedirler. Aile dışındaki erkeklerle ve hükümet görevlisi kişilerle etkileşimde bulunmaları, kadınların özgüveninin artmasını sağlamaktadır. Hatta Bangladeş'te bazı kadınlar araştırmacılara, Grameen Bankası aracılığıyla konuşmayı öğrendiklerini ve dışarıdaki kişilerle konuşmaktan

korkmadıklarını söylemişlerdir. Ayrıca hem Grameen Bankası hem de BRAC programlarında yer alan bazı mikro kredilerden yararlanan üyeler, liderlik rolü oynayacak fırsatı bile bulabilmişlerdir. Kendileri ile yapılan görüşmede, kadınlardan biri programda “merkez şefi” olduğunu, bu yüzden diğer bütün kadınların kendisini dinlediğini ve dikkatlerini ona verdiğini, kısaca Grameen Bankası’nın kendisini önemli biri yaptığını ifade etmiştir. Bu tür ifadeler Bangladeş’teki kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar için alışılmadık bir öz değer ve güven hissi taşımaktadır. Öz saygı, bir bireyi güçlendirme sürecinin pasif bir alıcısından, sosyal ve ekonomik olaylardaki aktif bir katılımcıya dönüşmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Özgürlük, cehaletin yarattığı kötülükten ve başkalarına hizmet etmekten kurtulmayı ifade ettiği gibi, fırsat ve özerkliklerdeki artışı da işaret etmektedir (Basher, 2007: 179).

Bazı kadınlar güçlenmek için kendi yollarını oluşturmak için yalnızca küçük bir fırsata ihtiyaç duymaktadırlar. Kadınlar krediye erişim, küçük bir teknik bilgi ve biraz grup desteği ile evleri içerisinde karar alma ve güç üzerinde önemli artışlar sağlayabilirler. Bir araştırmada bazı kadınlar kredi aldıkları için kendilerine daha fazla saygı duyulduğunu, daha fazla sözlerinin dinlendiğini veya kendilerini daha fazla değerli hissettiklerini belirtmişlerdir. Bir kadının pratik gereksinimleri, yaşadığı toplum içerisinde tanımlanan cinsiyet rolleri, sorumlulukları ve içinde yaşadığı sosyal yapılarla yakından ilgilidir. Bu sosyal yapılar, kadınların kısa dönemdeki pratik gereksinimlerini karşılamak ile uzun dönemdeki stratejik değişimlerini desteklemek arasında yaşanan gerginliğin oluşmasında etkili olmaktadır. Mikro finans, kadınların pratik gereksinimlerini karşılamalarına yardım ederek ve geleneksel rollerindeki etkililiklerini arttırarak, kadınların saygınlık kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Böylece kadınların sosyal olarak tanımlanan rollerinde daha başarılı olmalarına, dolayısıyla da özgüvenlerinin artmasına imkân verilmiş olmaktadır. Kadın aldığı krediyi eşine teslim ettiği zaman bile ailesi kadını, bu gelirin kaynağı olarak göz önünde bulundurmaktadır. Bu durum kadının, ev içerisindeki pazarlık gücünü ve konumunu yükseltmektedir. Bazı kadınlar, program gereği katılmak zorunda oldukları toplantılara gidebilmelerini kolaylaştırmak için ailelerinin, kendilerine yemek yapmak, çocuklara bakmak gibi ev işlerinde destek olduklarını belirtmişlerdir. Bazı kadınlar ise bu toplantılar süresince kendilerine karşı uygulanan fiziksel şiddette bir gerileme olduğunu algıladıklarını ifade etmişlerdir. Çünkü kadına şiddet uygulayan eşi veya diğer aile üyeleri, mikro kredi

vermekten sorumlu olan kişilerin, bu toplantıların sırasında kadının aile içinde fiziksel şiddete maruz kaldığını fark ederlerse, kadına kredi ödemesini durdurabileceklerinden korkmaktadırlar (Hashemi vd. 1996: 637).

Mikro Kredinin Kadınlar Üzerindeki Ekonomik Etkileri:

Kadını güçlendirmenin başarı göstergelerinden biri, kadının ailesindeki diğer üyelerin, özellikle de çocukların refahının giderek artmasıdır. Mikro kredi, kadınların ev ekonomisine katkıda bulunmalarına olanak vermesi bakımından önemlidir. Mikro krediye başvuran çoğu kadın, yalnızca yaşamını sürdürmek amacıyla kredi almak istemektedir. Bu nedenle de bu kişiler aldıkları krediyi, girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaktan çok günlük yaşamı idame ettirmek için kullanmaktadırlar. Yaşamını sürdürmeden kasıt, gıda, barınma, giyim ve eğitim gibi temel ihtiyaçları asgari düzeyde karşılamaya çalışmaktan ibarettir. Yağcı ve Bener (2005)'in, yaptıkları araştırmaya katılan girişimci kadınların %28,8'i girişimciliğin en iyi yanının maddi rahatlık, %7,7'si de evin bütçesine katkıda bulunmak olduğunu ifade etmiştir. Yunanistan'daki 80 kadın girişimciyle yapılan bir araştırmada kadınların özerklik ve bağımsızlık yanında yaratıcılıklarını sergilemek, kendilerini gerçekleştirmek ve ekonomik nedenlerden girişimcilik faaliyetlerine yöneldikleri belirlenmiştir. Endonezya'da kredi kullanan 121 kadın girişimciyle yapılan bir araştırmada, mikro kredi kullanan kadınların, kazandıkları gelir ve eğitimleri oranında çocuklarının eğitimi destekleme eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır (Yağcı ve Bener, 2005: 47).

Sultana ve Hasan (2010), mikro kredi uygulamasının kırsal alandaki kadınların güçlendirilmesi üzerindeki etkisini incelemek üzere Bangladeş'te 90 kadın üzerinde araştırma yapmışlardır. Bu kadınların 45'i Bangladeş Kırsal Gelişme Komitesi'nin mikro kredi programlarına üye olup diğer 45 kadın ise bu tür programlara üye değildir. Kadının gücünü ölçmek için kişisel gelir, yıllık tasarruf ve mal varlığı gibi belirleyiciler dikkate alınmıştır. Araştırmanın sonunda mikro kredi programına üye olan kadınların kişisel gelirinin diğer kadınlara göre yaklaşık %16, yıllık tasarrufun yaklaşık %35 ve mal varlığının yaklaşık %20 daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Sultana ve Hasan, 2010: 49).

2.2.3. Mikro Kredinin Türkiye’de Uygulanması ve Yorumlanması

Ülkemizde mikro finansman sayılabilecek ilk uygulamalar, Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde nakde sıkışan küçük esnaf, para vakıflarına başvurarak evini teminat gösterip nakdî yardım alır ve kendi evinde kira ödeyerek oturup borcunu ödediğinde tekrar evine sahip olurdu. Vakıflar bu hizmetin yanında fakirlere yiyecek yardımı yapar, ayrıca yolların tamiri gibi işleri de üstlenirlerdi. Cumhuriyet döneminde ise küçük esnafın nakit ihtiyaçlarını karşılamak için başvurabileceği kredi birlikleri, kooperatifler, emanet sandıkları, gibi kurumlar oluşmuştur. Bütün bunların dışında ülkemizde bazı sivil toplum örgütleri Dünya’daki benzerleri gibi özellikle kadınlar için mikro kredi uygulamaları yapmaktadır (Dündar, 2007: 99).

Türkiye’de tam anlamı ile mikro kredi çalışmaları, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından başlatılmıştır. 1986 yılında dar gelirli kadınların yaşam kalitelerini ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine destek olmak ve yerel kalkınmada liderliklerini güçlendirmek amacıyla kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. KEDV, yerel yönetimler ve toplumdaki diğer aktörlerle işbirliği yaparak, dar gelirli kadınların yoksullukla mücadele etmelerine yardımcı olmak üzere çalışmaktadır. Bu yardım sayesinde kadınların ailelerini ve toplumu geliştirebileceklerine inanılmaktadır. Bu amaçla dar gelirli kadınlarla ilkel bir ortaklık anlayışıyla çalışılması hedeflenmektedir (Dündar, 2007: 100).

Tam olarak aynı olmasa da ülkemizde mikro kredi veren kurumlara benzer biçimde Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) bulunmaktadır. ÇATOM’larda gelir getirici ve kadının istihdamını, girişimciliğini destekleyici programlar uygulanmaktadır. Bu kapsamda ÇATOM’larda aşağıdaki faaliyetler yerine getirilmektedir;

- Meslek kazandırıcı ve gelir getirici alanlarda bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik eğitim programları düzenlemek (el sanatları, trikotaj, biçki dikiş, nakış, mefruşat, keçe işleme, taş işleme, gümüş işleme, tekstil, hediyelik eşya, kumaş boyama, kuaförlük),

- Kadın girişimciliğinin desteklenmesine yönelik olarak girişimcilik eğitimi vermek, mikro finansman / kredi desteği sağlanmasına aracılık etmek, bireysel danışmanlık hizmetleri vermek,
- Pazarlama–satışa yönelik etkinlikler yapmak (Sakarya, 2005: 41).

Türkiye’de mikro kredi uygulaması Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) Mütevelli heyeti Başkanı Prof. Dr. Aziz AKGÜL tarafından Grameen Mikro Finans Programı (TGMP) aracılığıyla Diyarbakır ve çevresinde uygulanmaya geçirilmiş ve ilk etapta başarılı sonuçlar alınmıştır. 2003 yılında faaliyete geçen uygulama 100’den fazla şubede faaliyet göstermekte olup 2013 yılı itibariyle yüz binden fazla kadına 220 milyon TL’den fazla mikro kredi verilmiştir. Talep edenler program için bağışta bulunabilir veya borç verebilir. Borç verildiği takdirde 52 hafta sonra geri alacaklıya verdiği tutar ödenir (www.tgmp.net). Diyarbakır’da yoksul kadınlara yönelik olarak uygulanmaya başlayan mikro kredi programlarına devlet de valilikler aracılığıyla destek vermiştir. İhtiyaç sahiplerine verilen kredilerin geri ödenmesindeki disiplin ve kredi kullanan kişilerin yaşam kalitesinde ortaya çıkan iyileşmeler, mikro kredi programının başka illere de yayılmasını sağlamıştır (Altay, 2007: 87).

2.2.4. Ticari Bankalar ile Mikro Kredi Arasındaki Farklar

Türkiye Grameen Bank Mikro Kredi Projesi’nin (TGMP) amacı şu şekilde tanımlanmaktadır; “Türkiye’deki kırsal ve kentsel bölgelere kredi imkân sağlayarak, geleneksel olmayan bir bankacılık sistemini tanıtmak ve kurumsallaştırmaktır” Bu tanım içerisinde görüldüğü gibi bankanın yapısı ve işleyişi klasik bir bankadan çok farklı bir çizgidedir. GB’nin klasik bir bankadan farklı yönlerini sırası ile ele alacak olursak (Yunus, 2006: 145):

- Özel veya klasik bir ticari banka müşterilerinden banka şubesine gelmelerini bekler. Oysa GB tam aksine müşterilerinin bankaya gelmesini beklememekle beraber onların ayaklarına gitmektedir. Bir bakıma GB bankacılık işlemini müşterinin evine, iş yerine veya mahallesine taşımaktadır. Bankanın müşteriye gidiyor olmasının olumlu bir yanı da bankayı ürkütücü bulan veya herhangi sebepten dolayı ulaşmakta güçlük çeken kimselere ulaşılacak olmasıdır.

- Klasik bir bankada şubelerde az ya da çok sıra beklenmesi ve buna bağlı olarak da kuyruklar vardır. GB ofislerinde böyle bir durum söz konusu değildir çünkü işlemlerin büyük kısmı zaten müşterinin ayağına gidilerek gerçekleştirilmektedir.
- Klasik bir banka belirli konularda karar almadan önce bilançolarını inceleyerek karlılık, net cari değer ve ödeme planı gibi faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Buna karşın GB kararlar alınacağı zaman bunları göz önünde bulundurmamakta üstelik bunların dikkate alınması da yasaklanmıştır.
- Klasik bir banka ile borç ilişkisine giren kimse kefil bulmak veya borca karşılık bir şeyleri ipotek altına aldirmek durumunda kalmaktadır. GB müşterisinin ise herhangi bir kefil bulması gerekmemekte ve ne kadar varlıklı olduğunu ispatlamak yerine ne kadar yoksul olduğunu belirtmesi gerekmektedir.
- Klasik ticari bankalar hükümetin ve sektörel ölçeğin belirlediği sınırlar çerçevesinde bankanın karlarını maksimum seviyeye çıkarmak için banka hissedarlarına karşı sorumludurlar. GB ise müşterilerine karşı sorumludur ticari bir bankaya nazaran daha çok kooperatifi andırmaktadır.
- Başarılı bir ticari banka hissedarlarına yüksek oranda temettü sağlamaktadır. GB da müşterilerine yüksek kar sağlama amacı taşır. GB bu amacı artan refah ve konut şeklinde gerçekleştirmektedir. GB insanların refahını yan amaç kabul etmek yerine ana amaç olarak kabul etmiştir.
- Klasik bir bankada her şeyin kaydı tutulmaktadır, bu nedenle çok fazla kırtasiyecilik işlemi ve masrafı çıkmaktadır. Müşterilerin yerine getirmesi veya toplaması gereken bir sürü evrak, makbuz vb. şeylerin olması yoksul kimselerin bankalardan uzaklaşmasına yol açmaktadır. GB ise eğer bir şeyin kaydını tutacaksa bu yoksul kimselerin çileli ve güç yaşamlarında bir iyileşme olup olmadığına dair olacaktır.
- Personel eğitimi klasik ticari bir bankada sınıf veya başka bir mekânda yapılmakta iken GB bu eğitimleri doğrudan sahada yapmaktadır.
- Klasik bir banka hazırlayacağı yıllık raporun büyük bir kısmını ekonomik etkinliğe ayıracaktır. Oysa GB raporunda pek az ekonomik etkinlik içermektedir daha çok müşteriler için yeni kazançlı işlere yer verilir.

- Klasik bir banka müşteriye ilk önce kredi verme aşamasında teminatının olup olmaması gibi sebeplerden dolayı muhatap alır. Daha sonra da eğer müşteri borcunu ödemez ise hatırlatmaktadır. GB ise müşteriye ilk gün olduğu gibi haftalık ve aylık yapılan ziyaretlerle sürekli gündeminde tutmaktadır.
- Klasik bankacılık sisteminde ilişki güvensizlik üzerine kurulmuşken GB sisteminde ilişki tamamen güvene dayalıdır. Müşteri ile banka arasında herhangi bir hukuki metin veya sözleşme yoktur. GB borçlu alacaklı ilişkisini sadece güven üzerine kurmuştur.
- Klasik bankanın müşterilerinin tamamı yoksulluk sınırının oldukça üstünde yer alırken GB müşterilerinin tamamı da yoksulluk sınırının altında yer almaktadırlar.
- Klasik banka teminatı karşılayan bir müşteriye kredi verir ve bu kredinin parasal olarak kendisine dönmesini bekler. GB ise krediyi teminatsız vermenin yanı sıra müşterilerine yol gösterici bir rol üstlenmektedir. GB sadece parasal destekleme amacı gütmemekte olup sadece ekonomik değil sosyal manada da değişimleri hedeflemektedir.

Dünya genelinde Mikro Finans Uygulamasına olan talep artmaktadır. Uygulamanın gelecekte çok daha iyi bir şekilde süreceğine ilişkin yorumlar yapılmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de de uygulama dünya genelindeki paralel şekilde yaygın bir hal almaktadır.

2.3. Mikro Kredi Hizmeti Veren Kuruluş Modelleri

2.3.1. Grameen Tipi Model

Bangladeş’te Prof. Muhammed Yunus tarafından başlatılan ve on beş-yirmi köy civarında bir bölgeyi kapsayacak şekilde uygulanan bir yöntem olan Grameen tipi modelde, olası müşteriler saptanarak beş kişilik gruplar oluşturulur. Kişilerin aldıkları krediyi zamanında ödememesi diğer üyelerin de kredi almalarını engelleyeceği için grup üyelerinin baskısı kredinin teminatı olarak ortaya çıkmaktadır (Yunus, 2006: 140).

2.3.2. Birlik Modeli

Bu modelde topluluk kendi içinde bir birlik oluşturmaktadır. İlgili topluluk, gençlik ve kadın toplulukları şeklinde örgütlenebildiği gibi siyasi, dini veya kültürel bir görüş etrafında toplanan kişilerden de oluşabilir. Bu şekilde birliğin mikro kredi konusunda kendi aralarında kuracağı ilişkinin sağlamlığı, daha önce aralarında var olan siyasi, dini ya da kültürel ortaklık temelinde oluşturulmaya çalışılmaktadır (Yunus, 2006: 142).

2.3.3. Grup Modeli

Fonların bireylere değil gruplara aktarıldığı bu model, Grameen, topluluk bankacılığı, köy bankacılığı ve grup baskısı modellerine benzemektedir. Bireysel olarak hareket etmenin getireceği güçlükleri yenmek için grup olarak hareket edilir ve sorumluluk alınır (Dolun, 2005: 3).

2.3.4. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli

Kredi sağlanması için ihtiyaç duyulan garanti herhangi bir hükümet kuruluşu veya hibe veren bir kuruluş tarafından ya da üyelerin tasarrufları teminat gösterilerek sağlanır ve bu şekilde alınan krediden bir kişi ya da oluşturulmuş grup faydalanabilir (Dolun, 2005: 3).

2.3.5. Toplum Bankacılığı Modeli

Bu modelde tüm topluluğa bir ünite olarak bakılır ve genellikle sivil toplum örgütleri tarafından çeşitli eğitimler verilen topluluğa mikro kredi dağıtılır. Topluluğun tek bir ünite olarak görülmesi kredilerin geri ödenmesi konusunda ortak sorumluluk oluşturulmasına dayanak oluşturmaktadır (Yunus, 2006: 143).

2.3.6. Kooperatif Modeli

Ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlar doğrultusunda bir araya gelen kişilerce oluşturulan kooperatiflere mikro kredi dağıtılmaktadır. Dolayısıyla mikro kredinin geri ödenmesi noktasında dağıtılan grubun zaten daha önceden sahip olduğu dayanışma bilinci kolaylık sağlamaktadır (Adaman ve Bulut, 2007: 118).

2.3.7. Kredi Birlikleri Modeli

Belirli bir grup veya organizasyon çevresinde bir araya gelerek tasarruflarını birlikte çalıştırmayı kabul eden, birbirlerine makul faiz oranlarıyla kredi vermek amacıyla bir araya gelen üyelerden oluşmaktadır. Krediyi sağlayanlar organizasyonun kendi üyeleri olduğu için ödeme konusunda ortak bir sorumluluk bilinci doğmaktadır (Zabcı, 2002: 218).

2.3.8. Aracı Kuruluş Modeli

Borçlu ve alacaklı arasında aracılık yapan ve borçluların kredi bilincine erişmesi için çeşitli eğitimler sağlayan aracı bir kuruluşun bulunduğu bu modelde, aracılar fon sağlama, program bağlantıları, eğitim ve araştırma gibi değişik faaliyetlerde bulunabilirler. Bu faaliyetler uluslararası seviyeden, ulusal seviyeye, bölgesel seviyeden yerel ve bireysel seviyeye kadar her çeşit seviyede yer alabilir. Aracı kuruluşlar olarak hem ulusal hem de uluslararası boyutta hizmet veren sivil toplum örgütleri görev almaktadırlar (Dolun, 2005: 4).

2.3.9. Sivil Toplum Örgüt Modeli

Mikro kredi dağıtılması konusunda öncelikli role sahip olan sivil toplum örgütleri, değişen yoksullukla mücadele anlayışı çerçevesinde bu alanda önem kazanmışlar ve daha önce devletin görev aldığı birçok alanda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Günümüzde sivil toplum örgütleri hem doğrudan mikro kredi dağıtılmasında hem de dolaylı olarak bu konuda eğitim programları düzenlenmesinde görev almaktadırlar (Yunus, 2006: 145).

2.3.10. Grup Baskısı Modeli

Borçlular ve projeye katılan diğer kişiler arasında ahlaki ya da farklı nitelikteki bağlantılar yoluyla mikro kredinin geri ödenmesini temin etmeyi amaçlayan bir uygulamadır. Baskı grubu; diğer üyeler, topluluk lideri, sivil toplum örgütünün görevlileri ya da bankalardan oluşabilir (Dolun, 2005: 4).

2.3.11. Küçük İşletme Modeli

Bu model eğitim, teknik tavsiye, yönetim ilkeleri ve benzeri alanlarda destekleme programları şeklinde dolaylı yollarla uygulanabildiği gibi mikro kredi verilmesi ile doğrudan müdahalelerle de yürütülebilmektedir (Adaman ve Bulut, 2007: 118).

2.3.12. Köy Bankacılığı Modeli

Düşük gelirli 20-25 kişiden oluşmaktadır. İlk sermaye herhangi bir dış kaynaktan sağlanabilir ancak banka yönetimi üyeler tarafından yürütülür. Grubun her üyesi bireysel kredinin teminatını oluşturur (Yunus, 2006: 145).

2.3.13. Bireysel Model

Diğer modellerden farklı olarak herhangi bir grup veya grup baskısına ihtiyaç duyulmadan mikro krediler doğrudan borçluya verilmektedir (Dolun, 2005: 5).

2.4. Türkiye’de Mikro Kredinin Gelişimi ve Uygulamaları

Türkiye’de mikro kredi uygulamaları, 2000’nin başında kurumsallaşmış yaygınlık kazanmaya başlasa da, bu tarihten önce Türkiye Halk Bankası, Ziraat Bankası ve Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) tarafından düşük gelirli insanlara, küçük ölçekli bir iş kurmalarını sağlamak amacıyla mikro kredi hizmeti veriliyordu. Bunun yanı sıra Şubat 2001 krizinin hemen ardından uygulamaya konulan Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) kapsamında, gelir getirici bir iş kurmaları için yoksullara mikro kredi verilmesi öngörülmüyordu. Halk Bank, 1951 yılında başlattığı bir uygulamayla küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) gelir getirici faaliyetlerini sürdürebilmelerine destek sağlamak amacıyla kredi dağıtım sistemine geçti. Ancak bu kredileri almak için, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) üyesi olmak ve maddi teminat ya da kefil göstermek gerekiyordu. Bu nedenle de uygulama çok fazla yaygınlaşma alanı bulamadı. Halk Bank’ın bir diğer kredi hizmeti 1993 yılında ev kadınlarına yönelik bir programla hayata geçirildi. Bu uygulamada evinde tekstil ve giyim sektörüne yönelik üretim yapmak isteyen kadınların ihtiyaçları olan üretim araçlarını krediyle satın almaları amaçlanıyordu. Ancak bu program yeterince ilgi görmedi ve 1995 yılında sona erdirildi (Adaman ve Bulut, 2007: 119).

Ziraat Bankası da özellikle tarımsal işletmelere kredi sağlayarak mikro kredi hizmetleri sunuyordu. Ancak her iki bankadan da kredi alabilmek için yapılan işin formel sektörde kayıtlı olması ve maddi teminat gösterilmesi gibi zorunluluklar vardı. Bu durum, özellikle hiçbir malvarlığı olmayan yoksulları kapsam dışı bırakıyordu ve bu nedenle iki banka mikro kredi taleplerini yeterli bir şekilde karşılayamıyor ve sınırlı bir uygulama alanı bulabiliyordu. Bu açığı kapatmak üzere TKV tarafından mikro kredi uygulamaları başlatıldı. Vakıf, mikro kredileri daha fazla yaygınlaştırmak ve yoksullukla mücadelede katkıda bulunma amacıyla 1969'dan beri kırsal kesime yönelik küçük krediler sağlıyor ve çiftçilere ihtiyaç duydukları konularda eğitim ve danışmanlık hizmetleri veriyordu. TKV, kırsal bölgelerden olumlu sonuçlar alınca kalkınma faaliyetlerini kentsel alanlara kaydırmaya başladı. Girişimci Destek Fonu uygulamasıyla iş kurmak isteyen, ama maddi imkânı olmayan yoksullara kredi imkânları sağlıyor ve bazı kadın kuruluşlarıyla işbirliği yaparak kredilerin dağıtılmasında kadınlara öncelik veriyordu. Örneğin KAMER'in bilinç yükseltme eğitiminden geçen kadınlar TKV'ye yönlendiriliyor ve böylelikle onların kendi işlerini kurmaları sağlanıyordu. TKV, geri kalmış bölgelerde yoksul insanların bir iş edinmeleri ve mesleki beceriler kazanarak işlerini karlı bir şekilde yürütmeleri konusunda önemli bir katkıda bulundu; zirai kalkınmada ve yoksullukla mücadelede önemli aşama kaydetti. Ancak, bu alanda yürütülen çalışmaların yüksek maliyetli olması nedeniyle Vakıf 2003 yılında Girişimci Destek Fonu uygulamalarına ara verdi ve kredi dağıtımına tekrar başlamadı (Adaman ve Bulut, 2007: 120).

Yapısal uyum ve istikrar programlarının uygulandığı pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de bu programların ekonomik politikaları gereği gelir dağılımı adaletsizliği, yoksulluk ve işsizlik giderek artmaktadır. Özellikle Şubat 2001 krizinden sonra güçlü ekonomiye geçiş programıyla beraber dar gelirli insanlar arasında yoksullaşma ivmesi hızlanmıştır. Örneğin Türk-İş Araştırma Merkezi'nin Nisan 2001'de yaptığı yoksulluk araştırmasında yoksulluk sınırının (dört kişilik bir ailenin gıdanın yanı sıra giyim, kira, eğitim, kültür, ulaşım gibi temel ihtiyaçları için yapması gereken harcamanın) 657 milyon civarında olduğu saptanmıştı. Ancak aynı kurumun Haziran 2002'deki araştırmasına göre yoksulluk sınırı 1 milyarı aşmıştı. Bu rakamlara bakıldığında krizden sonraki dönemde yoksulluk sınırında hızlı bir yükseliş söz konusu olmuştur. SRAP'ın dayandığı temel düşünce de bu ekonomik krizle beraber yoksulların kendi kendilerine

başa çıkamayacakları bir sosyal risk ortamının oluşmuş olması ve bunun özellikle yoksullar üzerindeki etkilerinin hafifletilmesi gereğiydi. Bu anlamda SRAP, krizden sonra olası bir toplumsal patlamanın önüne geçmek için hayata geçirilmiş bir proje olarak düşünülebilir (Zabcı, 2002: 219).

Türkiye’de giderek artış gösteren yoksulluğa çözüm tartışmaları sürerken, emek piyasasından dışlanmış, devletten hiçbir destek alamayan ve kendi başının çaresine bakmak durumunda olan yoksul sayısı da giderek artış gösteriyordu. Bu durum, 2002 yılında Maya ve 2003 yılında GB’nin Türkiye’deki ilk örneği olan TGMP’nin kurulmasıyla, küçük ölçekli gelir projelerini destekleyen mikro kredi sisteminin kurumsallaşıp yaygınlaşmasına olanak sağladı (Zabcı, 2002: 219).

2.4.1. Iğdır’da Kadınların Genel Durumu

2.4.1.1. Iğdır İli Genel Bilgiler

Iğdır, Kars iline bağlı bir ilçe iken, ekonomik, sosyal ve coğrafi özellikleri dikkate alınarak, 27.05.1992 tarih ve 3806 sayılı kanun hükmünde kararname ile Türkiye’nin 76. ili olmuştur. Iğdır ili Doğu Anadolu Bölgesinin en doğusunda, Erzurum-Kars Bölümünde 39’-41’ kuzey paralelleri ile 43’-45’ doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Kuzey ve kuzeydoğu sınırını Aras Nehri ve bu nehrin yatağı boyunca geçen Ermenistan sınırı teşkil eder. Güneydoğusunda ve doğusunda Nahçıvan ve İran, güneyinde Ağrı ili, batı ve kuzeybatısında Kars ili yer almaktadır (Iğdır Valiliği: 218:2).

2.4.1.2. Iğdır’ın Sosyo-Ekonomik Yapısı

Iğdır Ovası ve çevresi “mikro-klima” alanı içine girmesi nedeniyle bölgede Akdeniz iklimine yakın karasal iklim şartları, yüksek kesimlerde ise yarı nemli soğuk iklim şartları hüküm sürer. Bu durum ilin iklim yapısının ve buna bağlı olarak da tarımsal üretimin bölgedeki diğer illerden farklı olmasına yol açmaktadır. Ovadaki şeker pancarı üretimi, buğday tarımı, meyvecilik ve sebzeçilik geçmişte olduğu gibi bugün de ovadaki en önemli tarımsal faaliyetler arasındadır. Iğdır Ovasının güneyindeki dağlık bölgede hakim ekonomik faaliyet, tahıl tarımı (buğday, arpa) ve hayvancılıktır. Bölgede, sanayi faaliyetleri henüz gelişmemiştir. Sanayi tesisleri genel olarak tarımsal üretimden sağlanan hammadde kaynaklarına dayanarak kurulmuştur (TÜİK, 2017: 12).

Iğdır sanayisi küçük işletmelerden oluşmaktadır. Bu işyerleri, hammadde kaynaklarının mevsimlik olarak sağlanmasına bağlı olarak, yılın belli dönemlerinde faaliyet gösterirler. Bu nedenle, çalıştırdıkları iş gücünün ancak bir-ikisi devamlı işgücü olup, diğerleri mevsimlik iş gücünden oluşmaktadır. İldeki atölye tipi sanayi faaliyetleri, birkaç köyde bulunan un değirmenleri dışında Iğdır il merkezinde bulunmaktadır. Koyun yetiştiriciliğinin önemli olduğu ve dolayısıyla yün hammaddesinin bol olarak üretildiği köylerde halı ve kilim dokumacılığı yaygındır. Iğdır'ın ticaret hayatında, 1992 Mayısında Dilucu gümrük kapısının açılmasıyla birlikte özellikle bavul ve mazot ticareti sayesinde önemli bir canlanma görülmüştür. Ticarî kazançlar, sanayi yatırımlarına kanalize edilememiş, spekülatif amaçlı yatırımlara kaymıştır (TÜİK, 2017: 13).

Demografik

Iğdır'da merkez ilçe dâhil olmak üzere 4 ilçe, 7 belediye ve 159 köy bulunmaktadır. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla: Iğdır Merkez, Tuzluca, Aralık ve Karakoyunlu'dur. Yüz ölçümü bakımından ise en büyük ilçesi Iğdır Merkez, en küçük ilçesi de Karakoyunlu'dur. Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Iğdır, 3546 kilometrekarelik yüz ölçümü ile Türkiye yüz ölçümünün %0,46'sına denk gelmektedir (TÜİK, 2017: 14).

Tablo 2.1. Yıllara Göre Iğdır'ın Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu

	Yıllar	Nüfus Miktarı	Nüfus Yoğunluğu
Iğdır	2010	181.866	51
	2011	184.025	51
	2012	183.486	51
	2013	184.418	51
	2014	188.857	53
	2015	190.409	53
	2016	190.424	53
	2017	192.056	54
Türkiye	2010	70.586.256	92
	2011	71.517.100	93
	2012	72.561.312	94
	2013	73.722.988	96
	2014	74.724.269	97
	2015	75.627.384	98
	2016	76.667.864	100
	2017	77.695.904	101

Kaynak: TÜİK Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

Tablodaki verilere göre, Türkiye nüfusu yıllar içinde istikrarlı bir artış göstermekteyken, benzer durum Iğdır için 2012 yılından itibaren geçerli olmaktadır. Iğdır'ın 2010 yılında 181.866 kişi olan nüfusu, yıllar içinde genel olarak bir artış göstererek 2014 yılına gelindiğinde 188.857 kişiye yükselmiştir. Nüfus yoğunluğu, bir ülkenin toprakları içinde kilometrekareye düşen insan sayısını göstermektedir. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminin 2017 yılı verilerine göre, Iğdır'da kilometrekareye 54 insan düşmektedir. Türkiye nüfusunun 2010 yılında %0,26'sını oluşturan Iğdır nüfusu, 2017 yılına gelindiğinde ise ülke nüfusunun %0,25'ini oluşturur hale gelmiştir.

Aşağıdaki tabloda nüfus artış hızındaki değişim Türkiye ve Iğdır için 2007 ve 2014 yılları arasındaki dönem için gösterilmektedir. 2010–2017 yılları arasındaki dönemde nüfus artış hızı Türkiye için pozitif bir seyirde devam ederken, Iğdır'da ise 2011–2012 dönemi dışında Türkiye'dekine benzer bir durum yaşanmıştır. 2011–2012 döneminde nüfus artış hızının negatif bir sonuç almasının nedeni, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Iğdır'ın Yıllık Nüfus Artış Hızı

	Yıllar	Nüfus Miktarı
Iğdır	2010-2011	11,8
	2011-2012	-2,9
	2012-2013	5,1
	2013-2014	23,8
	2014-2015	8,2
	2015-2016	0,1
	2016-2017	8,5
Türkiye	2010-2011	13,1
	2011-2012	14,5
	2012-2013	15,9
	2013-2014	13,5
	2014-2015	12,0
	2015-2016	13,7
	2016-2017	13,3

Kaynak: TÜİK Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

Iğdır ilinin nüfus artışı son yıllarda aldığı göçlere bağlı olarak artış eğilimindedir. Cumhuriyet Dönemi'nin 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında 3,716 olan merkez ilçe nüfusu, 1940'ta 9,465'i bulmuş; ancak II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri nedeniyle 1950'de 7,826'ya düşmüştür. 1956 yılından itibaren Devlet Su İşleri Genel

Müdürlüğü'nün başlattığı sulama projeleri sonucu artan tarımsal etkinlikler şehir merkezinde nüfusun artmasını sağlamıştır. Tarımda yaşanan bu gelişmelerin dışında ilin yakaladığı yüksek gelişme hızı, özel sektörün güçlü yapısı ve yapılan yatırımlardan alınan olumlu sonuçlar Iğdır göç almasına ve nüfusunun sürekli olarak artmasına yol açmaktadır (SERKA, 2018: 12).

Tablo 2.3. Iğdır'da Nüfusun Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı (Bin Kişi)

	Yıl	Cinsiyet	Toplam	0-19	20-39	40-59	60-79	80+
Iğdır	2013	Toplam	183.486	82.945	58.069	29.391	11.336	1.745
		Erkek	94.611	42.668	31.031	14.905	5.330	677
		Kadın	88.875	40.277	27.038	14.486	6.006	1.068
	2014	Toplam	184.418	83.212	57.654	29.786	11.827	1.939
		Erkek	94.443	42.806	30.191	15.191	5.523	732
		Kadın	89.975	40.406	27.463	14.595	6.304	1.207
	2015	Toplam	188.857	83.540	60.560	30.655	12.040	2.062
		Erkek	97.770	43.033	32.657	15.690	5.639	751
		Kadın	91.087	40.507	27.903	14.965	6.401	1.311
	2016	Toplam	190.409	83.362	60.655	31.733	12.441	2.218
		Erkek	98.537	43.007	32.634	16.269	5.823	804
		Kadın	91.872	40.355	28.021	15.464	6.618	1.414
	2017	Toplam	190.424	82.548	60.002	32.608	12.850	2.416
		Erkek	98.008	42.600	31.805	16.723	5.972	908
		Kadın	92.416	39.948	28.197	15.885	6.878	1.508
Türkiye	2013	Toplam	72.561.312	25.093.954	24.205.322	15.817.444	6.554.492	890.100
		Erkek	36.462.470	12.879.205	12.274.835	7.961.082	3.031.087	316.261
		Kadın	36.098.842	12.214.749	11.930.487	7.856.362	3.523.405	573.839
	2014	Toplam	73.722.988	25.155.889	24.481.793	16.265.616	6.838.077	981.613
		Erkek	37.043.182	12.910.518	12.421.196	8.189.862	3.174.494	264.195
		Kadın	36.679.806	12.245.371	12.060.597	8.075.754	3.663.583	634.501
	2015	Toplam	74.724.269	25.204.158	24.659.200	16.803.709	7.004.340	1.052.862
		Erkek	37.532.954	12.934.935	12.506.530	8.462.290	3.254.525	374.674
		Kadın	37.191.315	12.269.223	12.152.670	8.341.419	3.749.815	678.188
	2016	Toplam	75.627.384	25.262.731	24.732.871	17.281.261	7.199.156	1.151.365
		Erkek	37.956.168	12.965.246	12.534.179	8.690.061	3.349.176	417.506
		Kadın	37.671.216	12.297.485	12.198.692	8.591.200	3.849.980	733.859
	2017	Toplam	76.667.864	25.327.536	24.870.174	17.818.000	7.390.881	1.261.273
		Erkek	38.473.360	13.002.486	12.607.294	8.956.080	3.432.931	474.569
		Kadın	38.194.504	12.325.050	12.262.880	8.861.920	3.957.950	786.704

Kaynak: TÜİK Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

Tablo 2.3'teki veriler incelendiğinde, Türkiye'de ve Iğdır'da genç ve çalışma çağındaki nüfusun fazla olduğu görülmektedir. İşgücü ve çalışabilir nüfus açısından bu durum Türkiye ve Iğdır açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Fakat bu mevcut potansiyelin doğru ve etkin kullanılması gerekmektedir. Yatırımların doğru sektörlere kanalize edilmesi ve yeni iş sahalarının açılması ile bu potansiyel birleştirilebilirse, gerek ülke gerekse il açısından üretimde önemli bir artış sağlanabilir.

Tablodaki verilere göre Türkiye ve Iğdır arasındaki bir diğer ortak nokta ise, erkek nüfusunun kadın nüfusa oranla daha fazla olmasıdır.

Tablo 2,4'te Türkiye ve Iğdır açısından göç durumu 1998'ten 2017'e kadar dönemler itibariyle verilmiştir. Tablodaki bilgiler incelendiğinde, 1998'ten 2017'e kadar Iğdır'ın dışarıya verdiği göçün daha çok olduğu görülmektedir. Dalgalı bir seyir izleyen net göç hızı 2010-2011 yılında en yüksek düzeye yükselse de (-%20,4), bu dönemden itibaren genel olarak azalan bir seyir izlemiştir.

Tablo 2.4. 1998-2017 Döneminde Iğdır'da Göç Durumu

	Yıllar	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı %
Iğdır	2016-2017	192.056	7.407	9.453	-2.046	-10,6
	2015-2016	190.424	6.882	9.779	- 2.897	-15,1
	2014-2015	190.409	6.429	8.632	- 2.203	-11,5
	2013-2014	188.857	6.915	8.579	- 1.664	-8,8
	2012-2013	184.418	6.667	8.353	- 1.686	-9,1
	2011-2012	183.486	5.179	7.986	- 2.807	-15,2
	2010-2011	184.025	5.559	9.356	- 3.797	-20,4
	1998-2003	145.602	11.944	13.305	- 1.361	-9,3
Türkiye	2016-2017	77.695.904	2.681.275	2.681.275	0	0
	2015-2016	76.667.864	2.534.279	2.534.279	0	0
	2014-2015	75.627.384	2.317.814	2.317.814	0	0
	2013-2014	74.724.269	2.420.181	2.420.181	0	0
	2012-2013	73.722.988	2.360.079	2.360.079	0	0
	2011-2012	72.561.312	2.236.981	2.236.981	0	0
	2010-2011	71.517.100	2.273.492	2.273.492	0	0
	1998-2003	60.752.995	4.788.193	4.788.193	0	0

Kaynak:TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017

Eğitim Göstergeleri

Eğitim, gerek bir il için gerek de ülke için kalkınmada güçlü bir etken olmakla birlikte ekonomik gelişmenin sağlanabilmesinde önemli yer tutan bir faktördür. Aşağıdaki tabloda Türkiye ve Iğdır'daki okuma yazma verileri yer almaktadır. 2013'ten 2017 yılına kadar geçen dört yıllık süreçte Türkiye ve Iğdır'daki okuma yazma bilmeyenlerin sayısında sürekli bir azalma yaşanırken, bilenlerin sayısında ise düzenli bir artışın olması hem ülke hem de il açısından eğitim sisteminde önemli bir gelişme yaşandığının somut bir kanıtıdır. Fakat yaşanan bu olumlu gelişmeye karşın, hem Türkiye'de hem de Iğdır'da okuma yazma bilmeyenlerinin çoğunluğunun kadın nüfustan oluşması da dikkat çekici bir başka noktadır.

Tablo 2.5. Iğdır’da Okuma-Yazma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

	Yıl	Cinsiyet	Toplam	Okuma Bilmeyen	Yazma	Okuma Bilen	Yazma	Bilinmeyen
Iğdır	2013	Toplam	159.971	23.498		123.939		123.939
		Erkek	82.438	5.524		70.133		6.781
		Kadın	77.533	17.974		53.806		5.753
	2014	Toplam	160.401	17.786		131.530		11.085
		Erkek	82.083	3.493		72.766		5.824
		Kadın	78.318	14.293		58.764		5.261
	2015	Toplam	164.314	15.490		142.173		6.651
		Erkek	85.128	2.820		78.808		3.500
		Kadın	79.186	12.670		63.365		3.151
	2016	Toplam	165.476	14.832		144.601		6.043
		Erkek	85.752	2.669		79.950		3.133
		Kadın	79.724	12.163		64.651		2.910
2017	Toplam	165.122	14.160		145.145		5.817	
	Erkek	84.979	2.536		79.522		2.921	
	Kadın	80.143	11.624		65.623		2.896	
Türkiye	2013	Toplam	65.049.093	4.672.257		57.344.379		3.032.457
		Erkek	32.612.307	915.054		30.039.678		1.657.575
		Kadın	32.436.786	3.757.203		27.304.701		1.374.882
	2014	Toplam	66.133.461	3.825.644		59.252.746		2.782.071
		Erkek	33.151.580	3.825.644		59.525.746		2.782.071
		Kadın	32.978.881	3.125.244		28.542.644		1.310.993
	2015	Toplam	67.045.635	3.171.270		61.889.739		1.984.626
		Erkek	33.602.627	553.704		32.013.033		1.035.890
		Kadın	33.443.008	2.617.566		29.876.706		948.736
	2016	Toplam	67.877.379	2.788.757		63.347.643		1.740.979
		Erkek	33.998.532	475.068		32.628.320		895.144
		Kadın	33.878.847	2.313.689		30.719.323		845.835
	2017	Toplam	68.735.145	2.654.643		64.374.134		1.706.368
		Erkek	34.421.110	449.328		33.098.329		873.453
		Kadın	34.314.035	2.205.315		31.275.805		832.915

Kaynak:TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017

Aşağıdaki tabloda Iğdır’ın ilçelerindeki eğitim düzeyi ve cinsiyet durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Tablo 2,6’daki bilgilere göre, okuma yazma bilmeyen nüfusun çoğunluğu Iğdır Merkez’de ve Tuzluca’da yer almaktadır. Yüksek lisans ve doktora gibi üst düzey eğitim alan nüfusun büyük kısmı ise Merkez ve Aralık’ta bulunmaktadır. Tablodaki bilgilere göre dikkat çekici olan bir diğer nokta ise Iğdır ve ilçelerinde yaşayan halkın büyük bir kısmının eğitim düzeyinin ilköğretim seviyesinde olmasıdır. Bu durum ilin eğitim durumunun düşük olduğunu gözler önüne sermektedir.

Tablo 2.6. İğdır ve İlçelerine Göre Eğitim Düzeyi (2017)

	Bitirilen Eğitim Düzeyi	Toplam	Erkek	Kadın
İğdır	Toplam	127,991	65,997	62,094
Merkez	Okuma Yazma Bilmeyen	9,125	1,677	7,448
	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	10,610	4,552	6,058
	İlkokul Mezunu			
	İlköğretim Mezunu	14,543	7,935	6,608
	Ortaokul Veya Dengi Okul Mezunu	20,536	11,856	8,680
	Lise Veya Dengi Okul Mezunu	3,038	1,921	1,117
	Yüksekokul Veya Fakülte Mezunu	16,759	9,764	6,995
	Yüksek Lisans Mezunu	8,574	4,881	3,693
	Doktora Mezunu	476	297	179
	Bilinmeyen	102	74	28
TOPLAM	3,439	1,673	1,766	
	87,202	44,630	42,572	
Aralık	Okuma Yazma Bilmeyen	1,575	237	1,338
	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	1,489	649	840
	İlkokul Mezunu			
	İlköğretim Mezunu	3,475	1,873	1,602
	Ortaokul Veya Dengi Okul Mezunu	4,136	2,518	1,618
	Lise Veya Dengi Okul Mezunu	435	303	132
	Yüksekokul Veya Fakülte Mezunu	1,812	1,114	698
	Yüksek Lisans Mezunu	775	494	281
	Doktora Mezunu	42	30	12
	Bilinmeyen	6	5	1
TOPLAM	543	291	252	
	14,288	7,514	6,774	
Karakoyunlu	Okuma Yazma Bilmeyen	1,246	214	1,032
	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	1,066	456	610
	İlkokul Mezunu			
	İlköğretim Mezunu	1,968	1,075	893
	Ortaokul Veya Dengi Okul Mezunu	2,491	1,498	993
	Lise Veya Dengi Okul Mezunu	494	326	168
	Yüksekokul Veya Fakülte Mezunu	1,428	905	523
	Yüksek Lisans Mezunu	471	275	196
	Doktora Mezunu	19	15	4
	Bilinmeyen	3	--	3
TOPLAM	622	306	316	
	9,808	5,070	4,738	
Tuzluca	Okuma Yazma Bilmeyen	2,161	386	1,775
	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	2,724	1,230	1,494
	İlkokul Mezunu			
	İlköğretim Mezunu	3,725	2,082	1,643
	Ortaokul Veya Dengi Okul Mezunu	4,080	2,460	1,620
	Lise Veya Dengi Okul Mezunu	475	349	126
	Yüksekokul Veya Fakülte Mezunu	1,592	1,062	530
	Yüksek Lisans Mezunu	776	480	296
	Doktora Mezunu	24	18	6
	Bilinmeyen	6	5	1
TOPLAM	1,130	611	519	
	16,693	8,683	8,010	

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle İğdır, 2017

Sağlık Göstergeleri

Iğdır'da sağlık hizmetleri, 1 tanesi özel hastane olmak üzere toplam 4 hastane, 1 ağız ve diş sağlığı merkezi, 4 toplum sağlığı merkezi ve 21 aile sağlığı merkezi tarafından yürütülmektedir. Iğdır il merkezinde bulunan 220 yataklı Devlet Hastanesi, B grubu standartlarda olup, ek binaları ile hizmet sunmakta ve mevcut kapasitesi ile ilin ihtiyacını karşılayamamaktadır (SERKA, 2018: 15). Tablo 2,7'de 2017 yılı için Türkiye ve Iğdır'da bin kişi başına düşen sağlık personeli sayısı ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2.7. Iğdır'da Kişi Başına Düşen Sağlık Personeli

	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Toplam Hekim	Diş Hekimi	Eczacı	Sağlık Memuru	Hemşire	Ebe
Türkiye	1,15	0,53	1,67	0,29	0,36	1,28	1,56	0,68
Iğdır	0,48	0,6	1,08	0,18	0,22	0,95	1,16	0,76

Kaynak: SERKA, Iğdır'ın Sosyo – Ekonomik Durumu, 2018.

Tablodaki verilere göre Iğdır'ın, Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında bin kişiye düşen toplam hekim sayısı bakımından büyük ihtiyaç içinde olduğu görülmektedir. İlin sahip olduğu uzman hekim ortalaması (0,48) Türkiye genelinin (1,15) yaklaşık yarısından azdır. Bu karşılaştırmalardan da açıkça görülebileceği gibi Iğdır'ın temel sağlık göstergeleri bakımından hemen hemen tüm değerlerde Türkiye genelinin gerisinde olduğu söylenebilir. Iğdır sadece, pratisyen hekim sayısı (0,6) ile ebe sayısında (0,76) Türkiye ortalamasının üzerine çıkabilmiştir.

Tablo 2.8. Iğdır'daki Sağlık Personeli Sayısı

Türkiye	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Toplam Hekim	Diş Hekimi
2013	56973	35763	20415	113151	19959
2014	60655	35911	22075	118641	20589
2015	63563	38818	21066	123447	21432
2016	66064	39712	20253	126029	21099
2017	70103	38877	20792	129772	21404
Türkiye	Eczacı	Sağlık Memuru		Hemşire	Ebe
2013	24778	89540		99910	47673
2014	25201	93550		105176	49357
2015	26506	99302		114772	50343
2016	26089	110862		124982	51905
2017	26571	122663		134906	53466
Iğdır	Uzman Hekim	Pratisyen Hekim	Asistan Hekim	Toplam Hekim	Diş Hekimi
2013	70	99	-	169	16
2014	73	94	-	167	20
2015	89	111	-	200	33
2016	80	110	-	190	29
2017	91	109	-	200	27
Iğdır	Eczacı	Sağlık Memuru		Hemşire	Ebe
2013	36	151		212	134
2014	39	175		182	142
2015	41	189		214	140
2016	40	248		266	145
2017	32	209		278	133

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Ardahan, 2017 ve TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

Tablo 2,8'deki verilere göre 2013–2017 yılları arasındaki dönemde Türkiye'deki ve Iğdır'daki toplam sağlık personeli sayısında genel olarak bir artış yaşandığı görülmektedir. Türkiye'nin aksine Iğdır'da yıllar içinde sadece eczacı ve ebe sayısında azalış yaşanmıştır. 2013 yılında Türkiye'deki toplam hekimlerin %0,14'ü Iğdır'dayken, 2017 yılında bu oran %0,15'e yükselmiştir. Yaşanan bu artışa rağmen Iğdır'daki toplam hekim sayısının yeterli olmadığı söylenebilir.

Bölgede Iğdır dışında sadece Ağrı'da özel hastane bulunmaktadır. Aile sağlığı merkezlerinin az sayıda olmasının nedeni, Iğdır'ın gerek ilçe gerekse de nüfus sayısı bakımından küçük bir il olmasıdır. Iğdır il merkezinde Devlet Hastanesi ve Özel Hastane bulunmaktadır. Ayrıca, ilin üç ilçesinin ikisinde Devlet Hastanesi vardır. Karakoyunlu'da sadece Aile Sağlık Merkezi bulunmakta olup, hastane mevcut değildir (SERKA, 2018: 17).

Ekonomik Göstergeler

Iğdır'da ticari aktiviteler yeterince organize olmamış, küçük esnaf ve sanatkârlardan oluşmaktadır. Ağırlıklı olarak tarımsal ve hayvansal ürünler, gıda, giyim, ev araç ve gereçleri, inşaat malzemeleri ile diğer tüketim malları ticarete konu olmaktadır. Iğdır merkezde 317 üyeli bir adet küçük sanayi sitesi mevcuttur. İl merkezinde bulunan Küçük Sanayi Sitesi (KSS) 1975 yılında kurulmuştur. Ancak KSS'yi kuran kooperatifin mahkeme kararı ile 2005 yılında iflasına karar verilmiş ve borçlarına karşılık elindeki gayrimenkulü satılmıştır. Hâli hazırda bir yönetimi bulunmamaktadır. Iğdır'ın önemli tüketim kitlelerinin bulunduğu şehirlere uzak olması, 3 ülkeyle 3 sınır kapısı olmasına rağmen sadece birisini aktif olarak kullanabilmesi ilin ticari hayatını olumsuz etkilemekte olup gerçek potansiyelini kullanmasına engel olmaktadır (SERKA, 2018: 18).

Aşağıdaki tabloda Türkiye ve Iğdır'daki işgücüne katılım oranı, istihdam oranı ve işsizlik oranı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Iğdır'daki işgücüne katılım ve istihdam oranının ise Türkiye ortalamasının üzerinde yer aldığı gözlemlenmektedir. Iğdır'daki iş olanaklarının sınırlı olması ve nüfusun az olmasının işgücüne katılım ve istihdam oranının yüksek çıkmasının sebepleri olduğu söylenebilir.

Tablo 2.9. Iğdır'ın Temel İşgücü Göstergeleri

İşgücüne Katılma Oranı (%)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Türkiye	46,9	47,9	48,8	49,9	50,0	50,8
Iğdır	48,9	48,5	51,0	55,4	56,4	58,6
İstihdam Oranı (%)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Türkiye	41,7	41,2	43,0	45,0	45,4	45,9
Iğdır	45,7	42,4	45,3	49,6	52,0	54,5
İşsizlik Oranı (%)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Türkiye	11,0	14,0	11,9	9,8	9,2	9,7
Iğdır	6,7	12,6	11,1	10,4	7,8	6,9

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, Bölgesel Sonuçlar, (2012, 2017).

Aşağıdaki tabloda veriler ışığında Iğdır'daki girişim sayılarının Türkiye ortalamasının çok altında olduğu söylenebilir. Bu durumun sebepleri; yatırımcıların bölgeye yönlendirilememesi, yatırımcılara uygun yatırım ortamlarının sağlanamaması,

il ekonomisinde yaşanan dönüşüm süreci, mesleki öneme gerekli önemin verilmemesi ve kalifiye elemanların uygun iş bulamaması nedeniyle ilden göç etmesidir. 2017 yılında Türkiye’deki toplam girişimlerin %0,20’si Iğdır’da bulunmaktadır. Tablodaki bilgilere göre Iğdır’da en aktif olan girişim dallarının “Toptan ve Perakende Ticaret” ile “Ulaştırma ve Depolama” faaliyetleri olduğu görülmektedir. Bu faaliyetlerin Türkiye içindeki payları ise sırasıyla %0,20 ve %0,43’tür. Iğdır’daki alt imalat kollarında faaliyet gösteren işyerleri sayısı incelendiğinde, ilde öne çıkan işletmelerin Küçük Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Bölgesi’nde yer aldığı gözlemlenmektedir. Söz konusu işyerleri dışında kimyasal ürünlerin imalatı, un fabrikaları, bims imalatı, tuğla fabrikası, tekstil fabrikaları ve beton santralleri bulunmaktadır (SERKA, 2018: 20).

Tablo 2.10. Iğdır’da İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları

	Toplam	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	Madencilik ve Taşocakçılığı	İmalat	Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	İnşaat	
Türkiye	3.529.541	30.389	7.324	426.785	4.578	253.747	
Iğdır	6963	36	4	418	1	218	
	Toptan ve Perakende Ticaret	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	Ulaştırma ve depolama	Finans ve Sigorta Faaliyetler	İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	Eğitim	
Türkiye	1.241.728	305.526	561.113	26.964	42.838	28.821	
Iğdır	2454	573	2437	37	11	40	
	Gayrimenkul Faaliyetleri	Bilgi ve İletişim	Su Temini ve İyileştirme Faaliyetleri	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	Kültür, Sanat, Eğlence ve Spor	Diğer Hizmet Faaliyetleri
Türkiye	51.399	40.790	3.612	192.896	48.825	34.458	228.748
Iğdır	42	69	1	179	46	61	336

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

Iğdır ekonomisinde tarım ve hayvancılığın önemli bir yeri bulunmaktadır. Tablodaki verilere göre, Türkiye açısından tarım ve hayvancılık sektörlerinden elde edilen toplam üretim değerinde genel olarak düzenli bir artışın olduğu görülmektedir. Bitkisel üretim, canlı hayvan ve hayvansal üretim değerleri açısından benzer durum Iğdır ekonomisi içinde söz konusudur.

Tablo 2.11. Iğdır’da İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları (2017)

Türkiye	Toplam	Bitkisel Üretim Değeri	Canlı Hayvan Değeri	Hayvansal Üretim Değeri
2007	68.393.848	40.569.390	14.380.595	13.443.323
2008	79.649.112	45.680.438	18.395.078	15.573.596
2009	88.364.969	50.939.687	20.919.260	16.506.022
2010	96.356.615	54.515.463	22.943.481	18.897.671
2011	104.375.170	56.787.424	24.666.2	22.921.524
2012	115.348.167	66.010.114	25.521.071	23.816.982
2013	123.023.786	68.267.486	28.145.579	26.610.721
2014	165.039.291	80.038.126	46.873.045	38.128.120
2015	191.627.972	88.979.273	60.076.917	42.571.782
2016	200.815.472	87.946.988	63.546.623	49.321.861
2017	190.605.101	92.489.688	57.656.092	40.459.321
Iğdır	Toplam	Bitkisel Üretim Değeri	Canlı Hayvan Değeri	Hayvansal Üretim Değeri
2007	202.527	70.846	100.324	31.357
2008	288.991	109.773	135.895	43.323
2009	329.722	122.660	159.480	47.582
2010	353.513	135.118	165.905	52.490
2011	363.986	119.325	177.869	66.792
2012	420.400	136.595	207.045	76.760
2013	448.327	152.187	234.930	61.210
2014	753.567	110.447	426.325	216.795
2015	826.146	134.665	588.385	103.096
2016	788.111	141.953	529.140	117.018
2017	719.553	202.964	447.924	68.665

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

Tarım ve hayvancılık sektörlerinden elde edilen toplam üretim değerleri açısından 2007 yılında Türkiye’nin elde ettiği değer %0,30’u Iğdır tarafından karşılanırken, 2017 yılına gelindiğinde bu oran %0,38’e yükselmiştir. Tablodaki veriler incelendiğinde, Iğdır açısından en çok üretim değeri artışının sağlandığı sektör canlı hayvan üretim değeridir. 2007 yılında Türkiye’nin canlı hayvan değerinin %0,70’ini Iğdır sağlamaktayken bu oran 2017 yılında artarak %0,78’e yükselmiştir. Iğdır’daki tarım işletmelerinin çoğunluğu aile işletmeleri şeklindedir ve çalışanların da çoğunluğu ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. İldeki tarım işletmeleri, arazi büyüklüğü bakımından genellikle büyük ölçekli işletmeler değildir. Buna rağmen, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarında, işletmelerin büyük çoğunluğunun 25 ile 200 dekar arası araziye sahip tarım işletmeleri olduğu görülmektedir (SERKA, 2018: 22).

Bölge coğrafi yapısı ve sahip olduğu geniş çayır ve mera varlığı nedeniyle hayvancılığa elverişli durumdadır. İkliminin yem bitkisi üretimine uygun olması hayvancılığın bölgede gelişmesine katkıda bulunurken, ikliminin yumuşak olması hem

büyükbaş hem de küçükbaş hayvancılığı konusunda avantaj sağlamaktadır. Ayrıca süt yönlü besicilikte de elverişli bir konumdadır. Iğdır'ın tarımdaki potansiyeli, beraberinde tarıma dayalı sanayiye de getirmiştir. Bu anlamda Iğdır'da meyve suyu tesisleri, salça tesisi, un fabrikaları, yem fabrikası, süt ve et işleme tesisleri, bal paketleme, dondurma imalatı gibi tarıma dayalı sanayi tesislerinin olduğu görülmektedir. Sulu tarımın yaygınlığı nedeniyle ekilen şeker pancarını işleyecek şeker fabrikalarının Kars ve Ağrı'da bulunması ve fabrikaların ihtiyacının büyük ölçüde Iğdır'dan karşılanması ise bir handikap oluşturmaktadır. Bu nedenle her ikisi de Iğdır'a yaklaşık 140 km mesafede bulunan Kars ve Ağrı şeker fabrikaları verimli çalışmamaktadır (SERKA, 2018: 24).

Iğdır'da tarım arazilerinin alanı toplam yüzölçümünün %33'ünü oluşturmaktadır. Tarım arazilerinin %81'i sulanabilir olmasına rağmen, hali hazırda bu arazilerin %69'u sulanmaktadır. Tarım sektörüne yönelik olarak son yıllarda yapılan kamu yatırımları özellikle sulama alanında ihtiyaçların karşılanması açısından önem arz etmektedir. Söz konusu kamu yatırımlarının başında Ünlendi Barajı gelmektedir. Bu proje kapsamında Iğdır Ovası'nın Tuzluca Bölgesi sulu tarıma açılacak ve Iğdır'ın içme suyu ihtiyacı da karşılanacaktır (SERKA, 2018: 25).

Iğdır'ın üç ülke ile sınırı olması dolayısıyla dış ticaretin ilin ekonomisine katkıları söz konusudur. Dilucu Sınır Kapısı'ndan sağlanan dış ticaretin il ekonomisine katkıları olsa da, bu etkiler diğer iki sınır kapası aktif olmadığından dolayı istenen seviyede değildir.

Tablo 2.12. Iğdır’da Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (Bin \$)

	Toplam	Tarım ve Ormancılık	Balıkçılık	Madencilik ve Taş Ocakçılığı	İmalat
2010- Türkiye	85.534.676	3.480.539	130.858	1.146.326	80.246.109
2010- Iğdır	54.500	4.123	--	5	50.372
2011- Türkiye	107.271.750	3.725.213	158.252	1.660.895	101.081.873
2011- Iğdır	68.582	4.095	--	3	64.484
2012- Türkiye	132.027.196	3.725.213	240.330	2.155.150	125.187.659
2012- Iğdır	86.497	2.792	--	6	83.699
2013- Türkiye	102.142.613	4.347.483	188.990	1.682.915	95.449.246
2013- Iğdır	79 642	3567	--	37	76036
2014- Türkiye	113.883.219	4.934.710	156.014	2.687.124	105.466.686
2014- Iğdır	101692	3217	--	16	98446
2015- Türkiye	134.906.869	5.166.596	186.017	2.805.449	125.962.537
2015- Iğdır	98080	4556	6	92	93398
2016- Türkiye	152.461.737	5.188.858	190.340	3.160.765	143.193.911
2016- Iğdır	84662	1478	5	65	83063
2017- Türkiye	151.802.637	5.653.323	258.177	3.879.449 296	141.358.199
2017- Iğdır	130885	1319	--	--	129229
	Toplam	Elektrik, Gaz ve Su	Toptan ve Perakende Ticaret	Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	Diğer Hizmet Faaliyetleri
2010- Türkiye	85.534.676	123.593	405.435	425	1.390
2010- Iğdır	54.500	--	--	--	--
2011- Türkiye	107.271.750	168.839	473.923	1.399	1.356
2011- Iğdır	68.582	--	--	--	--
2012- Türkiye	132.027.196	73.324	430.465	1.882	1.675
2012- Iğdır	86.497	--	--	--	--
2013- Türkiye	102.142.613	139.740	330.550	1.248	2.440
2013- Iğdır	79 642	--	1	--	--
2014- Türkiye	113.883.219	181.375	451.656	2.037	3.617
2014- Iğdır	101692	--	12	--	--
2015- Türkiye	134.906.869	148.789	631.901	583	4.997
2015- Ardahan	1.595	--	28	--	--
2015- Iğdır	98080	--	--	--	--
2016- Türkiye	152.461.737	190.211	534.800	544	2.307
2016- Iğdır	84662	--	51	--	--
2017- Türkiye	151.802.637	28.970	605.984	3.422	15.113
2017- Iğdır	130885	--	41	--	--

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Iğdır, 2017.

2008 yılında Türkiye’nin gerçekleştirdiği toplam ihracatın %0,056’sı Iğdır’da gerçekleşirken, 2013 yılına gelindiğinde bu oran %0,086’ya yükselmiştir. Bu oran dış ticareti geliştirmekte olan Türkiye’nin bir ili için normal kabul edilebilir fakat bir sınır ili için oldukça düşük olduğu söylenebilir. 2017 yılında Iğdır’da ihracatın yapılmadığı faaliyet türleri şunlardır: Balıkçılık, Elektrik, Gaz ve Su, Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri ile Diğer Hizmet Faaliyetleridir. Sadece Dilucu Sınır Kapısı’nın aktif olması dolayısıyla Iğdır’ın ihracat rakamlarının olması gerekenden daha düşük seviyede olduğu söylenebilir. Iğdır, Türkiye’nin Azerbaycan, İran ve Ermenistan olmak üzere üç ülke ile

sınır kapısı bulunan tek ilidir. Bu sınır kapıları Ermenistan ile Alican Kara Sınır Kapısı, İran ile Boralan Kara Sınır Kapısı ve Azerbaycan ile Dilucu Kara Sınır Kapısıdır. Kapılardan sadece Nahçıvan'a açılan Dilucu Sınır Kapısı faaliyettedir. Türkiye ile Nahçıvan arasındaki tek kara bağlantı noktası Iğdır'da yer almaktadır (SERKA, 2018: 27).

Son yıllarda Iğdır, Iğdır Havalimanı, Kars-Iğdır-Nahçıvan demiryolu ve yenilenen Dilucu Sınır Kapısı gibi büyük kamu yatırımlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bu gelişmeler, bölgenin ve ilin Türkiye'nin dış ticareti açısından ileride çok önemli roller üstleneceğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu gelişmeler ışığında, ilde sanayi ve ticaretin gelişimi noktasında önemli bir fırsatın var olduğu söylenebilir. Dış ticaret konusunda yaşanan en önemli gelişme 25 Ocak 2013'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca Iğdır'da iç gümrük konusunda yetkilendirilmiş Iğdır Gümrük Müdürlüğünün kurulması kararı olmuştur (SERKA, 2018: 29).

2.5. Dünya Geneline Mikro Kredi Uygulamaları

2.5.1. Asya

Nepal, Hindistan, Sri Lanka, Endonezya ve Pakistan gibi birçok Asya ülkesinde GB Mikro Kredi Programı'nın uygulama alanı bulması konusunda zorlanılmamıştır. Dünyadaki yoksulların beşte dördünün Asya'da yaşadığını düşündüğümüz zaman bu durumun iyi bir şey olduğunu anlamak daha kolay olacaktır. Asya ülkelerinde Grameen'in çok fazla bir sorunla karşılaşmamış olmasına en güzel örneklerden birisi de Hindistan'dır, katı bir kast sisteminin olduğu bu ülkede dahi GB Mikro Kredi Programı kendine yer edinebilmiştir (Yunus, 2006: 147).

Asya sayı bakımından en çok Mikro Finans Kurumu'na ve bu kurumların yapmakta olduğu sosyal yardıma ev sahipliği yapmaktadır. Bu kadar fazla MFK'nın bulunmasına rağmen Asya'daki sosyal yardımların miktarı ve kapsamı her geçen gün artmaktadır. Ancak tüm bunlar karşısında hala milyonlarca insanın resmi veya yarı resmi herhangi bir yoldan bu tür yardımlara erişemediği de bir gerçektir. Asya'da ilk olarak 1986 yılında Profesör David S. Gibbons tarafından Bangladeş'teki yoksul bir bölgeye yapılan ziyaret sonucunda GB Mikro Kredi Programı Malezya'da

başlatılmıştır. Malezya Bilim Üniversitesi'nin ve Asya Pasifik Kalkınma Merkezi'nin desteği ile başlayan bu uygulama zamanla sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır. Malezya'daki uygulama Bangladeş'teki gibi etkin şekilde gitmemiştir ve bu konuda Muhammed Yunus'a başvurulmuştur. Yunus'un görevlendirdiği arkadaşlarının raporu sonucunda bu uygulamanın GB uygulaması ile çok da alakalı olmadığı görülmüştür. Daha sonraki süreçte Malezya uygulamalarını Bangladeş GB uygulamasına benzer hale getirmişler ve netice de başarıyı yakalamışlardır. Malezya'nın kırsalında program yaklaşık 30.000 aileye el uzatmış olup, Gibbons ise bu işi tüm Asya'ya yayma görevini üstlenmiştir. Bu çabaların sonucunda Filipinlerde dahi 32 farklı Grameen benzeri program ile GB programı faaliyete geçirilmiştir. Asya'daki insan sayısı bakımında en kalabalık ülke olan Çin'de de hükümetler insanların kendi kendilerine yardım etmelerine engel olmamalarının sonucunda GB programları uygulama alanı bulmuştur. Çin hükümetince kabul edilen yoksul insan sayısı 80 milyondur ancak resmi olmayan rakamlara göre bu oran çok daha fazladır (Küçükcalay ve Türkcan, 2004: 36).

Çin Mikro Finans Kurumu'nun (China Association for Micro finance) raporuna göre mikro krediye inanılmaz derecede talep vardır. Bu talebin yüksek olmasının sebebi ise ülke nüfusunun yaklaşık 120 milyonun yoksul olmasıdır. Çin'de en çok yoksul kimseler kötü iklim koşullarının ve toprak erozyonun fazla olduğu bölgelerde yaşayan kimselerdir. Grameen benzeri başlatılan programlar Çin Sosyal Bilimler Akademisi'ne bağlı olan Çin Kırsal Kalkınma Enstitüsü vasıtasıyla dört bölgede yürütülmüştür (1997 yılında). Buna ek olarak bu dönemde Çin'deki her bakanlığın yoksulluğu azaltmak için bir strateji belirleyip iki eyalette uygulaması gerekmektedir, Çin Dışişleri Bakanlığı da Grameen benzeri uygulamayı iki eyalette gerçekleştirmiştir. Benzer durumla yine Asya ülkesi olan Hindistan, Pakistan ve Endonezya'da da görülmektedir. Bu ülkelerde de yoksul insan sayısı oldukça fazla olup GB Mikro Kredi Programı'na olan ilgi oldukça yüksektir (Altay, 2007: 88).

Yine aynı şekilde 164 milyon insanın yüzde 32'sinin yoksul olduğu bir başka ülke de Pakistan'dır. Ülkede bir dizi mikro finans sağlayıcı resmi kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının olmasına rağmen bu kapasite ile ulaşılan yoksul insan sayısı ancak 1 milyon civarındadır. Son olarak Pasifik bölgesine bakacak olursak; bu bölgedeki ülkelerin nüfus bakımından küçük fakat yoksulluk oranı bakımından da büyük bir

yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Papua Yeni Gine 6 milyon nüfusu ile bölgenin en kalabalık ülkesidir. 6 milyon insanın yüzde 37'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydı. Bölgenin en çok nüfusa sahip ülkesi Papua Yeni Gine'nin yanı sıra çok daha az nüfusa sahip olan fakat önemli sayıda yoksul bireylerin var olduğu ülkeler mevcuttur. Var olan mikro kredi programlarının kapasitesi yetersiz kalmaktadır, bu nedenle üzerinde düşünülmesi gereken konu mevcut programların yoksul kimseler için en iyisinin başarılabilmesi için nasıl artırılabilir (Küçükcalay ve Türkcan, 2004: 37).

2.5.2. Amerika

Asya ve Afrika'nın aksine Latin Amerika'da kentte yaşayan nüfusun %38'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Ancak kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin de %62'si de zor durumda yaşamaktadır. Bu kıtadaki önemli fark kent nüfusunun önemli bir bölümünün yoksulluk sınırının altında yaşıyor olmasıdır. Orta ve Güney Amerika'da pek çok mikro kredi kurumu bulunmaktadır ancak bunların hepsi en yoksulu hedef almış bir durumda değildir. Buna rağmen bu kurumlar daha önce yapılmamış olanları başlatmış olması bakımından önem taşımaktadır. Kredi finansörlerinden en büyüğü olan Accion'un on üç Latin Amerika ülkesinde ve ABD'nin altı kentinde onlarca yan kuruluşu vardır. Bu kurum ve kuruluşlar 1991-1997 yılları arasında 1.3 milyondan fazla kişiye 1.7 milyar dolar kredi vermiştir. En eski kuruluşlarından birisi olan BancoSol Bolivya'da 1983 yılında kurulmuş olup müşterilerinin %69'u kadındır. Sayısal değerler açısından gelişmiş ülkelerdeki yoksullar üçüncü dünya ülkelerinde yaşayanlara göre daha iyi durumdadırlar. Ancak kendi yaşadıkları toplumda görece olarak yoksul olmak üçüncü dünya ülkesinde yoksul olmaya göre çok daha zordur. Bangladeş'teki yoksullar ile zenginler birbirine benzer şekilde yaşarlar zenginler de otomobile veya televizyona sahip değildirler. Bundan dolayı üçüncü dünyadaki yoksullar ile zenginler arasındaki farklar onların dışlanmasına yol açmaz. Oysa gelişmiş ülkelerde yoksul kimseler ile zenginler arasında uçurumlar oluşmakta ve toplumdan dışlanmalar meydana gelmektedir (Yunus, 2006: 151).

Latin Amerika'daki mevcut Mikro Kredi sağlayıcıları olan sivil toplum kuruluşları mikro finans kurumları ve ticari bankalar genellikle kentsel alanlarda faaliyet göstermektedirler. Karayipler ve Latin Amerika'daki Bolivya, Meksika, Brezilya,

Kolombiya, Peru, Nikaragua, Dominik Cumhuriyeti ve Honduras gibi birçok ülkede milyonlarca insan yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır ve bu ülkelerde kapsamı sürekli genişleyen birçok Mikro Finans faaliyeti bulunmasına rağmen bu kimselere ulaşıldığı söylenemez. Dünyanın en kalabalık üçüncü ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 35 milyon kişi yani nüfusun yaklaşık %12'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. ABD'de Mikro Finans'ın yoksullukla mücadelede bir araç olarak kullanılmasına rağmen etkileri sınırlı olmuştur. ABD'de 750'den fazla organizasyonun Mikro Finans ve meslek eğitimi sağladığı tahmin edilmektedir. Birçoğunun sosyal refah programı olmasına rağmen bunlardan hiçbirisi maliyetlerini bile karşılayamamıştır ve bunlar içindeki en iyi geri dönüş oranı %70'dir. Bu nedenle Amerika'da nüfusunun %26'sı yoksulluk sınırının altında yaşayan Kanada örneği gibi sürdürülebilir bir Mikro Finans programının geliştirilmesi gerekmektedir (Yunus, 2006: 152).

2.5.3. Avrupa

Hane halkının yüzde %12'sinin yoksulluk sınırı altında yaşadığı Avrupa Birliği üyesi devletlerde, Mikro Kredi yoluyla büyümeyi ve istihdam artırıcı adımların atılmasını teşvik edici fırsatlar yaratılmasına ihtiyaç vardır. Arnavutluk, Bosna, İtalya, Fransa, Almanya, Norveç ve Hollanda gibi birçok Avrupa ülkesine Mikro Kredi uygulaması mevcuttur. Yoksul kimselere kendileri istihdam edebilmeleri için ekonomik açıdan insiyatif kullanma fırsatı sunulmalıdır. Avrupa'daki ülkelerde Grameen benzeri uygulamaların yer edinmesi Asya'ya göre çok daha güç olmuştur. Hayır kuruluşları, aydınlar ve bankerlerin pek çoğu GB'ın fikirleri ile ilgilenseler bile çok küçük bir kısmı bu uygulamayı başlatmada istekli olmuşlardır. Muhammed Yunus'un birçok televizyon programı ve konseyde konuşmalar yapmış olmasına rağmen GB uygulaması epeyce geç başlamıştır. Bu gecikmenin ardındaki en önemli etken ise yıllardır alışlagelmiş olan düzeni ve uygulamaları altüst eden bir sistem oluşudur. Bu kıtada yer alan ülkelerde karşılaşılan en büyük sorun sosyal güvenlik sisteminin tahribatlarının giderilmesi olmuştur. Öyle ki işsizlik yardımından faydalanan yoksul kimseler kredi almakta tereddüt etmiştir. Çünkü bu kimselerin kredi yoluyla kendisine iş kurduğu hükümet müfettişlerince tespit edildiği takdirde işsizlik yardımı kesilmektedir. Kredi kullanıcıları bu durumda bir kar zarar hesabına girişmekte, kredi ile kuracakları işin getirisinin sigorta primlerini karşılamaya yetip yetmeyeceğini düşüneceklerdir. Bu nedenle

Avrupa'daki Grameen benzeri kurumlar müşterilerinin yasalara karşı gelmelerine neden oluyordu, hatta Fransa'da krediyi gizlice almaları tavsiye edilmiştir. Tüm bu sebepler doğrultusunda Fransa gibi birçok Avrupa ülkesinde Grameen girişimleri ilk etapta başarısız olmuşlardır. Ancak zamanla aydın ve bilim adamları tarafından devlete kurtarıcı gözüyle bakılmaktan vazgeçilmesi ile GB da kendine uygulama zemini bulabilmiştir. Program zaman içinde Fransa, ABD ve Doğu Avrupa ülkelerine yayılmıştır; ABD'de GB kurumlarının sayısı 50'yi geçmiş olup, bir zamanlar başarısız sonuçlar alınan Fransa'da 3200 küçük işletmeye kredi sağlanır konuma gelinmiştir (Küçükkalay ve Türkcan, 2004: 37).

Avrupa'daki GB uygulamalarının gelişmesindeki tek amaç ekonomik nedenler olmamıştır. Gelir sağlama dışında sosyal değişimin bir aracı olarak da görülmüştür. 1986 yılında bakanlık danışmanı olan Norveçli BodilMaal, Lofoten Adaları'ndaki nüfusun hızla azalması karşısında okumak için adadan ayrılan ve geri dönmeyen kızlar için Mikro Kredi Programını başlatmıştır. Kadınlar balıkçılık dışında bir sektörün olmadığı bu bölgede sosyal hayat katılamamaları onları adadan uzaklaştırmıştır. Fakat Mikro Kredi Uygulaması ile kadınları sosyal açıdan bir şey yapabilecekleri ve gelir elde edebilecekleri bir ortam oluşturmuştur. Neticede Norveç'te bu uygulama amacı doğrultusunda başarıya ulaşmıştır (Altay, 2007: 89).

2.5.4. Afrika

Afrika kıtasındaki yoksulluk dünya genelinde en iyi bilinen gerçeklerden birisidir. Bu kıtada kronikleşmiş bir açlık ve kötü beslenme şekli hüküm sürmektedir, bu durum bu topraklarda yaşayan insanlar için endişe verici boyutlardadır. Afrika'da bulunan planlamacılar, aydınlar, bağışçılar, bankerler vb. birçok kesimindeki genel kanı Grameen Mikro Kredi Projesi'nin bu kıta topraklarında işleyiş imkânı bulamayacağıydı. Bu kesimler bu düşüncelerini her fırsatta Muhammed Yunus'a da iletmişlerdir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Afrika'daki Mikro Kredi hizmetleri her geçen gün büyümektedir (Küçükkalay ve Türkcan, 2004: 38).

Kurumlar Afrika'daki düşük gelirli kimselere finansa hizmet vermeyi sürdürmektedir. Bağışçı yelpazesi, banka dışı finansal kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, kooperatifler, kırsal bankalar gibi birçok farklı kurumdan oluşmaktadır.

Afrika'da MFK'nın sayısının en fazla olduğu ülkeler Kenya, Uganda, Etiyopya ve Senegal'dir. Bu ülkelerden Kenya özellikle Kenya Doğu Afrika'daki MFK'nın gelişimine önemli katkılar yapmıştır. Afrika kıtasında Ruanda, Zambiya ve Tanzanya gibi ülkelerde MFK gün geçtikçe artış göstermektedir. Bir ülke olarak Uganda Mikro Finans sektörünün en büyük sosyal yardımlarının yapıldığı ülkedir. Ancak Nijerya, Gana, Liberya, Sierra Leone, Libya, Tunus, Kamerun, Zambiya, Angola ve Mozambik gibi ülkelerde MFK'ında daha düşük düzeyde bir yoğunluk var. Doğu Afrika Mikro Finans sektörünün önde gelen bölgesi olmasına rağmen burada bile henüz ulaşılamamış önemli sayıda potansiyel kredi müşterisi bulunmaktadır. Mozambik gibi düşük nüfus yoğunluğuna, zayıf altyapıya, sınırlı nakit ekonomisine sahip ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesinin çok zor olduğu ülkelerde Grameen Mikro Kredi Projesinin hayat geçirilmesi oldukça güçtür. AIDS salgını ve politik istikrarsızlık da bunu daha da güçleştirmektedir (Altay, 2007: 91).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Araştırmanın Literatür Taraması

Kadın yoksulluğu ile mücadelede mikro kredi uygulaması; yoksulluk, kadın yoksulluğu ve mikro kredi adlı çalışmalar ile ilgili yazılar çeşitli yazarlarca ele alınmış ve incelenmiştir.

Karapınar'ın 2010 yılında yapmış olduğu çalışmada amaç, Grameen Mikro kredi Programının Bursa'daki faaliyetlerinin kadınların toplumsal statüsüne ve yoksulluğa etkisini incelemektir. Araştırmamızda nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Bursa'daki mikro kredi alan 104 kadına soru kağıtları yoluyla ulaşılmıştır. Soru kağıtlarıyla kadınların kişisel, ailevi ve ekonomik profilleri çıkarılmıştır. Sonuç olarak kadınların hemen hepsinin aile geliri 'biraz' veya 'çok' artmıştır. Kredi geri ödemelerinde 'hiçbir zaman' zorlanmamaktadırlar veya 'nadiren' zorlanmaktadırlar.

Arı'nın 2011 yılında yapmış olduğu çalışmada amaç kadınların deneyimlerine dayanarak, mikro kredinin kadınların yaşamları üzerindeki etkilerini ve iddialarının ne kadar gerçekçi olduğunu ortaya çıkarmaktır. Batman'da mikro kredi alan 29 kadınla, onların mikro deneyimlerinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılması için görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda pek çok kadının mikro krediyi düşük kazançlı ev eksenli işlere yatırdığını, bazılarının temel ihtiyaçları için kullandığını ve bununla borç yükü altına girdiğini göstermiştir.

Akkul'un 2011 yılında yapmış olduğu çalışmada amaç mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığının yanıtını ortaya koyarken, örneklem olarak Bilecik ili kullanılmıştır. Mikro kredi kullanan 691 kadından 250 tanesine anket yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre gelir bakımından erkeklerle kadınlar arasında bulunan uçurum yok olmuş, finansal özgürlüklerine kavuşan yada mevcut geliri artıran kadınlar, hane harcamalarında söz sahibi olmuş, ev dışına çıkıp sosyalleşmeye başlayan kadınlar hem cinslerine mikro kredi kullanmaları tavsiye etmiştir.

Akatay ve Bayraktutan'ın 2012 yılında yapmış oldukları çalışmada kentsel yoksulluğun mikro kredi uygulamalarıyla azaltılabileceği argümanını Kocaeli örneğinde

ön plana çıkarmışlardır. Kocaeli il özel idaresi tarafından uygulanan mikro kredi projesi üzerinde durulmuş ve mikro kredi kullanan 102 kadınla anket sonuçları analiz edilmiş ve sonuçlara göre mikro kredi kullanarak ekonomik bir faaliyette bulunan kadınların gelir düzeylerinin, harcamalarının ve tasarruflarının arttığı tespit edilmiştir. Böylece mikro kredi uygulamalarının, kentsel yoksulluğun azaltılmasında etkili bir politika aracı olduğu söylenebilmektedir.

Kabakçı'nın 2012 yılında yapmış olduğu çalışmada yoksulluk sorununa bir çözüm önerisi olarak sunulan mikro krediler ele alınmıştır. Tezin amacı mikro kredi uygulamasının yoksulluğu önlemekte başarılı olup olmadığını tespit etmek ve Eskişehir örneğinden yola çıkarak mikro kredi kullanıcısı kadınların hayatlarında bu uygulamanın ne gibi değişiklikler sağladığını belirlemektir. Çalışma Eskişehirde mikro kredi programından kredi alan kadın kullanıcılar ile yürütülen nitel çalışma verilerine dayanmaktadır. Sonuç olarak mikro kredi kullanıcısı kadınların yoksulluktan kurtulmalarının sadece elde etmiş oldukları sermaye ile mümkün olmadığını, ürettikleri ürünlerde gösterdiği yenilikçi düşüncelere, girişimcilik özelliklerine, diğer üreticiler ile rekabet edebilmelerine bağlı olduğunu göstermiştir.

Şengür ve **Taban**'ın 2012 yılında yapmış oldukları çalışmada amaç Eskişehir ilinde yoksulluğun azaltılmasında mikro kredinin etkinliğini tespit etmektir. Araştırma verileri anket yöntemiyle Eskişehirdeki şubelerden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Eskişehir'de mikro kredi alan kadınların gelirlerinde kredi öncesi ve sonrasında önemli farklılıklar olmuş ve her 4 aileden 1'i yoksulluk sınırının üzerine çıkmıştır. Ayrıca istihdam artışına bağlı olarak kadın işgücüne katılım oranlarında da mikro kredinin olumlu katkıları olmuştur.

Çiftçi ve **Akkul**'un 2013 yılında yapmış oldukları çalışmada Bilecik ili için cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermek amacıyla mikro kredi yöntemi ele alınmıştır. Bilecik ilinde yaşayan ve mikro krediden yararlanan kadınlara ilişkin yapılan anket sonucunda mikro krediden yararlanan kadınların gelirlerinde dikkate değer artış olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir.

Tömen'in 2013 yılında yapmış olduğu çalışmadaki amaç, Türkiye Grameen Mikro finans Programı (TGMP) mikro kredilerinin kadın girişimciliği ve yoksulluğu

üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Araştırmanın kapsamı TGMP Antalya şubesi'nden mikro kredi kullanan kadınlarla sınırlı tutulmuştur. Bu şubeden mikro kredi kullanan 414 kadınla ilgili profil bilgilerinden yararlanılmış, saha çalışmasında bu ana kütleyi temsilen 67 kadınla yüzyüze görüşme yoluyla toplanan veriler kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre 67 kadının büyük çoğunluğunun aileleri ile birlikte açlık sınırı ile yoksulluk sınırı arasında genellikle kiralık bir evde yaşamakta oldukları, temel gıda maddelerini almakta zorlandıkları, mikro krediyle evde el örgüsü, takı vb. hediyeelik eşya ürettikleri ve eşarp, şal, kozmetik gibi hazır ürünler satmakta oldukları tespit edilmiştir. Ve mikro kredi kullanımının kadınları yoksulluktan kurtarmaya yeterli olmamakla birlikte, onlara belli bir girişim gücü kazandırdığı ve hayatlarını genellikle olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Ece'nin 2014 yılında yapmış olduğu çalışmada mikro kredi kullanan kadınların kişilik özellikleri ve demografik bilgileri belirlenmeye, daha sonra da bu kadınların sosyo-ekonomik düzeydeki değişimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada şırnak ilinde mikro kredi uygulamasının başarılı ve başarısız olduğu konular tespit edilmeye çalışılmış ve mikro kredi kullanan kadınları, diğer kadınlardan ayıran özellikler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma verileri görüşme ve anket yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Mikro kredi kullanımının sosyo-ekonomik düzey üzerindeki etkisini belirlemek için nitel yöntemlerden görüşme yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen görüşme notları analiz edilerek mikro kredi kullanmayan girişimci kadınlar ve ev kadınlarıyla karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda mikro kredi kullanan kadınların girişimci kişilik özellikleri bakımından ev kadınlarına benzedikleri, mikro kredi kullanmayan girişimci kadınlardan ise farklılaştıkları belirlenmiştir. Ve mikro kredi kullanan kadınların mikro kredi aldıktan sonra sosyo-ekonomik düzeylerinde olumlu bir değişim olduğu belirlenmiştir.

Fidan ve **Yeşil**'in 2014 yılında yapmış oldukları çalışmada amaç mikro kredinin Bilecik örneğinde incelenmesi ve mikro kredilerin kadınların ekonomiye kazandırılmasında ne kadar etkili olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bilecik ilinde mikro kredi kullanan 30 kadınla mülakat yapılmıştır. Bulgulara göre mikro kredi kadının konumunu güçlendirmekte ve cesaretini artırmaktadır. Sonuç olarak mikro kredi uygulamasından genel olarak bir memnuniyet söz konusudur ve desteklenmektedir.

Öz ve Çolakoğlu'nun 2014 yılında yapmış oldukları çalışmada amaç Sakarya ilindeki mikro kredi sisteminin işleyişi ve mikro kredi kullanıcısı kadınlar üzerindeki sosyal ve ekonomik etkileri incelemeye çalışmaktır. Sakarya mikro finans şubesinden kredi alan 90 kadınla önceden hazırlanan soru formuyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda Sakarya'da mikro kredi kullanan kadınların sistemden büyük ölçüde memnun oldukları ve mikro kredinin ekonomik ve sosyal yaşantılarına önemli katkılar sağladığına yönelik bulgulara ulaşılmıştır.

Aşkın ve Barış'ın 2015 yılında yapmış oldukları çalışmada kadın istihdamının artırılmasında mikro kredinin rolü ön plana çıkarılmıştır. Ve amaç kredinin kadın istihdamını artırmada etkili olup olmadığını Tokat ili özelinde incelemek ve ortaya koymaktır. Tokat'ta mikro kredi alan 225 kadınla yüzyüze görüşme yöntemiyle anket çalışması yapılmıştır. Araştırma bulguları kredi sağlayarak yoksul durumdaki kadınların gelir getirici işlere sahip olabilmesi ve bu yolla istihdama katılımlarının sağlanmasını hedefleyen mikro kredinin Tokat uygulamasında, bu amacı gerçekleştirme de etkin bir yöntem olmadığını ortaya çıkarmaktadır.

Alpaslan'ın 2015 yılında yapmış olduğu çalışmada Niğde ilinde mikro kredi sisteminin işleyişi ve mikro kredi sisteminin kadınlar üzerindeki sosyal ve ekonomik etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Niğde de mikro kredi alan 110 kadın katılımcı ile görüşülüp anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonucunda Niğde'de mikro kredi kullanan kadınların sistemden büyük ölçüde memnun oldukları ve mikro kredinin ekonomik ve sosyal yaşantılarına önemli katkılar sağlamasına karşın verilen kredi miktarının yetersizliği, pazarlama sorunun olması gibi bir takım sorunlarla karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Apaydın'ın 2015 yılında yapmış olduğu çalışmadaki amaç mikro kredi yönteminin Muş ilinde yoksulluğu azaltmada etkin olup olmadığını incelenmesidir. Çalışmanın amacına uygun olarak Muş ilinde mikro kredi kullanan 200 kadın ile yüzyüze anket yöntemi uygulanmış ve mikro kredinin kadınlar üzerindeki ekonomik ve sosyal etkileri incelenmiştir. Bunun sonucunda iş imkanlarının yetersiz ve istihdamın az olduğu Muş ilinde hem kredi kullanan kadınların hem de bu kadınların kurdukları işte çalıştırdıkları diğer kadınların istihdama katıldıkları ve üretken bireyler oldukları görülmüş ve kadınların gelirlerinde artış tespit edilmiştir. Mikro kredi kullanan kadının

ekonomik özgürlüğü kazanması gerek aile içinde gerekse çevresinde kadının statüsünü artırarak özgüvenin artmasına neden olmuştur. Ve ‘Mikro Kredi Yöntemi Muş İl’inde Yoksulluğu Azaltmada Etkindir’ şeklindeki hipotezi destekleyen bulgulara ulaşılmıştır.

Aslan’ın 2015 yılında yapmış olduğu çalışmada Erzurum ilinde mikro kredi kullanan kadınların mikro kredi öncesi ve sonrası ekonomik koşullarına bakılarak mikro kredinin başarısını tespit etmek amaçlanmıştır. Erzurum ilinde mikro kredi alan 122 kadına yapılan anket sonucunda elde edilen bulgular mikro kredinin gelir seviyesini artırdığı yönündedir. Sonuç olarak mikro kredi sermaye eksikliğinden dolayı çalışmayan kadınların ekonomik hayata girmelerine yardımcı olmaktadır. Ve kadınların kendilerine olan güvenlerinin de arttığı görülmüştür.

Sürücü Bahar’ın 2015 yılında yapmış olduğu çalışmada amaç yaşanan yoksulluk sorununda mikro kredi uygulamasının kadınlara sağlamış olduğu faydaların ortaya çıkarılmasıdır. Bu çalışmayı yaparken uygulanmakta olan mikro kredi sisteminin yoksulluğa çare olmakta ne derece başarı sağladığı belirlenmeye çalışılmıştır. Konya ilinde mikro kredi alan kadınlar üzerinde yapılan anket çalışmasında uygulamanın kadınların yaşamları üzerinde yapmış olduğu etkiler bulunmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre mikro kredi programından kredi alan kadınların yoksulluklarının almış oldukları bu sermaye ile giderilemeyeceği, üretimini yapmış oldukları ürünlerde gösterecekleri performans ile rekabet ortamında rekabet edebildikleri takdirde yoksulluktan kurtulabileceklerdir.

Tüzün ve Altıkulaç’ın 2016 yılında yapmış oldukları çalışmada mikro kredinin kadınların yaşamında yaratmış olduğu ekonomik ve sosyal değişimler ele alınmıştır. Bu çalışmada araştırma evreni Mersin mikro kredi şubesindeki mikro kredi kullanan kadınlardır. Mikro krediyi kullanan 40 kişi örnek hacmi olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda kadınların hane gelirlerinde artış olduğu ve sosyal konumlarında pozitif değişimler olduğu tespit edilmiştir.

Akın’ın 2016 yılında yapmış olduğu çalışmada kadınlarda yoksulluğun görünümü üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada kadınlarda yoksulluğun yaşam boyu öğrenmeye etkileri araştırılmıştır. Bartın da mikro kredi alan 60 kadına ulaşılmış ve bunların eğitim ve yaşam boyu öğrenme durumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda örnekleme

alınan kadınların çoğunluğunun hem yoksul hem de eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Yoksul kadınların kendilerini geliştirebilecek kurs ve toplantılara katılmadığı ve geleceğe umutla bakmadığı ortaya çıkmıştır. Eğitimden yoksun olan kadınların yaşam boyu öğrenme imkanlarından da yoksun olduğu görülmektedir.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi

Saha araştırmasına dayanan bu çalışmanın metodolojisi; araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve sınırları gibi başlıklar altında incelenmektedir.

3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, yoksullukla mücadele etmede en önemli etken olan mikro kredinin söz konusu mücadelede oynadığı rolü tespit etmektir. Bu amaçla Iğdır il merkezinde mikro kredi alan kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve refah değişimlerini ele almak araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın diğer amaçlarına bakacak olursak;

- Iğdır il merkezinde bulunan kadınların kredi kullanmadan önceki ve sonrası yaşamları arasında gelir, yaşam, kültürel, sosyal, sağlık, tasarruf vb. açılardan bir değişim olup olmadığının tespitini sağlayarak mikro kredinin gerçekten yoksul kimselere yoksulluk sürecinde etkili bir araç olup olmadığını saptamak,
- Mikro kredi uygulamasında yaşanan aksaklık ve eksikleri tespit edebilmek,
- Iğdır ilinde mikro kredi alan kadınların gelirindeki artış göstergelerine bakılarak yoksulluk sınırından uzaklaşıp uzaklaşmadığını belirlemek,
- Iğdır il merkezinde mikro kredi kullanan kadınların para kazanmaya başladıktan sonra aile içi ilişkilerinin nasıl etkileneceği konusunda bilgi vermek ve birçok ülkede başarıyla yürütülen bu programın Iğdır ilindeki uygulandığındaki eksiklikler belirlenerek bu eksikliklerin nasıl giderileceği konusunda öneride bulunmaktır.

Bu çalışma, mikro kredi uygulamasının Iğdır il kent merkezinde durum tespitinin yapılması, mikro kredinin gelire olan etkisi ve uygulamanın ne kadar etkin yürütüldüğünün ortaya konulması bakımından önemlidir.

3.2.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Araştırma, Iğdır ili kent merkezinde mikro kredi alan kadınları kapsamaktadır. Bu araştırma ankete katılan mikro kredi kullanıcılarının belirli bir yüzdesi üzerinde uygulandığından, elde edilen veriler bu ankete katılan bireyler ile sınırlıdır. Araştırmaya ilçe ve köylerdeki mikro kredi kullanan kadınlar dahil edilmemiştir.

3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Süreci

Araştırmanın evrenini, 2016 yılı itibariyle Iğdır kent merkezinde mikro kredi alan 315 kadın oluşturmaktadır. Belirtilen evreni temsil edecek düzeyde *tesadüfi (olasılıklı) olamayan örnekleme* yöntemlerinden biri olan *kolayda örnekleme* yoluyla 135 gözleme ulaşıp veri toplanmıştır.

3.2.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Verilerinin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 20.0 Paket programı kullanılarak frekans analizi, ölçek soruları analizi ile çapraz tabloların yanı sıra bazı verilerin ki-kare analizi yapılarak anlamlı olup olmadığı ortaya konulmuştur. Araştırmada kullanılan Anket formu EK-1'de verilmiştir.

3.2.5. Araştırma Bulguları ve Analizi

FREKANS ANALİZİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Medeni Durumları

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Evli	109	80,7
Bekar	15	11,1
Dul	11	8,1
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %80,7'si evli olduğunu belirtirken %11,1'i bekar %8,1'i ise kendisini dul olarak ifade etmiştir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Yaş Düzeyleri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
18-25 arası	9	6,7
26-36 arası	39	28,9
37-47 arası	48	35,6
48-58 arası	33	24,4
59 ve üstünde	6	4,4
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %6,7'si 18-25 yaş arası, %28,9'u 26-36 yaş arası, %35,6'sı 37-47 yaş arası, %24,4'ü 48-58 yaş arası olduğunu ifade ederken %4,4'ü ise 59 yaş ve üstünde olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Okur- yazar değil	21	15,6
İlkokul mezunu	42	31,1
Ortaokul mezunu	21	15,6
Lise mezunu	36	26,7
Üniversite mezunu	15	11,1
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %15,6'sı okur yazar değil, %31,1'i ilkokul mezunu, %15,6'sı ortaokul mezunu, %26,7'si lise mezunu iken %11,1'i ise üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.4. Katılımcıların Mülkiyet Durumu

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Ev sahibi	70	51,9
Kiracı	65	48,1
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %51,9'u ev sahibi olduğunu, %48,1'i ise kiracı olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Hanedeki Kişi Sayısı

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
1	3	2,2
2	18	13,3
3	29	21,5
4	33	24,4
5 ve üstü	52	38,5
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %2,2'sinde 1 kişi, %13,3'ünde 2 kişi, %21,5'inde 3 kişi, %24,4'ünde 4 kişi ve %38,5'inde 5 ve üstü kişi yaşamaktadır.

Tablo 3.6. Katılımcıların Hanedeki Çalışan Sayısı

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Yok	21	15,6
1	82	60,7
2	27	20,0
3	4	3,0
4 ve üstü	1	0,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %15,6'sında çalışan hiç yok, %60,7'sinde çalışan sayısı 1 tane, %20'sinde çalışan sayısı 2 tane, %3'ünde çalışan sayısı 3 tane ve %0,7'sinde çalışan sayısının 4 ve üstünde olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 3.7. Katılımcıların Eşinin Çalışma Durumu

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Evet	88	65,2
Hayır	21	15,6
Toplam	109	80,7
System	26	19,3
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %65,2'sinin eşi çalışırken %15,6'sının eşi çalışmıyor. %19,3'ü ise bekar olduğundan böyle bir değerlendirme söz konusu değildir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Eşinin Mesleği

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
İşsiz	12	8,9
Kamu çalışanı	13	9,6
Özel sektör çalışanı	21	15,6
Esnaf -tüccar	16	11,9
İşçi	23	17,0
Serbest meslek	14	10,4
Diğer	10	7,4
Toplam	109	80,7
System	26	19,3
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %8,9'unun eşi işsiz, %9,6'sının eşi kamu çalışanı, %15,6'sının eşi özel sektör çalışanı, %11,9'unun eşi esnaf yada tüccar, %17'sinin eşi işçi, %10,4'ünün eşi serbest meslek ve %7,4'ünün eşi ise diğer mesleklerle uğraşmaktadır. %19,3'ü ise bekar olduğundan böyle bir değerlendirme söz konusu değildir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Eşinin Aylık Geliri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
1000 TL ve altı	19	14,1
1001 TL-2000 TL	63	46,7
2001 TL-3000 TL	24	17,8
3001 TL-4000 TL	2	1,5
4001 TL ve üstü	1	0,7
Toplam	109	80,7
System	26	19,3
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %14,1'inin eşinin aylık geliri 1000 tl ve altı, %46,7'sinin eşinin aylık geliri 1001 tl-2000 tl arası, %17,8'inin eşinin aylık geliri 2001 tl-3000 tl arası, %1,5'inin eşinin aylık geliri, 3001 tl-4000 tl arası ve %0,7'sinin eşinin aylık geliri ise 4001 tl ve üstü olduğu görülmüştür. %19,3'ü ise bekar olduğundan böyle bir değerlendirme söz konusu değildir.

Tablo 3.10. Katılımcıların Hanedeki Toplam Geliri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
1000TL ve altı	19	14,1
1001 TL-2000 TL	63	46,7
2001 TL-3000 TL	39	28,9
3001 TL-4000 TL	9	6,7
4001 TL ve üstü	5	3,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %14,1'inin toplam geliri 1000 tl ve altı, %46,7'sinin toplam geliri 1001 tl-2000 tl arası, %28,9'unun toplam geliri 2001 tl-3000 tl arası, %6,7'sinin toplam geliri 3001 tl-4000 tl arası ve %3,7'sinin toplam geliri ise 4001 tl ve üstü olduğu görülmüştür.

Tablo 3.11. Katılımcıların Mikro Kredinin Varlığından Haberdar Olma Durumu

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Mikro kredi alan kişiler aracılığıyla	117	86,7
İnternet aracılığıyla	1	0,7
Diğer	17	12,6
Toplam	135	100,0

Mikro kredinin varlığından kişilerin %86,7'si mikro kredi alan kişiler aracılığıyla, %0,7'si internet aracılığıyla, %12,6'sı diğer şekilde haberdar olmuştur. Basın-yayın organları aracılığıyla ve banka vb. ticari kurumlar aracılığıyla haberdar olma durumu hiçbir şekilde söz konusu değildir.

Tablo 3.12. Katılımcıların Mikro Kredi Almadan Önce Başka Bir İşte Çalışma Durumu

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
İşsizdim	107	79,3
Kendime ait bağımsız bir işim vardı	15	11,1
Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	13	9,6
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %79,3'ü mikro kredi almadan önce işsiz, %11,1'inin kendine ait bağımsız bir işi vardı, %9,6'sı ise ücretli olarak başkasının işinde çalışmaktadır. Diğer seçeneğine ait hiçbir sonuç bulunmamaktadır.

Tablo 3.13. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanarak Üretim ve Satış Ürünleri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Sebze, meyve, reçel, süt ve süt ürünleri ,yöresel tatlar vb. tarımsal kaynaklı ürünler	3	2,2
Oya, örgü, dikiş, nakış, çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren ürünler	85	63,0
Lokanta, kafe işletmeciliği vb. gibi hizmet odaklı ürünler	7	5,2
Eşimin var olan işine katkı sağlıyorum	2	1,5
Diğer	38	28,1
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %2,2'si tarımsal kaynaklı ürünler, %63'ü el emeği gerektiren ürünler, %5,2'si hizmet odaklı ürünler, %1,5'i eşinin var olan işine katkı sağlamak için, %28,1'i ise diğer ürünleri üretim ve satıyorlardı.

Tablo 3.14. Katılımcıların Mikro Kredi Kullanmadan Önceki Geliri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Gelirim yoktu	105	77,8
0-500 TL	6	4,4
501 TL-1000 TL	7	5,2
1001 TL-2000 TL	14	10,4
2001 TL ve üstü	3	2,2
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %77,8'inin mikro kredi kullanmadan önce geliri yoktu, %4,4'ünün kredi kullanmadan önce 0-500 tl arası geliri, %5,2'sinin kredi kullanmadan

önce 501-1000 tl arası geliri, %10,4'ünün kredi kullanmadan önce 1001-2000 tl arası geliri ve %2,2'sinin ise kredi kullanmadan önce 2001 tl ve üstü geliri vardı.

Tablo 3.15. Katılımcıların Mikro Kredi Kullandıktan Sonra Artan Geliri

Durum	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Artmadı	3	2,2
0-500 TL	5	3,7
501 TL-1000 TL	44	32,6
1001 TL-2000 TL	52	38,5
2001 TL ve üstü	31	23,0
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %2,2'sinin kredi kullandıktan sonra geliri artmadı, %3,7'sinin kredi kullandıktan sonra geliri 0-500 tl arası, %32,6'sının kredi kullandıktan sonra geliri 501-1000 tl arası, %38,5'inin kredi kullandıktan sonra geliri 1001-2000 tl arası ve %23'ünün geliri ise kredi kullandıktan sonra 2001 tl ve üstü arttı.

ÖLÇEK SORULARI ANALİZİ

Tablo 3.16. Katılımcıların *Mikro krediyi kendi işimi kurmak (bağımsız çalışmak) için kullanıyorum* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	19	14,1
Katılıyorum	97	71,9
Kararsızım	6	4,4
Katılmıyorum	13	9,6
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %14,1'i '*Mikro krediyi kendi işimi kurmak (bağımsız çalışmak) için kullanıyorum*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %71,9'u katılıyor, %4,4'ü kararsız ve %9,6'sı ise katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.17. Katılımcıların *Mikro krediyi mevcut işimi büyütmek için kullanıyorum* ifadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	22	16,3
Katılıyorum	90	66,7
Kararsızım	10	7,4
Katılmıyorum	13	9,6
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %16,3'ü '*Mikro krediyi mevcut işimi büyütmek için kullanıyorum*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %66,7'si katılıyor, %7,4'ü kararsız ve %9,6'sı ise katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.18. Katılımcıların *Mikro krediyi geçimimi sağlamak için kullanıyorum* ifadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	80	59,3
Katılıyorum	52	38,5
Kararsızım	3	2,2
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %59,3'ü '*Mikro krediyi geçimimi sağlamak için kullanıyorum*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %38,5'i katılıyor ve %2,2'si kararsızdı. Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.19. Katılımcıların *Mikro krediyi aldıktan sonra iş hacmim büyüdü* ifadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	26	19,3
Katılıyorum	77	57,0
Kararsızım	24	17,8
Katılmıyorum	8	5,9
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %19,3'ü '*Mikro krediyi aldıktan sonra iş hacmim büyüdü*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %57'si katılıyor, %17,8'i kararsız ve %5,9'u ise katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.20. Katılımcıların *Mikro kredi kullandıktan sonra birikim yapmaya başladım* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	18	13,3
Katılıyorum	28	20,7
Kararsızım	21	15,6
Katılmıyorum	67	49,6
Kesinlikle katılmıyorum	1	0,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %13,3'ü '*Mikro kredi kullandıktan sonra birikim yapmaya başladım*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %20,7'si katılıyor, %15,6'sı kararsız, %49,6'sı katılmıyor ve %7'si kesinlikle katılmıyordu.

Tablo 3.21. Katılımcıların *Mikro kredi kapsamında bana verilen tutar ihtiyaçlarımı karşıladı* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	44	32,6
Katılıyorum	23	17,0
Kararsızım	19	14,1
Katılmıyorum	48	35,6
Kesinlikle katılmıyorum	1	0,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %32,6'sı '*Mikro kredi kapsamında bana verilen tutar ihtiyaçlarımı karşıladı*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %17'si katılıyor, %14,1'i kararsız, %35,6'sı katılmıyorken, %7'si kesinlikle katılmıyordu.

Tablo 3.22. Katılımcıların *Mikro kredide verilen tutarı geri ödemede zorluk çekmeyeceğimi düşünüyorum* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	105	77,8
Katılıyorum	15	11,1
Kararsızım	8	5,9
Katılmıyorum	7	5,2
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %77,8'i '*Mikro kredide verilen tutarı geri ödemede zorluk çekmeyeceğimi düşünüyorum*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %11,1'i katılıyor, %5,9'u kararsız ve %5,2'si katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.23. Katılımcıların *Mikro kredi ile maddi durumum düzeldi* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	24	17,8
Katılıyorum	95	70,4
Kararsızım	10	7,4
Katılmıyorum	6	4,4
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %17,8'i '*Mikro kredi ile maddi durumum düzeldi*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %70,4'ü katılıyor, %7,4'ü kararsız ve %4,4'ü katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.24. Katılımcıların *Mikro kredi sayesinde evde ekonomik konularda karar verme gücüm arttı* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	45	33,3
Katılıyorum	84	62,2
Kararsızım	4	3,0
Katılmıyorum	2	1,5
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %33,3'ü '*Mikro kredi sayesinde evde ekonomik konularda karar verme gücüm arttı*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %62,2'si katılıyor, %3'ü kararsız ve %1,5'i katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.25. Katılımcıların *Mikro kredi bireysel anlamda özgürlüğümü (aile,eş,arkadaş ortamı vb.)genişletti* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	118	87,4
Katılıyorum	17	12,6
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %87,4'ü '*Mikro kredi bireysel anlamda özgürlüğümü genişletti*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %12,6'sı katılıyordu. Kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.26. Katılımcıların *Mikro krediyi kullandıktan sonra girişimci özelliğimin olduğunu farkettim* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	64	47,4
Katılıyorum	68	50,4
Kararsızım	3	2,2
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %47,4'ü '*Mikro krediyi kullandıktan sonra girişimci özelliğimin olduğunu farkettim*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %50,4'ü katılıyor ve %2,2'si kararsızdı. Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.27. Katılımcıların *Mikro kredi kadının toplumdaki konumunu güçlendirmektedir* İfadesine katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	72	53,3
Katılıyorum	62	45,9
Kararsızım	1	0,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %53,3'ü '*Mikro kredi kadının toplumdaki konumunu güçlendirmektedir*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %45,9'u katılıyor ve %7'si kararsızdı. Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.28. Katılımcıların *Mikro kredi sayesinde aile içi ilişkilerimiz olumlu etkilendi* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	57	42,2
Katılıyorum	76	56,3
Kararsızım	2	1,5
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %42,2'si '*Mikro kredi sayesinde aile içi ilişkilerimiz olumlu etkilendi*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %56,3'ü katılıyor ve %1,5'i kararsızdı. Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.29. Katılımcıların *Mikro kredi sayesinde çevremdeki insanların bana olan davranışları çok olumlu gelişti* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	54	40,0
Katılıyorum	78	57,8
Katılmıyorum	3	2,2
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %40'ı '*Mikro kredi sayesinde çevremdeki insanların bana olan davranışları çok olumlu gelişti*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %57,8'i

katılıyor ve %2,2'si katılmıyordu. Kararsızım ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.30. Katılımcıların *Tekrar mikro kredi almayı düşünüyorum* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	103	76,3
Katılıyorum	6	4,4
Kararsızım	9	6,7
Katılmıyorum	13	9,6
Kesinlikle katılmıyorum	4	3,0
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %76,3'ü '*Tekrar mikro kredi almayı düşünüyorum*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %4,4'ü katılıyor, %6,7'si kararsız, %9,6'sı katılmıyor ve %3'ü kesinlikle katılmıyordu.

Tablo 3.31. Katılımcıların *Kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmaları için mikro kredi almalarını öneririm* İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	126	93,3
Katılıyorum	7	5,2
Kararsızım	1	0,7
Katılmıyorum	1	0,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %93,3'ü '*Kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmaları için mikro kredi almalarını öneririm*' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %5,2'si katılıyor, %7'si kararsız ve %7'si katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.32. Katılımcılar Mikro kredi uygulaması yoksulluğu azaltıcı niteliktedir İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	48	35,6
Katılıyorum	70	51,9
Kararsızım	14	10,4
Katılmıyorum	3	2,2
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %35,6'sı '**Mikro kredi uygulaması yoksulluğu azaltıcı niteliktedir**' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %51,9'u katılıyor, %10,4'ü kararsız ve %2,2'si katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

Tablo 3.33. Katılımcıların Tekrar mikro kredi kullanımasam bile şimdiki işimi ilerletmeyi düşünüyorum İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde(%)
Kesinlikle katılıyorum	90	66,7
Katılıyorum	17	12,6
Kararsızım	11	8,1
Katılmıyorum	15	11,1
Kesinlikle katılmıyorum	2	1,5
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %66,7'si '**Tekrar mikro kredi kullanımasam bile şimdiki işimi ilerletmeyi düşünüyorum**' ifadesine kesinlikle katılıyorken, %12,6'sı katılıyor, %8,1'i kararsız, %11,1'i katılmıyor ve %1,5'i kesinlikle katılmıyordu.

Tablo 3.34. Katılımcıların Kadınların daha çok ekonomik hayata katılmaları için mikro kredi tutarının artırılması gerekir İfadesine Katılım Düzeyleri

Katılım Düzeyi	Sıklık (Sayı)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	130	96,3
Katılıyorum	2	1,5
Kararsızım	2	1,5
Katılmıyorum	1	0,7
Toplam	135	100,0

Araştırmaya katılanların %96,3'ü '*Kadınların daha çok ekonomik hayata katılmaları için mikro kredi tutarının artırılması gerekir*' ifadesine kesinlikle katılıyor, %1,5'i katılıyor, %1,5'i kararsız ve %7'si katılmıyordu. Kesinlikle katılmıyorum seçeneğine verilen cevap bulunmamaktadır.

ÇAPRAZ TABLO SONUÇLARI

S6 * S10 Çapraz Tablo

Tablo 3.35. Hanede Çalışan Sayısı İle Hane Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

			1000 tl ve altı	1001-2000 tl arası	2001-3000 tl arası	3001-4000 tl arası	4001 tl ve üstü	Toplam
S6	Yok	Sayı (N)	10	10	1	0	0	21
		%	47,6%	47,6%	4,8%	0,0%	0,0%	100,0%
	1	Sayı (N)	9	48	23	2	0	82
		%	11,0%	58,5%	28,0%	2,4%	0,0%	100,0%
	2	Sayı (N)	0	5	14	4	4	27
		%	0,0%	18,5%	51,9%	14,8%	14,8%	100,0%
	3	Sayı (N)	0	0	0	3	1	4
		%	0,0%	0,0%	0,0%	75,0%	25,0%	100,0%
	4 ve üstü	Sayı (N)	0	0	1	0	0	1
		%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		Sayı (N)	19	63	39	9	5	135
		%	14,1%	46,7%	28,9%	6,7%	3,7%	100,0%

Hanede çalışan kişi sayısı ile hanenin ortalama aylık geliri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2=95,457$; fd: 16 ; p:0,000<0,01)

Yani çalışan sayısı bir düzey arttıkça gelirdede bir düzey artış olmaktadır.

S8 * S9 Çapraz Tablo

Tablo 3.36. Eşinizin Mesleği İle Eşinizin Aylık Geliri Arasındaki İlişki

			S9					Toplam
			1000 tl ve altı	1001-2000 tl arası	2001-3000 tl arası	3001-4000 tl arası	4001 tl ve üstü	
S8	İşsiz	Sayı (N)	12	0	0	0	0	12
		%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Kamu çalışanı	Sayı (N)	0	1	10	1	1	13
		%	0,0%	7,7%	76,9%	7,7%	7,7%	100,0%
	Özel sektör çalışanı	Sayı (N)	0	15	5	1	0	21
		%	0,0%	71,4%	23,8%	4,8%	0,0%	100,0%
	Esnaf, Tüccar	Sayı (N)	1	11	4	0	0	16
		%	6,2%	68,8%	25,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	İşçi	Sayı (N)	3	15	5	0	0	23
		%	13,0%	65,2%	21,7%	0,0%	0,0%	100,0%
Serbest meslek	Sayı (N)	3	11	0	0	0	14	
	%	21,4%	78,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
Diğer	Sayı (N)	0	10	0	0	0	10	
	%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
Toplam		Sayı (N)	19	63	24	2	1	109
		%	17,4%	57,8%	22,0%	1,8%	0,9%	100,0%

Eşinizin mesleği ile eşinizin aylık geliri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2=112,062$; fd: 24 ; $p:0,000<0,01$)

Yani işsiz kategorisinden kamu çalışanı kategorisine geçerken gelir düzeyi de artış göstermektedir.

S6 * S13 Çapraz Tablo

Tablo 3.37. Hanede Çalışan Kişi Sayısı İle Mikro Kredi Kullanarak Ürün Üreten Veya Satan Arasındaki İlişki

			S13					Toplam
			Sebze, meyve, reçel,süt ürünleri vb. tarım kaynaklı ürünler	Oya,örgü, dikiş, nakış,çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren ürünler	Lokanta,cafe işletmeciliği vb. gibi hizmet odaklı ürünler	Eşimin var olan işine katkı sağlıyorum	Diğer	
S6	Yok	Sayı (N)	0	18	0	0	3	21
		%	0,0%	85,7%	0,0%	0,0%	14,3%	100,0%
	1	Sayı (N)	1	54	3	1	23	82
		%	1,2%	65,9%	3,7%	1,2%	28,0%	100,0%
	2	Sayı (N)	1	11	4	0	11	27
		%	3,7%	40,7%	14,8%	0,0%	40,7%	100,0%
3	Sayı (N)	1	1	0	1	1	4	
	%	25,0%	25,0%	0,0%	25,0%	25,0%	100,0%	
4 ve üstü	Sayı (N)	0	1	0	0	0	1	
	%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
Toplam		Sayı (N)	3	85	7	2	38	135
		%	2,2%	63,0%	5,2%	1,5%	28,1%	100,0%

Hanede çalışan kişi sayısı ile mikro kredi kullanarak üretilen veya satılan ürünler arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2=41,046$; fd: 16 ; p:0,001<0,05)

Yani çalışan sayısı bir düzey arttıkça üretilen veya satılan üründe bir düzey artmaktadır.

S12 * S13 Çapraz Tablo

Tablo 3.38. Mikro Kredi Almadan Önceki Çalışma Durumu İle Mikro Kredi Kullanarak Ürün Üreten Veya Satan Arasındaki İlişki

		S13						Toplam
		Sebze, meyve, reçel,süt ürünleri vb. tarım kaynaklı ürünler	Oya,örgü, dikiş, nakış,çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren ürünler	Lokanta, cafe işletmeciliği vb. gibi hizmet odaklı ürünler	Eşimin var olan işine katkı sağlıyorum	Diğer		
S12	İşsizdim	Sayı (N)	2	77	3	1	24	107
		%	1,9%	72,0%	2,8%	0,9%	22,4%	100,0%
	Kendime ait bir işim vardı	Sayı (N)	0	1	3	1	10	15
		%	0,0%	6,7%	20,0%	6,7%	66,7%	100,0%
	Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	Sayı (N)	1	7	1	0	4	13
		%	7,7%	53,8%	7,7%	0,0%	30,8%	100,0%
Toplam		Sayı (N)	3	85	7	2	38	135
		%	2,2%	63,0%	5,2%	1,5%	28,1%	100,0%

Mikro kredi almadan önceki çalışma durumu ile mikro kredi kullanarak üretilen veya satılan ürünler arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır.

($\chi^2 = 31,231$; fd: 8 ; p:0,000<0,01). Yani başka bir işteki çalışma düzeyi değişikçe mikro kredi kullanımına bağlı üretilen üründe de değişiklik söz konusudur.

S14 * S15 Çapraz Tablo

Tablo 3.39. Mikro Kredi Kullanmadan Önceki Gelir İle Mikro Kredi Kullandıktan Sonraki Gelir Arasındaki İlişki

			S15					Toplam
			Artmadı	0-500 tl	501-1000 tl arası	1001-2000 tl arası	2001 tl ve üstü	
S14	Gelirim yoktu	Sayı (N)	1	5	38	42	19	105
		%	1,0%	4,8%	36,2%	40,0%	18,1%	100,0%
	0-500 tl	Sayı (N)	0	0	1	4	1	6
		%	0,0%	0,0%	16,7%	66,7%	16,7%	100,0%
	501-1000 tl	Sayı (N)	2	0	1	3	1	7
		%	28,6%	0,0%	14,3%	42,9%	14,3%	100,0%
	1001-2000 tl	Sayı (N)	0	0	4	3	7	14
		%	0,0%	0,0%	28,6%	21,4%	50,0%	100,0%
	2001 tl ve üstü	Sayı (N)	0	0	0	0	3	3
		%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam		Sayı (N)	3	5	44	52	31	135
		%	2,2%	3,7%	32,6%	38,5%	23,0%	100,0%

Mikro kredi kullanmadan önceki gelir ile mikro kredi kullandıktan sonraki gelir arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2= 44,394$; fd: 16 ; p:0,000<0,01)

Yani mikro krediden önceki gelir düzeyi bir birim değiştiğinde mikro kredi sonrasındaki gelir düzeyi de değişmektedir.

S3 * S7 Çapraz Tablo

Tablo 3.40. Eğitim Düzeyiniz İle Eşinizin Çalışma Durumu Arasındaki İlişki

			S7		Toplam
			Evet	Hayır	
S3	Okur, yazar değil	Sayı (N)	8	9	17
		%	47,1%	52,9%	100,0%
	İlkokul mezunu	Sayı (N)	28	7	35
		%	80,0%	20,0%	100,0%
	Ortaokul mezunu	Sayı (N)	15	1	16
		%	93,8%	6,2%	100,0%
	Lise mezunu	Sayı (N)	27	3	30
		%	90,0%	10,0%	100,0%
	Üniversite mezunu	Sayı (N)	10	1	11
		%	90,9%	9,1%	100,0%
Toplam		Sayı (N)	88	21	109
		%	80,7%	19,3%	100,0%

Eğitim düzeyiniz ile eşinizin çalışma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2= 16,537$; fd: 4 ; p:0,002<0,05).

Yani eğitim durumundaki bir düzeylik artış çalışma durumuna evet diyenlerin oranını arttırmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Mikro kredi uygulamaları genelde yoksulluk nedeniyle krediyi temin edemeyen kişilere (ama daha çok dezavantajlı gruplar ve kadınlara) küçük miktarda kredi desteği verilmesini kapsayan geleneksel kredi hizmetlerinin bir türüdür. Bu kredilerle işsizlik ve eksik istihdamın önüne geçilmek ve krediler için istenen yüksek miktardaki teminatların ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde mikro kredi uygulamalarının bölgesel kalkınmada önemli bir araç olarak işlev gördüğü göz ardı edilmemelidir. Özellikle tarım sektörü ve tarıma dayalı sanayide mikro kredi uygulamalarının yaygınlaşması bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltmaktadır. Türkiye’de özellikle Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde mikro kredi uygulamalarının tarım sektöründeki kadınlara yönelik olması da önemli ekonomik karar olarak görülebilir. Bu kararı önemli kılan husus, kadın hem işgücüne dahil olma oranlarını artırmak, hem kadınların ekonomik değer ve istihdam yaratmalarını sağlamak, hem de kadınların iş sahibi olmalarını sağlamaktır. Bu kararlar kadınların pasif bir izleyici olmak yerine üreten bir girişimci kadın nesli olmaları amaçlanmaktadır.

Ayrıca kadınların düşük ücretli işlerde çalışması veya ücretsiz aile işçisi olarak çalışmasının önüne geçilerek onların kendi işini kurmaları ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal açıdan da kadınların toplumdaki rollerinde değişikliğe yol açabilir. Böylece kadınların ekonomi ve siyasette daha etkin bir rol oynamalarının önündeki engeller bertaraf edilebilir. Bu çerçevede Türkiye’de kadınlara yönelik mikro kredi uygulamaları ile ilgili bazı çalışmalara rastlanmaktadır. Ancak Türkiye’nin doğu illerinden Iğdır’da mikro kredi kullanan kadınlar üzerinde daha önce yapılmış bir çalışma bulunmadığından bu çalışmada Iğdır ilinde mikro kredi kullanan kadınların özellikleri, karşılaştıkları sorunlar, mikro kredi kullanan kadınların faaliyet alanları ve kadınların bu krediler sayesinde Iğdır ekonomisine yaptıkları katkıları ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan Iğdır il merkezinde mikro kredi kullanan 135 kadına ulaşılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların %80,7’si evli, %11,1’i bekar ve %8,1’inin dul olduğu saptanmıştır. Mikro kredi kullanan kadınların daha çok evli ve 26-47 yaş aralığında (%64,5) oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmada mikro kredi kullanan katılımcıların eğitim düzeyinin düşük olduğu (%15,6'sı okur yazar değil, %31,1'i ilkokul mezunu, %15,6'sı ortaokul mezunu, ve %26,7'si lise mezunu) görülmektedir. Kadınların sadece %11,1'i üniversite mezunudur.

Mikro kredi kullanan kadınların %51,9'u ev sahibi olduğunu, %48,1'i ise kiracı olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte hanedeki kişi sayısı arttıkça kadınların mikro kredi kullanma oranının arttığı gözlenmiştir. Zira mikro kredi kullanan kadınların %38,5'inin hanesinde 5 ve daha fazla kişi olduğu görülmektedir. Buna karşın mikro kredi kullanan kadınların %76,3'ünün ailesinde çalışan kişinin ya olmadığı yada sadece 1 kişinin çalıştığı saptanmıştır. Yani hanede çalışan sayının az olduğu kadınlar mikro krediye ilgi göstermektedir.

Iğdır'da mikro kredi kullanan kadınların %65'inin eşinin çalıştığı, sadece %15'nin eşinin çalışmadığı görülmektedir. Mikro kredi kullanan kadınların %60,8'inin eşinin gelirin 2000 TL'nin altında olduğu verilerden anlaşılmaktadır. Bu kadınların eşlerinin %8,9'unun işsiz, %9,6'sının kamu çalışanı, %15,6'sının özel sektör çalışanı, %11,9'unun esnaf yada tüccar, %17'sinin işçi, %10,4'ünün eşinin serbest meslek ve %7,4'ünün ise diğer mesleklerle uğraştığı tespiti yapılmıştır.

Iğdır ilinde mikro kredi uygulamasından yararlanan kadınların %86,7'sinin daha önce mikro kredi alan kadınlardan, %0,7'sinin internet ve %12,6'sının diğer kanallardan haberdar oldukları saptanmıştır. Yani Basın-yayın organları, bankalar, ticaret ve sanayi odaları gibi kurumlar aracılığıyla haberdar olmadıkları anlaşılmaktadır.

Mikro kredi uygulamasından yararlanan kadınların %79'unun daha önce başka bir işte çalışmadığı tespit edilmiştir. Iğdır ilinde mikro kredi kullanan kadınların %63'ü el emeği gerektiren ürünler (oya, örgü, dikiş, nakış, çeyizlik ürünler vb.) ve %5,2'si hizmet odaklı ürünler (lokanta, kafe işletmeciliği vb.) üretmektedir. Tarımsal kaynaklı ürün üretenlerin oranı sadece %2,2'dir. Bu nedenle Iğdır açısından mikro kredinin tarım alanında kalkınmaya çok fazla katkı sunduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olmayabilir.

Mikro kredi uygulamasına geçen kadınların %77,8'nin mikro kredi kullanmadan önce gelirin olmadığı ve %15,6'sının gelirin 1000 TL'den az olduğu tespit

edilmiştir. Buna karşın Mikro kredi kullandıktan sonra kadınların gelirlerinin arttığı ve kadınların %61,5'nin gelirinin 1000 TL'nin üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Mikro kredi alan kadınların %86'sının mikro krediyi kendi işimi kurmak (bağımsız çalışmak), %83'ünün mikro krediyi mevcut işimi büyütmek, %97,8'nin mikro krediyi geçimini sağlamak için mikro kredi kullandığı saptanmıştır.

Bununla birlikte mikro kredi kullanan kadınların %76,3'ünün mikro krediyi aldıktan sonra işinin hacmini büyüttüğü, %34'ünün mikro kredi kullandıktan sonra birikim yaptığı tespit edilmiştir. Öte yandan mikro kredi kullanan kadınların %49,6'sının verilen kredi tutarı ihtiyacını karşıladığı görülmektedir. Yani verilen mikro kredi tutarının yetersizliği önemli bir sorundur.

Mikro krediden yararlanan kadınların %88,9'unun verilen tutarı geri ödemede zorluk çekmeyeceğini düşündüğü; %88,2'sinin maddi durumunda düzelme olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte kadınların %95,5'nin mikro kredi sayesinde evde ekonomik konularda karar verme gücünün arttığı; bu kadınların %100'nün mikro kredi sayesinde bireysel anlamda özgürlüğünün (aile, eş, arkadaş ortamı vb.) genişlediği ve %97,8'inin mikro krediyi kullandıktan sonra girişimci özelliklerinin farkına vardığı tespiti yapılmıştır. Ayrıca kadınların %99,2'sinin mikro kredi uygulamasının kadının toplumdaki konumunu güçlendirdiğini düşündüğü; kadınların %98,5'inin mikro kredi uygulamasının aile içi ilişkilerini olumlu etkilediği ve kadınların %97,8'inin mikro kredi uygulaması sayesinde çevresindeki insanların ona karşı davranışlarının çok olumlu yönde geliştiğini belirtmişlerdir.

Kadınların %80,7'sinin tekrar mikro kredi almayı düşündüğü; bu kadınların %98,5'i kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmaları için mikro kredi almalarını önerdiği saptanmıştır.

Genel anlamda kadınların %87,5'ine göre mikro kredi uygulamasının yoksulluğu azaltıcı nitelikte olduğu saptanmıştır. Bu kapsamda kadınların %79,3'ü tekrar mikro kredi kullanmasa bile şimdiki işini ilerletmeyi düşündüğünü ve araştırmaya katılan kadınların %97,8'sinin kadınların daha çok ekonomik hayata katılmaları için mikro kredi tutarının artırılması gerektiği düşündüğü saptanmıştır.

Karapınar (2010), Akkul (2011), Akatay ve Bayraktutan (2012), Çiftçi ve Akkul (2013), Aslan (2015), Tüzün ve Altıkulaç (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da mikro kredi uygulamalarından yaralanan kadınların gelirlerinin arttığı, yani yolsuzluğun azaldığı görülmektedir. Bu bulgular bu çalışmanın bulgularını destekleyici yöndedir. Öte yandan Fidan ve Yeşil (2014), Öz ve Çolakoğlu (2014), Alpaslan (2015), Aslan (2015) ve Tüzün ve Altıkulaç (2016) yılında mikro kredi kullanan kadınlar üzerinde yaptıkları çalışmalarda da kadının toplumsal konumunun güçlendiği, sosyal yaşantılarında değişme olduğu ve kadınların kendilerine olan güvenlerinin de arttığı görülmüştür. Bu bulgularda çalışmamızın bulgularını desteklemektedir.

Bağımsız gruplar için Ki-kare testi sonuçları incelendiğinde ise;

- Mikro kredi kullanan kadına ait hanede çalışan kişi sayısı ile hanenin ortalama aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yani çalışan sayısı arttıkça gelirden de artış olmaktadır.
- Mikro kredi kullanan kadının eşinin mesleği ile eşinin aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Burada işsiz kategorisinden kamu çalışanı kategorisine geçerken gelir düzeyinin de artış olduğu görülmektedir.
- Mikro kredi kullanan kadın açısından hanede çalışan kişi sayısı ile mikro kredi kullanarak üretilen veya satılan ürünler arasında anlamlı bir ilişki varlığı saptanmıştır. Daha açık bir ifadeyle çalışan sayısı bir düzey arttıkça üretilen veya satılan üründe bir düzey artmaktadır.
- Mikro kredi kullanan kadın açısından mikro kredi almadan önceki çalışma durumu ile mikro kredi kullanarak üretilen veya satılan ürünler arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir anlatımla, başka bir işteki çalışma düzeyi değiştiğinde mikro kredi kullanımına bağlı üretilen üründe de değişiklik söz konusudur.
- Mikro kredi kullanan kadınlar açısından mikro kredi kullanmadan önceki gelir ile mikro kredi kullandıktan sonraki gelir arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Yani mikro krediden önceki gelir düzeyini bir birim değiştirdiğinde mikro kredi sonrasındaki gelir düzeyini de değiştirmektedir.
- Son olarak mikro krediden yararlanan kadınlar açısından eğitim düzeyi ile eşinin çalışma durumu arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu

gözlenmiştir. Burada eğitim durumundaki bir düzeylik artış çalışma durumuna evet diyenlerin oranını arttırmıştır.

Bulgular ışığında Iğdır ilinde mikro kredi kullanan kadınlar açısından üç sorun tespit edilmiştir. Bunlar;

- Verilen mikro kredi tutarının yetersiz olması.
- Tarıma dayalı Iğdır ekonomisinde tarım kaynaklı ürünlerde mikro krediden yararlananların oranının çok düşük (%2,2) olması.
- Mikro kredi uygulamaları konusunda gelir düzeyi düşük kadınları bilgilendirmede kamu kurumlarının ve meslek kuruluşlarının (ticaret ve sanayi odası, esnaf ve sanatkârlar odası, basın gibi) yetersiz kalması.

Yukarıda mikro kredi uygulamaları ile ilgili tespit edilen sorunları çözmeye ve diğer araştırma bulgularına dair şu öneriler sunulabilir:

- Mikro kredi uygulamalarındaki kredi tutarının bir iş planı dahilinde verilerek kuruluş giderleri ve sermaye yetersizliği sorununu giderecek miktarda olmalıdır.
- Tarımsal Kredi Kooperatifleri, Tarımsal Kalkınma Ajansları, Ticaret ve Sanayi Odaları ve Esnaf ve Sanatkarlarodalarında mikro kredi konuları başta olmak üzere tarıma dayalı ürünler üretecek kadın girişimcileri bilgilendirme ve danışma masaları kurulmalıdır.
- Mikro kredi uygulamaları olan bankaların özellikle kadınlarca kurulacak tarımsal kaynaklı işletmelere yönelik daha çekici kredi olanakları sunulmalıdır.
- Bu araştırma örneği bağlamında mikro kredi uygulamalarından yararlanan kadınların kendi işini kurarak geçimini sağlamanın ötesinde mevcut işini büyüttüğü ve önemli oranda birikim yaptığı gözlenmiştir. Sonuç itibarıyla kadınlar açısından mikro kredi uygulaması yoksulluğu azaltmaktadır. Bu nedenle kırsal bölgelerde el emeği ürünlerden ziyade daha fazla değer yaratacak sektörlerle yönelen kadın girişimcilere kredi desteği sunulmalıdır ve bu kadınların gerektiğinde ürettiği ürünleri için pazarlama sorunu yaşamaması için yeni pazarlama stratejileri belirlenmeli ve gerektiğinde Güney Kore'deki Chabol gibi ihracatı organize eden ortaklıklar kurulmalıdır.

- Mikro krediden yararlanan kadınların ekonomik güç elde etmesiyle birlikte ev ekonomisi konularında karar verme mekanizmalarına dahil olduğu, girişimcilik için gerekli olan bireysel özgürlüğünün arttığı, aile içi ilişkilerin olumlu yönde etkilendiği ve kadın toplumsal konumunun güçlendiği görülmektedir. Bu nedenle ekonomik gelişme kadar sosyal ve kültürel değişme de oldukça önemlidir. Kadın sosyal gelişmede öncü olması, toplumsal değişmeyi kolaylaştıracaktır.

Bu araştırmanın bazı sınırlamaları da mevcuttur. Birincisi bu çalışmanın örneklemini, Iğdır Grameen Bankası Mikro finans şubesinden mikro kredi kullanan 135 kadın oluşturmaktadır. Bu nedenle bulguların mikro kredi kullanan tüm kadınlar açısından genellenmesi doğru bir yaklaşım olarak görülmeyebilir. İkincisi anketi cevaplayan kadınların anketi cevaplamaya yeterli zaman ayırmamaları bir başka kısıt olarak düşünülebilir.

Bu çalışma, Iğdır ilinde kadın yoksulluğuyla mücadelede mikro kredi uygulamasının kadınlar üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerini incelemektedir. Bu konuda gelecekte yapılacak çalışmalarda daha büyük bir örnekleme mikro kredi kullanan kadınların ekonomiye katkıları üzerinde durulabilir. Bununla birlikte taşrada mikro kredi kullanan kadınlar ile şehir merkezlerinde mikro kredi kullanan kadınların karşılaştıkları sorunları ve yarattığı istihdam karşılaştırmalı olarak araştırmaya konu olabilir.

KAYNAKÇA

- Adaçay**, Funda, *Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk*, Nisan Kitabevi, Eskişehir, 2008.
- Adaman**, Fikret, ve **Bulut**, Tuğçe, *Diyarbakır'dan İstanbul'a 500 Milyonluk Umut Hikâyeleri Mikro Kredi Maceraları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- Akatay**, Merve ve **Bayraktutan**, Yusuf, *Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012.
- Akın**, Müjgan, *Kadınlarda Yoksulluğun Görünümü Ve Yaşam Boyu Öğrenmeye Etkisi*, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın, 2016.
- Akkul**, R. *Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik İli Örneği*, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Aktan**, Coşkun, *Terminoloji, Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*. Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.
- Ala**, Melahat, "Yoksulluk ve Küresel Çözumsuzlük", *Paradoks Dergisi*, 2009, Sayı:2.
- Alpaslan**, Cemile, *Mikro kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü: Niğde Örneği*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Altay**, Asuman, *Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikro finansman Yaklaşımı*, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 2007, 57-67.
- Apaydın**, S. *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi: Muş İli Örneği*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Arı**, Semiha, *Batman'da Mikro Kredi Deneyimleri*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.
- Aslan**, Ömer Faruk, *Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredinin Rolü: Erzurum Üzerine Bir Alan Araştırması*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2015.

- Aşçı**, Zeynep ve **Demiryürek**, Kürşat, *Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni Adım: Mikro Kredi*, Harran Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi, 2008, 73-79.
- Aşkın**, Elif Özlem ve **Barış**, Serap, *Kadın İstihdamının Artırılmasında Mikro Kredi Uygulamasının Etkisi: Tokat İli Örneği*, Çalışma ve Toplum, 2015.
- Bağdadioğlu**, Enis, “*Yerel Seçimler “Yoksulluk Ticaretini” Yaygınlaştırdı*”, Türk-İş Dergisi, 2009, Sayı:383.
- Basher**, Abul, Empowerment of Micro credit Partici pantsandits Spillover Effects: Evidence from the Grameen Bank of Bangladesh, Journal of Developing Areas, 2007, 173-183.
- Bilen**, Mahmut, “*Yoksulluk Sorunu Üzerine*”, Sosyal Bilimler Dergisi, 2005, Sayı:10
- Bora**, Aksu, *Olmayanın Nesini İdare Edeceksin, Yoksulluk, Kadınlar ve Hane*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- Browne**, Jude, *The Future of Gender*. New York: Cambridge University Press, 2007.
- Buğra**, Ayşe, *Yoksulluk ve Sosyal Haklar. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politik Forumu*, sivil toplum geliştirme merkezi için hazırlanan danışman raporu, İstanbul, 2005.
- Buğra**, Ayşe ve **Keyder**, Çağlar, “*Bugünün Türkiye’sinde Yoksulluk ve Sosyal Politika*”, Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması”, 2007.
- Buğra**, Ayşe ve **Keyder**, Çağlar, *Yeni Yoksulluk ve Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi*, UNDP, Ankara, 2003.
- Bülent**, İ. *Yoksulluğun Genel Belirleyicileri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1992.
- Casper**, L. M. And **McLanahan**, S. S. and **Garfinkel**, I. “*The Gender-Poverty Gap: What We Can Learn from Other Countries*”, American Sociological Review, 1994, 594-605.
- Coşkun**, Selim ve **Tireli**, Münir, *Avrupa Birliğinde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye*, Nobel, Ankara, 2008.

- Cömertler**, Necmiye, “*Kadının Penceresinden Yoksulluk , IV. Aile Şurası Aile ve Yoksulluk*”, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.
- Çiftçi**, Necati ve **Akkul**, Refiye, *Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Bir Araç Olarak Mikro Kredi: Bilecik İli Uygulaması*, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 2013.
- Dağdemir**, Özcan, *Türkiye Ekonomisinde Yapısal Değişim ve Gelir Dağılımı*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 1992.
- Dansuk**, Ercan, *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi*, DPT Uzmanlık Tezi, DPT Yayını, Ankara, 1997.
- Dedeoğlu**, Saniye, Ev-Eksenli Yoksulluk, *Türkiye’de Kadın Yoksulluğu, Evrensel Kültür*, (143), 2003, 72-75.
- Demir Şeker**, Sırma, *Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri*, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008.
- Dolun**, Leyla, *Mikro Finansman*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2005.
- Dumanlı**, Recep, *Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları*, DPY Yayınevi, Ankara, 1996.
- Dündar**, Seher Ozan, *Mikro Finansman*, Türkiye Kalkınma Bankası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, 2007.
- Ece**, Süreyya, *Mikro Kredi Kullanan Kadınlar: Şırnak Örneği*, Haccettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Ecevit**, Yıldız, *Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?* C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4), 2003, 83-88.
- Elahi**, K.Q. and **Danopoulos**, C. P. *Micro credit and the Third World: Perspectives from Moral and Political Philosophy*, International Journal of Social Economics, 2004, 643-654.

- Ensari**, Sıddık, “*TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine*”, Güncel Dergisi, Sayı:87, 2010, s.9.
- Erdoğan**, Güzin, *Türkiye’de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.
- Erol**, Nihal, *Gelişmekte Olan Ülke Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası*, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006.
- Fidan**, Fatma ve **Yeşil**, Yeliz, *Türkiye’de Kadınların Ekonomiye Kazandırılması Açısından Mikro Kredi: Bilecik Örneği*, Sakarya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, 2014.
- Fodor**, Eva, *A Different Type of Gender Gap: How Women and Men Experience Poverty*. East European Politics and Societies. Sage Publications, 2006.
- Gençtürk**, Ertan, “*Yoksulluk Başa Bela*”, Türk Metal Dergisi, 2001, Sayı: 22.
- Goetz**, Anne Marie ve **Gupta**, Rina Sen, *Who Takes the Credit? Gender, Power and Control Over Loan Use in Rural Credit Programs in Bangladesh*, World Development, 1996, 45-63.
- Goldberg**, Gertrude Schaffner, “*Feminization of Poverty in the United States: Any Surprises?*”, Poor Women in Rich Countries: the Feminization of Poverty over the Life Course, (ed.) G. S. Goldberg, Oxford University Press, 2010, ss: 230-266.
- Gündüz**, A. Yılmaz, “*Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme*”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.5, 2006, ss: 34–55.
- Güven**, Sami, *Sosyal Politikanın Temelleri*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2001.
- Harper**, M. The Commercialization Of Micro finance: Resolution Or Extension Of Poverty, *Confronting Micro finance: Undermining Sustainable Development*, 2011, 49-64.

Hashemi, S. M. and Schuler, S. R. and Rilet, A. P. *Rural Credit Programs and Women's Empowerment in Bangladesh*, World Development, 1996, 635-653.

Iğdır Valiliği: 218: 2 (Iğdır ili genel bilgiler)

Jato, Miriam N. “*Gender-Responsive Programming for Poverty Reduction*”, United Nations Population Fund (UNFPA) Technical Paper, 2004.

Kabakçı, Eylül, *Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü Ve Eskişehir Uygulaması*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Kabaş, Tolga, *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2009.

Kakad, K. *Women and Development*. Krishna Ahooja-Patel, S. Uma Devi and G.A. Tadas (eds), New Delhi: Har-Anand Publications, 1999.

Karapınar, Kayanur, *Türkiye’de Yerel Kalkınma Modeli Olarak Mikro finans Sistemi: Bursa Örneği*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Körükmez, Lülüfer, *Kent Yoksulluğu ile Mücadelede Kadınların Geliştirdiği Stratejiler, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları*, Yakın Kitabevi Yayınları, İzmir, 2008.

Küçükcalay, Mesut ve Türkcan, Kemal, *Nüfus ve Kalkınma,” Kalkınma Ekonomisi: Seçme Konular*, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004.

Lie, Merete and Lund, Ragnhild, *From NIDL to Globalization: Studying Women Workers in an Increasingly Globalized Economy*, Gender Technology and Development, Sage Publications, 2005.

Morduch, Jonathan, The Micro finance Schism, *World Development*, 2000, 617-629.

Nader, Yasmine F. *Micro credit and The Socio-Economic Wellbeing of Women and Their Families in Cairo*, The Journal of Socio-Economics, 2008, 644-656.

- Navajas**, Sergio, **Schreiner**, Mark, **Meyer**, Richard, L. **Vega**, C. Gonzalez and **Meza**, J. Rodriguez, *Micro credit and the Poorest of the Poor: The oryand Evidence from Bolivia*, World Development, 2000, 333-346.
- Öz**, Cihan ve **Çolakoğlu**, Cavit, *Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamasının Sakarya İli Özelinde İncelenmesi*, Çalışma ve Toplum, 2014.
- Özbudun**, Sibel, *Küresel Bir Yoksulluk Kültürü mü? İç Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*, TODAİE Yayınları, Ankara, 2002.
- Özmen**, Fatma, *Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Mikro Kredi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2012, 109-130.
- Özpınar**, Şansel, **Özpınar**, Ömer, **Çondur**, Funda, **İkizoğlu**, Musa, **Çakır**, M. ve **Balkız**, Ö. *Türkiye’de Sosyal Dışlanma ve Subjektif Yoksulluk (İstanbul, Ankara ve İzmir Örneği)*. Proje No: 110K137, Aydın, 2012.
- Öztürk**, Mustafa ve **Çetin**, Başak Işıl, *Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar*, Journal of Yasar University, 3(11), 2009, 2661-2698.
- Pire**, Özge, *Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Isparta, 2011.
- Popova**, D. “*The Impact of the Gender Composition of House holds on Inequality and Poverty: A Comparisona cross Russia and Eastern Europe*”, Communist and Post-Communist Studies, 2002, (35): 395-409.
- Rahnema**, Macit, *Sefaletin Yoksulluğu Kovduğu Bir Dünya*, (Çev. Şule Ünsaldı), Özgür Üniversite, Maki Basın Yayın, Ankara, 2009.
- Rankin**, Katharine N. *Governing Development: Neoliberalism, Micro credit and Rational Economic Woman*, Economy and Society, 2001, 18-37.

- Sakarya, Şakir**, *Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikro Finans ve Türkiye'deki Gelişmeler*, 1. Yerel Ekonomiler Kongresi, Konya: Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF, 2005.
- Sallanan Gül**, Songül, *Türkiye'de Yoksulluğun Kadınlaşması*, Amme İdaresi Dergisi, 38 (1), 2005, 25-45.
- Schuler**, Sidney Ruth and **Hashemi**, Syed M. *Credit Programs, Women's Empowerment and Contraceptive Use in Rural Bangladesh*, Studies In Family Planning, 1994, 65-76.
- Sen**, Amartya, *Özgürlükle Kalkınma*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- SERKA**, *Iğdır'ın Sosyo-Ekonomik Durumu*, 2018.
- SERKA**, 2018, 12-29.
- Sultana**, S. and **Hasan**, S. S. *Impact of Micro Credit on Economic Empowerment of Rural Women*, The Agriculturists, 2010, 43-49.
- Sürücü Bahar**, Hilal, *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları: Konya İli Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Şahin**, Tijen, *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*. TC. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009.
- Şengür**, Mehmet, *Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikası Aracı Olarak Mikro Kredi (Eskişehir Grameen Bank Analizi)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2011.
- Şengür**, Mehmet ve **Taban**, Sami, *Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2012.
- Şenkal**, Abdülkadir, *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Yayınları: İstanbul, 2005.

- Şenses**, Fikret, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2001.
- Tömen**, G. *Türkiye Grameen Mikro Finans Programının (TGMP) Kadın Yoksulluğu ve Girişimciliği Üzerine Etkilerinin Antalya İli Bağlamında Araştırılması*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- TÜİK**, *Demografik*, 14, 2014.
- TÜİK**, *Hanehalkı İşgücü Araştırması Bölgesel Sonuçlar*, 2012-2017.
- TÜİK**, *Iğdır'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, 12, 2017.
- TÜİK**, *Seçilmiş Göstergelerle Iğdır*, 2017.
- TÜİK**, *Seçilmiş Göstergelerle Ardahan*, 2017.
- TÜİK**, *Yoksulluk Çalışması Sonuçları*, 2016.
- Tüzün**, Sevgi ve **Altıkulaç**, Seda, *Mikro Kredi Kullanımının Kadınlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri; Mersin İli*, Kesit Akademi Dergisi, 2016.
- Woller**, Gary M. **Dunford**, Christopher and **Woodworth**, Warner, *Where To Micro finance*, International Journal of Economic Development, 1999, 29-64.
- Wolff**, Alison, *Çağdaş Sosyalizm Kuramları*, Punto Yayınları, İzmir, 2004.
- Yağcı**, Funda ve **Bener**, Özgün, *Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri İle Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler*, Bilig, 2005, 85-100.
- Yunus**, Muhammed, *Yoksulluğun bulunmadığı bir dünyaya doğru*. (Çev. G. Şen). Doğan Kitap, İstanbul, 1999.
- Yunus**, Muhammed, *Yoksulluğun Olmadığı Bir Türkiye'ye Doğru*, TİSVA, 2006.
- Zabcı**, Filiz Çulha, *Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58(1), 2002, 219.

<http://www.turkis.org.tr/aralik-2017-aclik-ve-yoksulluk-simri> Erişim Tarihi:
10.01.2018

www.tgmp.net, Erişim Tarihi: 15.04.2018.

EKLER

EK-1

Değerli katılımcı,

Bu anket “**Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredi Uygulaması: Iğdır Üzerine Bir Saha Araştırması**” adıyla hazırlanan Yüksek Lisans Tezi için veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Anketteki sorulara vereceğiniz cevaplar, tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olup, başka bir amaç için kullanılmayacaktır.

Duygu Demirkol - Yüksek Lisans Öğrencisi

- 1) **Medeni Haliniz:** (1) Evli (2) Bekar (Hiç evlenmemiş) (3) Dul
- 2) **Yaşınız:** (1) 18-25 arası (2) 26-36 arası (3) 37-47 arası (4) 48-58 arası (5) 59 ve üstünde
- 3) **Eğitim düzeyiniz:** (1) Okur-yazar değil (2) İlkokul mezunu (3) Ortaokul mezunu (4) Lise mezunu (5) Üniversite mezunu
- 4) **Şuanda ikamet ettiğiniz konutun mülkiyet durumu:** (1) Ev sahibi (2) Kiracı
- 5) **Oturduğunuz hanede siz dâhil kaç kişi yaşamaktadır?** (1) 1 (2) 2 (3) 3 (4) 4 (5) 5 ve üstü
- 6) **Oturduğunuz hanede çalışan sayısı:** (1) Yok (2) 1 (3) 2 (4) 3 (5) 4 ve üstü
- 7) **Eşiniz çalışıyor mu?** (1) Evet (2) Hayır (**NOT:BEKAR iseniz bu soruyu boş bırakıp 10.sorudan devam ediniz**)
- 8) **Eşinizin Mesleği:** (1) İşsiz (2) Kamu çalışanı (3) Özel sektör çalışanı (4) Esnaf/tüccar (5) İşçi (6) Serbest Meslek (7) Diğer(belirtiniz):.....
- 9) **Eşinizin aylık geliri:** (1) 1000 TL ve altı (2) 1001-2000 TL arası (3) 2001 -3000 TL arası (4) 3001-4000 TL arası (5) 4001 TL ve üstü
- 10) **Hanenizin gelir düzeyi yani siz dahil tüm ailenizin AYLIK GELİRİ ortalama ne kadardır?** (1) 1000 TL ve altı (2) 1001-2000 TL arası (3) 2001 -3000 TL arası (4) 3001-4000 TL arası (5) 4001 TL ve üstü

11) Mikro Kredinin varlığından nasıl haberdar oldunuz?

- (1) Basın- yayın organları aracılığıyla (2) Mikro kredi alan kişiler aracılığıyla
(3) İnternet aracılığıyla (4) Banka vb. ticari kurumlar aracılığıyla
(5) Diğer(belirtiniz):.....

12) Mikro kredi almadan önce başka bir işte çalışıyor muydunuz? (1) İşsizdim

- (2) Kendime ait (bağımsız) bir işim vardı (3) Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum (4) Diğer(belirtiniz):.....

13) Mikro Krediyi kullanarak hangi gurup ürünleri üretiyor veya satıyorsunuz?

- (1) Sebze, meyve, reçel, süt, süt ürünleri, yöresel tatlar vb. tarım kaynaklı ürünler
(2) Oya, Örgü, dikiş-nakış, çeyizlik ürünler vb. el emeği gerektiren ürünler
(3) Lokanta, Kafe İşletmeciliği vb. gibi hizmet odaklı ürünler
(4) Eşimin var olan işine katkı sağlıyorum
(5) Diğer(belirtiniz):.....

14) Mikro kredi kullanmadan önce sizin kendi geliriniz ne kadardı?

- (1) Gelirim yoktu (2) 0-500 TL (3) 501-1000 TL (4) 1001-2000 TL arası (5) 2001 TL ve üstü

15) Mikro kredi kullandıktan sonra sizin kendi geliriniz ne kadar arttı?

- (1) Artmadı (2) 0-500 TL (3) 501-1000 TL (4) 1001-2000 TL arası (5) 2001 TL ve üstü

Her ifadeyi okuyunuz ve size uyan seçeneği "X" koyarak işaretleyiniz.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. Mikro krediyi kendi işimi kurmak (bağımsız çalışmak) için kullanıyorum					
2. Mikro krediyi mevcut işimi büyütmek için kullanıyorum					
3. Mikro krediyi geçimimi sağlamak için kullanıyorum					
4. Mikro krediyi aldıktan sonra iş hacmim büyüdü					
5. Mikro kredi kullandıktan sonra birikim yapmaya başladım					
6. Mikro kredi kapsamında bana verilen tutar ihtiyaçlarımı karşıladı					
7. Mikro kredide verilen tutarı geri ödemede zorluk çekmeyeceğimi düşünüyorum					
8. Mikro kredi ile maddi durumum düzeldi					
9. Mikro kredi sayesinde evde ekonomik konularda karar verme gücüm arttı					
10. Mikro kredi bireysel anlamda özgürlüğümü (aile, eş, arkadaş ortamı vb.) genişletti					
11. Mikro krediyi kullandıktan sonra girişimci özelliğimin olduğunu fark ettim					
12. Mikro kredi kadının toplumdaki konumunu güçlendirmektedir					
13. Mikro kredi sayesinde aile içi ilişkilerimiz olumlu etkilendi					
14. Mikro kredi sayesinde çevremdeki insanların bana olan davranışları çok olumlu gelişti					
15. Tekrar mikro kredi almayı düşünüyorum					
16. Kadınların ekonomik bağımsızlık kazanmaları için mikro kredi almalarını öneririm					
17. Mikro kredi uygulaması yoksulluğu azaltıcı niteliktedir					
18. Tekrar mikro kredi kullanırsam bile şimdiki işimi ilerletmeyi düşünüyorum					
19. Kadınların daha çok ekonomik hayata katılmaları için mikro kredi tutarının artırılması gerekir					

Anketimiz bitmiştir, vakit ayırdığınız için TEŞEKKÜR EDERİM!